This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

THE LIBRARIES

COLUMBIA UNIVERSITY

GENERAL LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

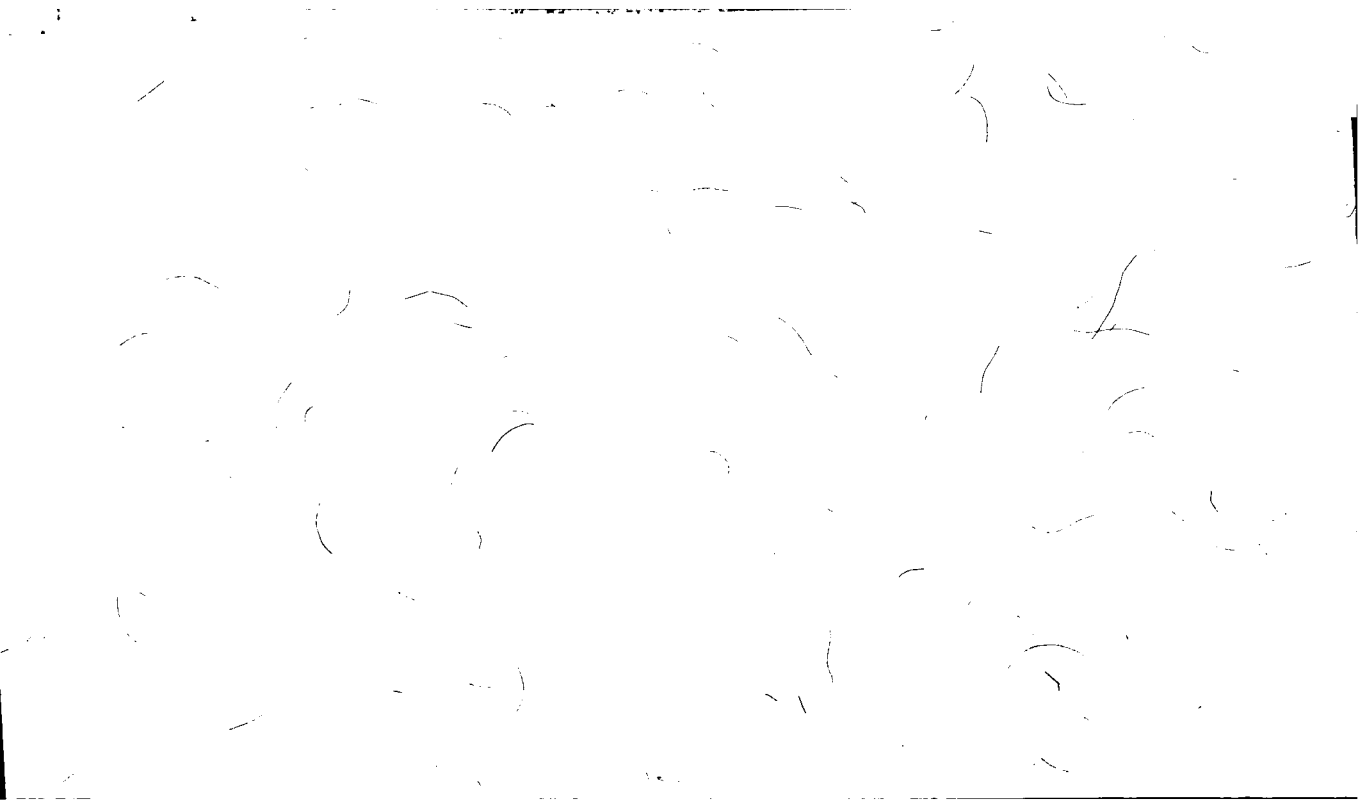

CSEREI.

EGY

HONVÁRI HERCEG.

MEG-MAGYARÓSÍTOTTA

DUGONICS ANDRÁS

KIRÁLYI OKTATÓ.

Ozoray Sz: Bélané.
Sabs[illegible] Bétsben 1828.

SZEGEDEN,

NYOMT. GRÜNN ORBÁN'
költségével, és betűivel.

1808.

PH
3213
.8
C94

49911H

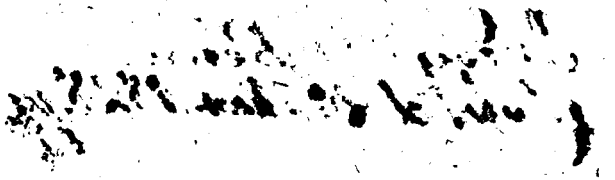

BENICKI MÁRIÁNAK,

UNOKÁM' SZÜLÖTTÉNEK.

CSONGRÁD-VÁR-MEGYÉBEN

SZEGVÁRRA.

499814 ELTE 13 '68 BS

Néked is egy könyvet ajánlok Kedves Máriám. Ezt (mivel Szegvárt nem sok üdő várva el-hagyod) Szegeden olvashatnád; ha csöcsömös nem vólnál.

Csereit szántam részedre, egy Honvári Szülemént, a' böcsületes Házasúlandónak példáját. Sokat szenvedett, a' rosz, és magok'-javát kereső mátkák miatt. Maga jó vólt; a' Gonosz-lelkűektül még-is sokat kölletött tűrnie, kiktül soha mentt nem lészen a' firfiség.

Csereit a' Búdosásban-is veszteg nem hagyta a' Szerencsének gonosz üldözése. De ő (nagy lelkű, és Erős-szívű lévén) meg-győzte a' viszontagságokat.

Ki tudgya: minő Szerentsétlenségekre nősz te-is e' meg-fordúltt világon; ahhol azon iparkodnak immár: hogy-hogy csalhassa-meg egyik a' másikát.

Előre intelek: vígyázz magadra. Ha fel-nősz, sztvedet tenyeredenn ne hordozd. Vedd eszedre, kivel mit közölsz. A' Csalogatókat édes szavaikrúl ösmérd-meg, valamint a' Harist. Ez szaván árúllya-el magát, és azonn fogattatik-meg.

Élly édes Máriám, nékem leg-kedvessebb Unokám. Írtam Szegeden Szűn-napjaimban 1807-*dik esztendőben, és huszon-kettedik Octoberben, mely napon egy esztendős lettél.*

ELSŐ

ELSŐ SZAKASZ.

A' Történetnek virradtta.

I. Csereinek Házasági.
II. Házi Zenebonák.
III. Esze mélysége.
IV. Veszedelmei.
V. Elő-menetelei.
VI. Jó itéletei.

ELSŐ RÉSZ.

Csereinek házasági.

§ I.

Szigetbe érés.

Két esztendeje múlt-el immár annak a' kőllemetlen üdőnek, melyet *Cserei* abban a' Szigetben tőltött, melyet a' *Budai* Magyarok *Sepel'* szigetének (még-mostanában-is) neveznek.

Ingyen se gondolta *Szegény*: hogy *Magyar* Országban-is úgy erőszakoskodgyanak rajta a' kedvet-emísztő nagy viszontagságok; valamint ellene törekedni szoktak, midőn még *Honvárjában* lakozott. Szinte úgy teccött: mintha azért kerűlte-vólna-el ott'-hon a' veszedelmeket: hogy azokba bele-veszszön itt'-hon.

Ötet

Őtet a' nyughatatlanságok, valamint a' laptát (minden érdemei ellen) kézről kezre hányták, vetötték. Akár mihez kezdött; markába szakadtanak mindönök. Oly szerencsétlen csillagzatban születöttnek lönni láccatott: hogy (ha magát a' süvegös mesterségre adtavólna-is) talán fő nélkül jöttek vólna e' világra az akkori gyerökök.

§ II.

Foglalatosságai.

Jövevény, és (még e'-fölött) ösmeretlen lévén Magyar-Országban; nem vadászta a' barátságokat, még-is ösmeretségét sokan keresték. Mind-az'-által: ha valakivel meg-ösmerködött; és azt embörségös embörnek lenni látta: barátságát többé el-nem-hagyhatta.

Ennek az üdönek tájján *Kevében* lakozott 1), egy böcsületös *Magyar* embörnél, kinek gond-viselésére (és szinte atyai szorgalmatosságára) bízta ötet meszsze-látó Nagy-annya.

Noha nagy-Vérű, és fényes-születésű lönne, úgy bánt még-is a' *Sepeli* fiatalokkal: mintha (a' leg-alacsonyabb-születésű fiak-is) testvérei vólnának. Ezt pedig azért cseleködte: hogy (ha a' szerencsének forgó kerekéről le-

1) Most ezt a' Várost *Rácz-Kevének* mondgyák.

le-találna esni), (mely dolgot, maga részszére nézve, lehetetlennek lönni nem gondolhatott) a' le-allyasodást könnyebben szívelhesse-el.

Semmire se vágyott: mivel magával mögelégödött. Szerette azt, kibűl az okosság kitündökölni szokott. Mög-nem-útált senkit: mivel az emböri gyarlóságnak csinnyai ösmeretösök vóltak előtte.

Se a' *Szó*-, se a' *Kar*-beli vetekedések közé nem avatta magát. A' sok *szót* az aszszonyoknak; az erős *Kárt* a' Katonának engedte. Mind-az'-által azt, ki őtet meg-támadni merte, magától szárazon el-nem-eresztötte.

Nagy annyának szavait (melyekkel még ott'-hon élt csinnyainak okos folytatássára) szünet nélkűl elmejében tartotta; a' többi között ezeket is: hogy az embörnek azon szeretete, melyel maga-magához (mérték nélkűl) viseltetni szokott; éppen olyan légyön: mint az a' *Szittyiai* tömlő, melyben a' szélen kívűl semmi se találkozik, és belőlle a' meg-szorúltt szelletnél se jöhetne-ki ögyébb.

A' Fehér-népet se mög-nem vetötte, se magához (valami hívságos végre) nem édesgette. A' kikkel öszszve-jönnie kölletött, mind-egygyikével úgy bánt: hogy egyike se tunná, kit szeretne inkább. Őtet pedig mind-egygyike különössen szerette; noha osztán ezektűl leg-többet szenvedött.

Ma-

Maga eszes és okos lévén; mög-nem-vetötte az esztelen-oktalant. Hogy valakinek vétsön; azt magának mög-nem-engedte.

§ III.

Régi bajak.

Ennek a' szeretetre és tiszteletre méltó *Cserének* ily erkölcsei, ily tulajdonságai levén; soha mög-nem-foghatni; hogy vöhetek űzőbe az iszonyatos szerencsétlenségek. Akár mibe kezdett (noha annak jó fineket kerített) még-is bele-sült. Ez rajta mind *Honnyaban*, mind *Magya*-Országban mög-történt. *Honvári* Szerencsétlenségeinek egynehánnyai ezek:

I-*szer*: Attyának első fiú-gyermeke lévén (a' régi Magyaroknak szokások szerént); ő-reá kölletött vólna az Uradalomnak szálni. Ezt annak Öcscse maga részére foglalta-el, soha viszszá-se-adta.

II-*szor*: A' *Holmi*-Vezérnek drága Kisasszonyát el-jegyzi-vala magának *Honvárban*. De (hogy osztán érette mög-indúltanak, és *Holmiba* értenek) azt a' nevezetes Szűzet nem csak meg halva; hanem már el-is-temetve lönni tapasztalták.

III-*szor*: Hogy édös attyától *Etelka-várba* küldetött: hogy ottan azokat el-intézze, melyeket (attyán kivűl) el-nem-végezhetett-vólna valaki; alig szállott talpra el-készítte-

tett

tett gálája, a' *Fínomi* öbölben olly iszszonyú szélvész támadott: hogy a' partra csupán csak maga verdődhetött-föl, a' többiek egy szálig oda löttenek.

Ezeket szenvedte ő *Honvárban*. A' miket pedig ez-után *magyar*-országban szenvedött; ezekről majd osztán ſzollandunk. Ezek az othonos veszedelmek ingerlették őtet arra: hogy *Magyar*-orſzágba jőjjön: mivel ezt a' bóldog földet, bóldogúlására alkalmatosabbnak lenni gondolta.

§. IV.

Új foglalatoſságok.

Ebben a' két esztendőben (hogy Országunkban lakozott) sokat beszéllet azokkal a' *Pannonokkal*, kiket közöttök leg-tanúltabbaknak lönni gondolhatott. Mely tanúlmánnyát soha mög-nem-bánta.

De többet tanúlt azoknak a' Görögöknek társaságjokban, kik *Budán* és *Pest-n* (a' kereskődés végött) le-telepedtenek. Ezektűl halotta: hogy a' Bujdosó Csillagoknak számok nincs úgy mög-határozva a' mostani Csillagodmányosoktúl: hogy ennél többen teremtve ne löhessenek.

A' Bányászokkal szólván; meg-tanúlta tőllök az ércnek nemeit, és tulajdonságait. Hallott már akkor-is valamit a' *Platinárúl*.

Sokszor öszve-jövén a' Lovászokkal; ki-

fürkészte bennek, a' lovaknak nem csak tulajdonságjokat, avvagy puszta hibájokat; hanem a' mög-gyógyításnak leg-szerencsésebb módgyát-is. A' Kutyáktúl fogván, minden baromnak tulajdonát, és hasznát értötte.

§ V.

Ország álladalma.

Mind belső szép erkölcsökkel, és tudományokkal, föl-ékesítve, mind külső-képpen a' kardolásokban, lándzsa-hajtásokban, és a' Lovaglásokban gyakorolva lévén; mi-tévő légyön ez-után, arrúl gondolkodott. Azt (ügyének elő mozdítására) leg-hasznosabbnak lenni ítélte: ha *Budán* meg-jelenik, és ott (a' Fejedelmi udvarban) valami szolgálatot fölvövend.

Hogy a' következendőket könnyebben mög-érthesse az olvasó; Magyar-országnak akkori álladalmát szükség-képpen elő-adnom kölletik.

Taksonnak nevezték az ekkori *Magyar* fejedelmet 2) — *Zoltánnak* és *Hanzárnak* fiok

---

1) Ennek neve változó. Ő az Írnoknál *Toecsun*. Turocinál *Toxun*. Porfirogenitánál Luitprandnál Aventinnál néha *Taxus*, néha *Taxis*. Sigebertnél *Tapis*. Aloldusnál *Úr*, innét *Urzus*. Én *Takson* nevét fen-tartom: mert azt a' helyet-is, melyben múlat ni szokott, és el-temettetett, még most-is

fiok volt, ugyan azért Unokája *Árpádnak* 3). Felesége Kún-aszszony 4). Fiai *Gejza* és *Örkény*, amaz fiú, emez leány gyermek 5).

Még *Zoltánnak* életében, két nevezetes csinokat cseleködöt *Taksonn* I-*ször*: Olaszországban mög-verte *Berengárt*, reá parancsolván a' tíz véka *aranyat* 6). II-*szor hogy Gyula* és *Bulcsú* követekül küldettettek *Konstáncinápolba*; azt ő javalotta attyának, ahhol osztán *Köröfztényekké* löttek, és *Gyula* ugyan állhatatosan. 7).

Édös attyának halála után 8), kezébe vévén

Taksonnak mondgyák a' *Magyarok*; az oda hordott *Suábok Taksnak*. *Pesten* alól (a' *Duna*' mentében) harmad-fél órányi járó föld, holott az új templomban Öreg-misét mondottam 1806-dikban, 22-dik *Juliusban* — Oh gyönyörü látomány! Éppen nem csuda, ha ez a' kőllemetes helyhezet *Taksonnak* is mög-teccött, mivel még most-is mindnyájoknak, akik csak láthattyák, bizonyoſsan teccik. A' kastély ott volt, a' hol a' régi templom állott.

3). Anonym. Belæ Notar. C. 57.

4). Idem ibidem.

5). Aloldus ad Annum 972.

6). Luitprand ad annos: 946-947.

7). Ez történt 948-dikban, Cedrenus' bizonyítássa szerent. Edit. Venetæ. p. 498.

8. Meg-hólt *Zoltán* 949-dikben. El-temettetett ma-

vén a' Fejedelmi Pácát; mög-verte a' *Bojoárokat* 9). És (a' következött ezsztendőben az *Akvitánokat* 10).

Ezek-után (a' *Görögöket Bulcsúnak* okosságára bízván 11)., és *Szerémbe* le-telepítvén) maga *Ottó*-császár ellen ment 12) Meg verte a' *Franciákat*, és azokat (de csak akkor) a' *Magyar* emberségre meg-tanította 13).

Augusta' várossánál szerencsétlenek lévén a' vitézködő *Magyarok*; nagy károkat val-

---

maga Kastélyában *Zoltánban*, vagy (a' mostani írás szerént) *Zoltban*. Ez most egy hasonló-nevezetű Vármegyének feje; de *Pesttel* és *Pilissel* öszsze vagyon olvasztva. Alább vagyon *Taksonnál* a' *Duna*' mentében — *Zoltánnak* álladalmát így Festi le az *Írnok* (c. 53.) *Seipeske volt és fehér. Haja gyönge, és Gesztenye színű. Közép magosságú. Vitéz nagy, Szive erős, és győző. Honnyaihoz kegyes. Szép szavú. Uralkodásra termet, és vágyó. Ezt, mind az Országnak Nagyai, mind a' Hadak' nagyai, nagyon szerették.*

9). *Chronicum* Hildense C. 53.

10). *Flodoardus* ad annum 951.

11). *Timon* Imago antiq. Hung. l. 3. c. 5.

12. Ez történt 953-dikban, Lásd *Átoldust.*

13). Ez történt 954-dikben amint *Katona*' írja erre az esztendőre.

14).

vallottak. *Lehelt*, *Búlcsút*, és *Botondot* Itt' akasztották-föl a' *Németek* 14).

Augustánál-el-veszet *Magyaroknak* héánoságjokat ki-pótolni kévánván *Takson*; Országjába hívta *Billát* (a' *Bolgároknak* Fejedelmöket) (15). Néki ajándékozta *Pesti* Kastélyát 16).

A' *Görögök* ellen-is szerencsétlen lévén a' Fejedelem 17): és így az Országot nagyon ki-pusztúlni hagyván; ennek héánosságát ismétt ki-pótolta. *Magyar*-országba hívta a' *Biszszénokat* (vagy-is, némelyek szerént *Beszszokat*), kiket (vezérjökkel egygyütt, kit *Tomiszobának* neveztek) a' *Tisza* mellett telepítött-le 18). Eze-

14). Ez történt 955-dikben, a' mint *Kontrakt Hérmán* írja erre az esztendőre.

15). Ez történt 957-dikben, a'-mint *Katona* írja erre az esztendőre.

16). Ez a' *Pesti* Kastély-is olyan löhetött, mint a' *Taksonyi* és *Zolti*. Talán *Árpádnak* múlató épülettye vólt. És (mivel, szebb helyen, újjat építetett magának *Takson*) ezt a' *Bólgár* vezérnek ajándékozta. Ekkor jöttek-bé *Magyar*-országunkba a' *Szerecsenek*, és az *Izmaeliták*.

17). Lásd Katonát 958-dikra.

18). Ezek a' *Biszszénok*, vagy *Beszszok*, *Moldova*-és-*Oláh*-országokban laktanak, és a' *Pacinakoknak* nyilvános ivadéki vóltanak. Mert: *Luit-*

prand

Ezeket a' *Beszszokat* a' nyúghatatlan *Németek* ellen küldvén 19); maga a' *Trákokra* esött 20) — *Tessalonika* mellett három-száz *Magyar* öt-száz *Görögöt* fogott, kiket-is (az ellenségnek földgyén) *Magyar*-országba hozott 21).

Konstancinápolban 22), és *Bulgáriában* 23) sok zsákmányokat nyervén; maga ellen föl-

---

prand így nevezi ezeket: *Picinakae*. Mások Piceni. Ebből ezek származtak: *Piseni*, *Biseni*, *Bessení*, *Bessi*. Mivel *Tomiszoba Bessarabiából* eredett; őket osztán *Bessarabóknak*-is nevezték. Erről az *Irnok* így szóll (c. 57); *Ebben az üdőben, a' Bisséni földről el-érközött egy vitéz, ki vezéri szülöktül eredött. Neve Tomiszoba. Fiát Úrkundnak hívták. Éttül eredött a' Tomaj Nemzetség. Ezeknek lak-helyökké rendölte Takson Remének tájékát, egész a' Tiszáig, ahhol most Obad-rév vagyon. Le-telepített Mosonban-is őleget.*

19). Lásd Katonát 960-dikra.

20). Lásd Katonát 961-dikre.

21). Ezeket írja *Luitprand*, ki a' történetet magoktúl a' *Görögöktül* hallotta, midőn *Kontsanoinápolban* követséget viselt. Lásd *Muratoriust* T. II. pag. 485.

22). Ez 963-dikban történt, a' mint ezt *Luitprand* vítatta *Muratorinál* ugyan-csak az előbb említett hellyen.

23). Ez 964-dikben történt, a' mint *Katona* mondgya erre az esztendőre.

24).

föl-háborította a' *Bolgárokat*, kik-is segítséget kértek a' *Gör. göktül*: hogy (velök egygyütt) a' *Magyarokra* üthessenek.

De mög-vetötték őket a' *Görögök*. Ugyan ezen okból a' *Magyarokkal* öszsze-beszéllettek, és a' *Görögök* ellen tartottak 24). Öszsze csatolván magokat, a' *Trákok* ellen mentek 25).

Ugyan-csak ebben az esztendőben érközött *Cserei* Magyar-országunkba: midőn a' *Trákokat* kaszábálta *Takson* 26). A' következött esztendőt-is *Sepelben* töltötte 27): mivel a' Fejedelmet itt'-hon lönni nem tapasztalta.

A' Fejedelemnek haza-iparkodását a' közönségös hírekből hallván *Cserei*, annál inkább el-tökéllette magában: hogy annak udvarába mégyen, és föl-vöszi a' szolgálatot. De ő ebben meg-hátráltatott, mind azért: hogy

24). Ezt 965-dik esztendőre függeszti *Cedrén.* Edit. *Venet* p. 506-*Parisiensis* vero p. 646.

25). Ez 966-dik esztendőben történt. Lásd *Katonát* erre az esztendőre.

26). A' *Trákokra*-való menést, és a' le-kaszabálást ugyan-csak azon-egy 966-dikra szabja *Katona.*

27). El-múlt ekkor a' 966-dik, és 967-dik-is. következött a' 968-dik.

hogy *Takson* későre jött viszszá; mind főképpen azért: mert a Fejedelemnek hely-tartója sok izgágáknak oka vólt, kirűl mostanában szóllandok, mert ő-is e' történethez tartozik.

§ VI.

Zombornak csínnya.

A'-még *Takson* az ellenségek ellen a' Kűl-országokban dolgozott (mivel fia *Gejza* még fiatal vala); őtet maga hely-tartójának nevezni nem merte. Tartott feleségétől-is (ama' *Kűn aszszontúl*): mivel még akkor az aszszonyok gyakorlatlanok vóltak az Ország kórmányozássában.

Egy embörére bizta tehát az Igazgatást; kit *Zombornak* neveztek. Ez a' Fejedelemnek leg-kedvesebb embere, és egyszer-'s-mind annak Tárnokja, vágy-is kincs-tartója vala. Nagyra vágyó lett, és az uralkodásba úgy bele-szeretett: hogy fiát (*Sólomot*) meg akarta *Örkénnyel* (*Takson*nak herceg-kis-aszszonyával) házasítani, és így *Gejzát* (*Magyar*országnak örökössét) sajáttyából ki-tünni.

Zombornak ezen paraszt gondolattya el-sülhetett vólna; ha *Örkény* (azon okos hercegi kis-aszszony) el-nem útálta vólna annak a' vakmerő Tárnoknak fene vágyódását. Megvetette *Sólomot*-is, mint valami új Nemesnek Fiát, és magától örökre el-tíltotta.

Leá-

Leányának ezen csinnyát édes Annya-is szeretvén; hogy a' *Tárnok* annál inkább-is észre-vehesse fiának meg-vetéssét, elsőben őket a' Fejedelmi háztúl el-tiltották; az-után: oda-hagyták *Budát*-is, és lakni *Taksonba* mentenek.

De ezt-is közellették *Budához*. Ugyanazért (egy hólnapnak el-folyása után) *Partiskom* felé útaztak: hogy ott a' Fejedelemné meg-látogassa attyafiait 28). *Buda* és *Partiskom* között, egy köllemetes erdőbe jutottanak, melyben *Örkény* (a' hintóról le-szállván) sétálgatni kezdett.

Hogy ottan a' Farkast véletlenül mögláttá; el-síkójtván magát, édös annyához viszszá-szaladott. Nem vólt maga' képe orcáján. Fiatal pirosságát egészszen el-temette a' vén sárgaság.

Erre a' történetre el-ijedvén édös Any; leányát hintajába föl-segítötte. El-hagyván a' *Partiskomi* útat; viszszá-fordúlt *Taksonba*.

Ocsa előtt (leányának magához térttét észre-vévén a' Fejedelemné) midőn itt-is egy erdőre talált (mely a' *Túriános* földnek elejé-

28). Most már *Partiskumot Kecskemétnek* nevezik. Régi híres Lak-hely, mellyről már *Pomponius Méla*-is emléközik.

jére tétetett) igen édösdedön el-nevette magát. Az-után mög-kérdözte leányát: nem tetszenék-é néki: hogy az erdőbe mennyen, és benne sétálgasson?

Erre a' kérdésre úgy föl-borzadozott *Örkény*: hogy minden erdőtűl írtózni láccattatnék. Azt-is gondolhatnák felőlle: hogy soha többé a' leg-szebbikébe se menende.

Azt az előbbeni erdőt, melyben leányát mög-ijesztötte a' Farkas, *Örkény*' erdejének hivattatta a' Fejedelemné. Annak örök emlékezetére máig-is fön-tartya nevét a' hál'adatos Közönség.

§. VII.

Elemír.

Zombori ugyan (az a' hűtelen *Helytartó*) nagyon boszszonkodott azért: hogy fiának *Örkénnyel*-való öszve-házasúlássa meg-gátoltatott. De, hogy ennek fia kosarat kapott, annál inkább örvendezett a' *Visegrádi* Király *Elemír*, *Svendibaldnak* fia, Unokája ama' nevezetes *Svatoplugnak*.

Hogy *Örként* (azt a' hasonlíthatatlan Herceg-kis-aszonyt) maga részszére hódithassa (mivel *Zombornak* a' Fejedelmi udvarban hathatósságát jól tudta), mint-ha fiának kosarárúl semmit se tudott vólna; őtet arra kérte: hogy *Örként* maga részére mög-kérje.

Nehéz vólt ugyan ennek a' vakmerő kérés-

résnek végbe vitele: mivel *Elemír Taksonnak* jó-volttából uralkodott, ugyan-azért *Jobbágygya*-is vólt; mind-az-által: hogy a' *Tárnokot* annál inkább maga' részszére vegye: mög-ígérte néki I-*szer*: maga Jószágának felét. II-*szor* azt-is: hogy *Lépát* (kedves Testvér húgát) fiának *Sólomnak* feleségűl adgya.

§. VIII.

Egy vadászat.

Nagyon örvendözött *Zombor*: hogy egy királyi házzal Sógorosságra léphet. Mög-jelentötte fiának: minő röndöléseket téve házassága felől. Föl-gyújtotta benne a' szövetségi lángot. Vele *Lépát* meg-kedveltette. A' Házasságot sok üdőre halasztani nem merte: mert a' sietséget leg-alkalmatosabbnak lenni gondolta.

Talán el-találta vólna *Sólom* házassági céllyát; ha annak vásott életét fűleibe nem vitték vólna a' jó akarók. Tőlle el-idegenedéssének másik oka az vala, hogy *Visegrádi* vadászatban mög-pillantotta *Csereit*, és noha még nem tudta: ki légyön: még-is (ebben az alkalmatosságban) mög-tapogatta szívét, és azt hozzája nem idegennek lenni tapasztalta,

Jelen vólt a' vadászatban *Elemír*, ki-is húgát magával ki-vitte: hogy *Sólomnak* szeme elejébe tegye. Evvel igen keveset, de *Csereivel* igen sokat szóllott *Lépa*. Öszve-for-

rották szíveik. A' következendő házasságrúl senki se kételködött.

Elemír-is (meg-másolván előbbi gondolatait), minek-utánna *Csereivel* fútólag beszélgetett valamit; *Húgának* kérésére, jóváhagyta szeretetét.

E' vólt annak oka: hogy (a' vadászat után) magánál (*Visegrádon*) mög-tartotta *Csereit*. Itt ennek nemes születéssét, maga viseletét, és *magyar*-embörhöz-illő gondolattya' módgyát tellyességgel ki-vévén; mög-igérte néki *húgát*, és a' házasságot nem sok üdőre szabta.

§. IX.

Veszedelem.

Nem messze vólt immár az a' bóldog üdő, melyben ezen két öszsze-forrott lelkeknek öszsze kerülniök kölletött. Ez minek-előtte mögessék; *Marosba* édösgetté *Lépa Csereit*, mely helység *Visegrádnak* által-ellenére fekszik a' *Duna* mentében, és *Elemírnek* múlató Kastélyával dücseködött.

Midőn itten igen édösdedön sétálgatnak egy-mással, és következendő bóldogságjokrúl szívesen beszélgetnek, íme egy erdei sűrűből hat lovagokat ki-ugrani szemlélnek, és egyenesen feléjök tartani. Körül karólván *Csereit*, így szóllamla-meg.

Lé-

LÉPA: Jaj kedves *Csereim!* Ezök engömet el-ragadnak tőlled.

CSEREI: Kik lehetnének azok a'vak-merők?

LÉPA: Ő bizonnyára *Sólom*, *Zomborinak* magzattya.

CSEREI: Hadd-el tehát a'körűl karolást: mert külömben nem dolgozhatok kardommal. Rajta a' gyalázatoson.

LÉPA: Én-is veled dolgozom a' ragadozó ellen. Ha más-kép' nem; de ki-körmölöm szemeit.

CSEREI: Hadd-el édösöm. Gyönge vagy.

LÉPA: Veled élök-halok. Magamtúl el-nem-ereszthetlek.

A' még ezek így szóllottanak egy-mással; azomban a' Lovagoktúl körűl vétettek. *Lépa* nem annyira gondolván maga veszedelmével, mint *Csereinek* bizonyos halálával; ennek hátához fordítván maga' hátát, neki szögezte magát *Sólomnak*, és őtet azon gyalázatos töttéjért le-pirongatta: hogy őtet el-kévánná attúl ragadni, kit tellyes szívébűl szeret; és magával el-vinni, kit soha (élete' napjaiban) nem szerethetett.

Lépának ezen szavaira meg-mérgelődvén *Sólom*; le-ugord a' lovárúl, és a' leánt *Csereinek* oldala mellől el-ragadta, a' nélkűl: hogy őtet *Cserei* (a' többi farkasokkal lévén csatája) védelmezhette vólna: kapdosott ugyan

Lé-

Lépa Sólomnak szemeihez, egy-ne-hányszor pofon-is vagdalta őtet, de hatalmasabb lévén az ifiú, kezeit meg-ragadta, és lovára vetette. Maga-is föl-ugorván a' lóra; *Pest* felé ſparkodott: hogy onnant *Budára* mennyen édös attyához.

§. X.

Meg-szabadúlás.

Hová ügyeköztek? hová nem? elég az ahhoz, hogy midőn ezek a' Lovagók *Pest* felé vágtattak; elejökbe állottak (a' *Sepeli* Lovagók közűl) huszon-négyen, kik *Lepának* esedező jajgatásait hallván, körűl-vötték ezeket a' hat Farkasokat, és őket magoknak mög-adássokra kénszerítették.

Elsőben ugyan nem akarták mög-adni magokat, erejökbe bízván. De minek-utánna ezek azzal fenyegették amazokat: hogy, ha azt a' királyi ivadékot által-nem-engedik; egy lábig oda-fogh nának lönni; mög-ijedvén ettűl a' fenyegetéstűl *Sólom;* nékik a' leánt oda-engedte.

Vele egyenesen *Visegrádra* által-akarának evezni; de *Lépa* (*Csereinek* élete felől szorgalmatoskodván) igen forróan kérte ama' jó-tévő *Sepelieket:* hogy (vele eggyütt) ama' *Berek* felé térjenek, a' hol kedvessének kezei közűl ki-ragadtatott. Él-é? avvagy mögholt? mög-kévánná szemlélni.

Hogy

Hogy a' *Berek* mellé érköztek; *Csereit* a' földön el-terülve, orcáját vérrel el-futva, és nem lehelve látták. Jaj (úgy jajgata *Lépa*) oda van! Lögyek oda én-is. Ezzel le-rogyott, és *Csereinek* oldala mellé le-esett.

Erre a' zuhanásra föl-ébredött *Cserei*. Borzadozva látta a' *Leánt*, midőn leg-nagyobb ájúlássában fötrengött. Jobban mög-ijedött, midőn föl-gyámolítván fejét, annak orcáját véresnek lenni tapasztalta. Az ütközetben vötte-é a' sebet? vagy le-rogyttában kapta a 'karcolást? ki-nem-tanúlhatta. Addig sürgött körűlötte, és forgott: még föl-ébresztötte kegyessét, és mind az övét, mind magának orcáját mögmosván, kegyesen tekíntettek egy-másra.

§. XI.

Cserei Marosen.

Lépa semmi baját nem látván *Csereinek*; ki-mondhatatlan-képpen örvendözött. Buzgóan kérte *Sepelieket*: hogy (*Sólomnak* embörtelenségét jól tudván) ne engedgyék azt, hogy ismétt el-fogattassanak; hanem *Marosra* késérjék-el őket.

Hogy a' Kastélyba értek; Bal-szemét nagyon fájlalta *Cserei*: melyre *Lépa* el-iszonyodott. Föl-emelvén szeme' pilláját; látta belől: hogy az egész fehér hártya lángoló vörösségbe borúlt, kívűl pedig (bal-szemének tövén) egy nyilnak nyomát szemlélte, mely-

nek

nek veszedelmes következéseit-is látni láccatott. Erre ő ismétt el-lankadott, de semmit se szóllott.

Hogy *Csereit* el-ne ijeszsze; előtte a' sebnek csekélségét vítatta. Az-után hamar-fölgyógyulásának okául azt-is elő-hozta: hogy, a' házi orvosságokon kivűl, semmivel se köllene élnie. Ugyan-azért: javallotta néki: hogy a' Kastélyban maradgyon. Híre nélkűl; a' levegőre se menyen.

Elő-hívatta a' *Marosi* asszonyokat, és közűlök ki-válogatta azokat, kik a' házi eszközökhöz jól tudtak. Meg-parancsolta nékik: hogy a' szem-fájósnak ollyan gondgyát viselly'ék, mint magának köllene, ha szem-fájós lönne. Leg-okossabban enyhítenék pedig a' bimbónak tüzét: ne-hogy a' pillát örökre el-takarják.

Ezt nagy szorgalommal el-végezvén *Lépa*; által-tétette magát a' *Dunán*, és *Visegrádra* ment édös Báttyához *Elemírhöz*. Forróan el-beszéllötte *Sólomnak* tetteit, úton-álló kegyetlenségét, és a' ragadomány.

Ezekben nem sokat múlatván; *Csereinek* szerencsétlenségét hoszszasan el-beszéllötte. Szeme hogy dundorodik ki-felé. Ennek okai *Sólomnak* cinkossai lönnének, kik ellene nyilaikkal dolgoztak. Kérte osztán *Elemírt:* hogy az orvosért alkalmatosságot küldgyön *Budára:* ne-hogy *Csereinek* szeme a' halasztással

job-

jobban ki-dundorodgyék. Ezt *Elemér* szívesen mög-cselekedte: mert *Csereinek* húgával-való össze-párosodássát alig várhatta.

Azomban *Lépa* (minden-napi imádságában) *Csereinek* mög-gyógyúlássát Istenének ajánlván; szűnetlen sírt magányosságában. Csak azért esedezött az Egek előtt: hogy ha bár nem más okra nézve-is, csak éppen azért gyógyítcsák-mög *Csereinek* szemét: hogy még egyszer mög-láthassa az a' jó Ifiú ezeket a' sűrű könyveket, melyek ő miatta-'s-érötte *Visegrádi* magányosságában hűllanak.

§. XII.

Az Orvos.

El-érkezett *Budáról Visegrádra* az Orvos, pedig ló-halálába. *Német*-országból származott, de *Pannoniában* neveltetött. Tudománnya a' tudatlannak csupa zavarék; de harcsa-szája írtóztató. Ökör-nyelvét füstre löhetött vólna aggatni. Ha két szája lenne, mellette mind mög-süketűltek vólna a' hallgató emberök.

Ezt *Lépa* (könyv-hűllatással között) keservesen kérte: hogy *Csereinek* oly gondgyát viselni méltóztatnék, mint-ha az a' szerencsétlenség magán történt vólna. A'-mi fáradságának, és tudományának jutalmát illeti; arrúl ne kétolgödgyék. Azon kivűl, a' mit

Elemírtúl várhat; várhat maga személlyétűl-is minden bizonnyal.

Ezzel a' nagy jutalommal föl-ébredvén az Orvos hamar által-tétette magát a' *Dunán*, és a' *Marosi* Kastélyba érközött. Hogy a' szemnek borékját föl-óldotta, és a' dagadásokat meg-látta; *Csereit* ugyan jó reménnyel bíztatta; de (tőlle ki-menvén) keservesen lehordotta a' gyógyító aszszonyokat: miért avatnák magokat az Orvosi mesterségbe? miért gyógítanák azt a' szemet, mely soha mögnem gyógyúlhatna?

§. XIII.

Orvosi ítélet.

Hogy *Marosrúl* az Orvos *Visegrádba* viszszá-tért; mindnyáján nagy várakozásban vóltak, mit mondana a' Szem-fájós felől? Hogy az Udvarba bé-ment, elejébe szaladott, és ezeket mondotta

LÉPA: Hozott Isten jó barát!

ORVOS: Fogadgy' Isten szép virág.

LÉPA: Ha Teremtő mindeneket helyesen el-intézett ezen a' Velágon; leg-fő-képpen akkor mutatta-ki valóságos hatalmát: midőn a' jó-hírt-hozó Orvosnak szájában a' nyelvet teremtette. Úgy-é Barát: jó hírt hozol a' legjobb barát felől?

ORVOS: Nem ártana ha jobbat hozhatnék.

Lépa: Hallgass, ha jóval elő-állani nem tucc.

Orvos: Hallgatok.

Lépa: Talán azért kévánsz előre el-ijeszteni: hogy a' jó hírt annál kedvessebben fogadgyam?

Orvos: Ha a' Seb *Csereinek* jobbik szemén vólna; azt én bizonyosan mög-gyógyíthattam vólna. A' Bal-szemnek mög-gyógyítássát a' leg-bőlcsebb Orvosok (a' micsodások a' régiek) a' lehetetlenek közé számlállyák.

Lépa: Oh hígygyem-é ezt Istenöm!

Orvos: Adassék néköm itt *Visegrádon* egy szoba. Abban én a' Bal-szemnek mög-gyógyúlhatatlansága felől egy egész könyvet írok. Ha azt egészen el-végezöm; Hercegi kis-aszszonyságod' elejébe terítem, és akkor fogják mög-tudni: minő nagy *Averroes* lakik *Buda* várossában.

§. XIV.

Változás.

Három nap alatt mind az Orvos el-végezte a' könyvet, mind *Csereinek* szeme mög-gyógyúlt. És ugyan (a' mi *Csereit* illeti) egy vén aszszonynak keze alatt lévén, annyira tapasztalta szemének jobbúlását: hogy elsőben a' dagadás szerencséssen el-múlt, a' ki-dundorodás bé-horpadtt, a' tüzesség le-forrott.

Csupán csak egy karcolás maradott szeme'

me' pillája'n, mely őtet nem hogy el-rútította vólna; hanem inkább még kellemetössebbnek rajzolta.

Valamint-hogy ennek-előtte nagyon szánakodtak szerencsétlenségén; úgy örvendöttek mostan szeme' velágának viszszá-téréssén.

De maga *Cserei*-is csupán azért láccatatott örűlni; hogy (noha gyöngék lönnének ekkoráig szeme' eszközei) mög-fogná még-is azokkal látni *Lépa'* szemének elevenségeit.

Alig várhatta: hogy *Visegrádra* möhessön. De a' ki-mönetelt erössen mög-tíltotta néki az orvosló vén-aszszony, azt az okot állítván: hogy most (szeme' hártyájának gyöngesége miatt) igen veszedelmes lönne az a' levegő, mely a' *Duna*' vizének szín-födelén lebegne.

Kérdezte osztán a' beteges: meddég köllenék a' jó levegőre várakoznia? Leg-alább (felele a' vén Orvos) két hétig.

Ezt hallván *Cserei*; azt a' két hetet egész örökké-valóságnak lönni gondolta. Mind-azáltal: szeme' gyúlladásának mög-újjúlásától tartván; nem mert *Visegrádra* mönni. Hogy ezt a' két-heti unalmas üdőt mög-kurtithassa: *Lépának* el-hozattatását sükségesnek lönni gondolta.

Egygyet tehát (szolgái közűl) *Visegrádra* küldött, azt üzenvén *Lépának*: hogy szeme

immár nem fájna. De mivel még (két-hét alatt) a' levegőre ki-nem-jöhetne; Kegyességének ösmertt szívességét kérné: hogy magát *Marosi* Kastéllyába meg-alázná magához: hogy (nyájas beszédgyei között) az unalmas órák kurtábbra szabadtatnának.

§. XV.

Hitetlenség.

Midőn *Csereinek* Inassa a' *Duna*' vizén által-evezett; mög-támadta a' Szélvész, és csak kevésben múlt-el: hogy egészen el-nemvesztette. Ezt ő Urának valami szerencsétlenségével öszsze szerkesztette.

Hogy ismét a' Királyi várba föl-mönt; ott nem ögyebet látott a' vigadozásoknál. Tele vólt a' Palota vigadozó fiatalokkal. Tele a' drága Hegedű-szóval és Tánccal. Csak ugyan elő-szóllított *Csereinek* Inassa egygyet a' Palotának embörei közűl, és ennek a' szokatlan vigasságnak okát tőlle kérdezte.

De mivel ettűl a' szolgától semmi bizonyost nem várhatott; arra kérte őtet: hogy követségét *Lépának* mög-jelentené: hogy valamit vele különössen szóllhasson,

Hallya a' Teremtett állat: midőn *Csereinek* Inassa (*Lépával* beszéllvén) követségét tisztességesen el-végezte; azt felelte hamarjában *Lépa*: hogy ő (egy bizonyos orvosi könyvnek el-olvasása által) meg-lönne abban

győ-

győződve:hogy 'a Bal-szem soha mög-nem-gyógyúlhatna. Maga pedig egy szemére vak-Urat maga mellett nem, szenvedhetne. E' lött légyön annak oka: hogy *Sólommal* öszve-házasodott. Keressen Ura más leánt. Elegen motoznának *Sepelben.*

§. XVI.

Cserének ínsége.

A' viszssa-tértt Inast a' szóllásra kénszeríteni hamarjában nem löhetött. Azt gondolá *Cserei:* hogy *Lépa* (bújjában) mög-betegödött, éstalán mög-is-halt. Mert mi mást gondolhatott vólna felölle szegény *Cserei?* A' sok kínszerítés után csak ugyan ki-vallotta az Inas: mit üzent-viszsza a' tökélletlen tót leány.

Nem mondhatni azt *Cserei* felől: hogy (ezt a' nem várt üzenetöt hallván) igen nagyon mög-szomorodott vólna. Régen néki szoktatta szívét az illyeneknek el-tűrésökre. Ösmerte ő az emböröket. Jól tudta a' Fehérszemélyeknek ide-és-amoda hajlássokat, és velök-született állhatatlanságjokat. Jól tudta magának azon szerencsétlenségét: hogy, főképpen a' házasságnak dolgában el-nem-sűltek gondolatai.

Szomorúan ment mind-az'-által viszsza *Marosbúl Kevébe.* Úttyában ezt a' gondolatott forgatta: Talán (úgy-mond:) mind-a'-*Visegrádi*, mind-a'-*Honvári* házasság azért nem

nem hajtathatott végre: mert a' *Mátkák* nagy Nemüek vóltanak? Ki tudgya: ha szerencsés nem lészök-é: ha egy köz-nemességü leánkára akadok.

A' *Kevi* szüzeket szemeire vévén; egygyet közülök mög-kedvelleni láccatott. *Malibának* nevezték. Eredetére nézve, Nemes. Takarékossága szép, és köllemetes. Annya Özvégy, de (leányának nevelésére nézve) szorgalmatos. Soha ötet magától el-nem eresztötte. A' közönségös házi munkákra (a'sütésre, főzésre, fonyásra, varrásra) vagy maga tanította, vagy mások által serényen tanítatta.

El-gondolván azt-is: hogy talán mind-a'-*Honvári*, mind-a'-*Visegrádi* házasság arra-azokra-nézve-is mög-gátoltathatott: mert (az eljegyzés után) sokáig következött a' házassági szer-tartás, ugyan-azért: amannak halála, emennek állhatatlansága mög-hátrálhatta az öszsze esküdtetést; ezzel a' *Malibával* sokáig jegybe-járni nem kévánt.

Annyának engedölméből hamarjában legyürüzte a' leánt, és harmad' nap múlva elvette. Maga mellé vette annak annyát-is: hogy Menyecskének erkölcseit most-is igazgassa; és, ha a'jótúl el-találna állani; az anyai intések által viszszá-igazítassék. Oly bóldogúl éltek két holnapig egy-mással: hogy maga *Cserei* a' szerencsétlenségektűl nem félhetett immár.

MÁ-

MÁSODIK RÉSZ.

Házi Zenebonák.

§. I.

Malibának tapasztalása.

Magát *Maliba* oly tisztességes nagy embörnek (a' micsodás *Cserei* vala) házas-társaságában lönni látván; mostani álladalmát mög-nem-cserélte vólna az *Imai* Fejedelemmel. Kedve szerént dúzskálkodott mindenben. A' *Honváriak* úntig-elegendő jövedelmet küldvén *Csereinek*; elege vólt Feleségének-is, kit valami unalmas munkára soha nem kényszeríthetött. Ahhová kévánkozott oda ment. Vagy ura késérte őtet, vagy annya. Ha ezeknek foglalatosságaik vóltanak: egy szolgálót vive magával, és vele az erdőket járta, mert a' le-húllott leveleknek tapodásukban, és azoknak zörgéssökben ki-mondhatatlan örömét tapasztalta. Ezt lehetett ártatlansága' jelének mondani.

Egyszer egy leányzót maga mellé vévén (a' *Dunának Budai* marttya felé) ottan sétálgatott: a' hol a' *Dunának* egy szakadékja kiszökött, mely-is egy patakzatra terjedett.

E' mellett a' patak mellett egy fiatal asszonyra talált *Maliba*, kinek haja fürttyei eltépve, szállai vállán el-szóródva vóltak. Mögkérdeztetvén: minő baja lönne? mért sanyargatná magát? ė' feleletet adá: hogy nem régi-

giben vesztette-el leg-kedvesebb Urát. E' patak mellé temették-el legyön őtet: hogy reá ne akadhasson. Hogy reája akadott; esküvék az élő Istenre: hogy mind-addég tetemeitűl el-nem-fogna távozni, még e' patak, sírja mellett, folyik.

Az *Özvegynek* ezen cselekedetét mögvitte *Csereinek Maliba*, és kárhoztatta annak az aszszonnak esztelenségét, ki Urát (hólttа után-is) éppen a' lehetetlenségik kedvelleni láccatott. Mert: hogy az a' Patak (noha csekély vizét alig mozdíthatná) valaha a' sírtúl el-távozhassék, azt *Maliba* szamár-kévánságnak lenni tartotta.

Kedves hitessének ezen okoskodását hallván *Cserei;* mög-dícsérte ugyan *Malibának* helyes ítéletét. Mind-az-által: azt mondotta azon özvegy felől: hogy (mivel hólttа után-is sajnállaná férjét, és annak tetemeit bőcsületben tartaná) a' velág előtt azt mutatnámög azzal: hogy igazi feleség vólt, és Urát különösen szerette.

§. II.

Új tapasztalás.

Kedves Urának előbbi okoskodássával mög-elégedvén *Maliba;* annak a' szerencsétlen özvegynek mostani álladalmát nagyon sajnállotta. Föl-is-tötte magában: ha-hogy egyszer véle öszsze-találkozik; bú-gondgyait

enyhíteni fogná, le-is-verné őtet haszontalan föl-tételeirűl.

Hogy ezen jó szívűségét mennél-előbb ki-nyilatkoztathassa az *Özvegy*-aszszonnak (mivel őtet többé szemeire nem vette, azt gondolhatta felőlle: hogy a' Sír-halomnál búsúlna), egy-hét után ismétt el-méne oda szolgálójával, és (észre vévén az *Özvegyet*) miben foglalatoskodnék? mire möhetött elöbbi bú-bánattyaival? ki fürkészni akarta.

Magát egy odvas-fa mellé vévén; mérges tekíntettel látta, mire jutott az *Özvegy*. Ásót-kapát forgatván és változtatván kezeivel; egy iszonatos nagy ároknak ki-ürítéséhez fogott, és már ekkor bele eresztette azt a' patakot, mely Urának sírja mellett folydogált.

Erre fel-lobbanván; tüzesen le-hordotta az *Özvegyet:* hogy (mind Urárúl, mind fogadásárúl mög-feletközvén, avvagy talán fogadássát mög-bánván) Urának sír-halma mellől a' Patakot el-távoztatni akarta, tudni-illik: hogy esküvéssétűl föl-szabadíttassék, és mennél előbb férjhez mehessen.

Égtek még ezek a' lángok mög-pirosodott orcáján; midőn *Csereihez* viszszá-tért, és annak a' gyalázatos *Özvegy*-aszszonnak embertelen csinnyát elő-beszéllette.

§.

§. III.

Próba-kő.

Éppen akkor (midőn amazokat hevesen beszéllette *Maliba*) bé-toppana hozzájok *Telekes*, *Csereinek* régi keddves baráttya, és *Budán* (a' Fejedelmi udvarban) nagy hivatalú Asztalnok.

Ez azt az egész történetet velősen mögértvén, és ez-után *Malibának* az *Özvegy*-ellen-való átkozodássait, hűségtelensége ellen pattogatássait szem-fülével hallván és-látván; el-hitette magával: hogy *Cseréinek* bóldogsága az egek' Tornáccaig föl-emelte magát; nem-is félhetne immár azoktúl a' szerencsétlenségektűl, melyek őtet ez-előtt iszonyúképpen sanyargathatták.

Azt gondolta *Telekes:* hogy *Csereinek* házától el-se-möhet immár. Víg napokat töltöttenek egy-mással. Hova-tovább múlattanak egygyütt; *Malibának* maga viseletét annál inkább kedvelniök löhetött. Ha maga dolgát végezte; menten Urához ment, és őtet éles lelemennyeivel föl-ébresztette. Így cseleködött ő minden Isten-adta nap, melyért-is *Telekestül* nagyon tiszteltetett.

Egy hét múlva eszébe jutott *Malibának:* hogy (még leány-korában) mög-ígérte egy leány paj-társának a' látogatást: ha a' mennyegzőben szerencsés találna lönni. Erre ezt az időt leg-alkalmatosabbnak találta I-*szer:*

azért: mert magának héánosságát valamennyire ki-pótolhatná *Telekesnek* jelen-létte. II-*szor:* Annya-is javallotta ezt a' kis el-távozatot: hogy *Csereinek* szivébe annal-inkább föl-indícscsa a' hozzá-való hajlást. III-*szor:* a' napoknak mostani elevenségök mög-kénálni láccattattak ötet a' ki-szellőzésre.

Meg-győzte ezen okaival *Csèreit.* Mellette fogott *Telekes*-is. Ugyan-azért a' fiatal aszszony (egy leánzónak, és édes annyának késéretével) szívesen és szerencsésen el-eresztetött, de azon államány alatt: hogy Barátnéjánál három napnál tovább ne múlasson: mert csak addég fogná magánál mögtartani *Telekest.* Ennek viszszá-tértte után, *Malibája* nélkűl lönni, el-tűrhetetlen vólna.

Mög-igérte ezt *Maliba*, sőtt azt-is mondotta: hogy azt a' parancsoltt három napot se fogná barátnéjával el-tőlteni. Hogy kedves Urát mennél előbb mög-lássa, mennél-előbb viszszá-fogna-térni.

§. IV.

Próba-tétel.

Hitessének el-menetele után; felőlle igen édösdedön beszéllettek az itt'hon maradtak. Egész napot tőltöttek dícséreteiben.

Telekesnek mind-az-által jutott valami eszében, mellyel *Malibának Csereihez*-való igaz szeretetét mög-akarta próbálni, és úgy

osz-

osztán felőlle állhatatos ítéletet tenni. Mög-jelentette ezt *Csereinek;* és ez (ha próbálásának módgyát-is elő-adná néki) magát reá állandónak mondotta. A' röndölés e' vala:

Igen alattomban egy koporsót csináltatott *Telekes*, és bé-tétette azt ama' *Kevi* templomba, melynek régisége a' *Magyarok*' bé-jövetelöknek elejével vetekedik. Két nap alatt a' koporsó el-készűlt, és olly pompásnak láccatott: hogy *Csereinek* Nemességéhez illhetett.

Hogy *Malibának* harmadik napra röndöltetett haza-jövetele el-érközött; mindenfelé el-igazította *Telekes* a' vígyázó őröket; mög-parancsolván nékik: hogy (*Malibának* Hintaját mög-látván) tüstént mög-jelencsék közelgetéssének szempillantássát.

Ezek az Örök (uzsonna felé:) mög-jelenvén *Kevébe; I-szer Telekes* arra kérte *Csereit:* hogy a' Templomba mennyen, és ott bé-zárakozva maradgyon. II-*szor:* Ha osztán az öreg ajtónak föl-nyitássa' zörgéssét hallaná; tüstént a' koporsóba menne, és (ott magát holttnak színelvén) el nyújtózva nyúgodnék.

Föl-hozatta osztán az étkeket. Egy részszét a' Palotába, melyben a' hivatalosokat le-is űltette, kik mind-nyájan fél-gyázban ebédöltenek. Más részszét egy különös szobá-

ba,

ba, de csak két személyre, és így várva-várta a' *Menyecskét.*

§. V.

Telekesnek csinnya.

Hogy *Maliba* haza érközött (*Telekesnek* röndölése szerént), éppen abba a' szobába vitetett, melyben az asztal két személyre vala készítve, és már ottan *Telekes* az étel evéshez-is fogott. Bé-toppanván hozzája, így kezdé

MALIBA: Jó kéváncsot Asztalnok!

TELEKES: Fogadgy' Isten szép Asszony. Ide mellém, és ögyünk.

MALIBA: Mi dolog az: hogy Te magad vagy itten?

TELEKES: A' Gond-viselés magával úgy hozta.

MALIBA: Hát az én kedves *Csereim* hol vagyon?

TELEKES: A' hol a' többinek lönni kölletik.

MALIBA: Talán amazokkal öszik, kiknek zsibajjokat a' mellék Palotában hallom.

TELEKES: Anná az Isten: hogy velök öhetne!

MALIBA: Mit? velök öhetne? Hol vagyon tehát?

TELEKES: A' Templomban vagyon.

MALIBA: Csudálatos dolog. Mi-képpen?

TE-

TELEKES: Mög-halva, és a' koporsóban fekve.

MALIBA: És te azt néköm (minek előtte el-készítettél) hideg vérrel el-mondani merted.

TELEKES: Miért nem?

MALIBA: Nem féltél-é attúl: hogy vagy a' guta mög-üt; vagy egyszeribe le-rogyom?

TELEKES: Ezek közűl egygyik se illik erős szívedhez. Tudtam, ki előtt mondom a' történetet.

MALIBA: Oh de hogy tudod!

TELEKES: Éj-fél tájban a' kólika felől panaszolkodott. Szóllította *Malibát*. Én ugrottam hozzája. Nyakon karolt engömet: mert talán a' gondolattal vala: hogy Hitessével. beszéll. Végtére: csak ezeket mondotta: Isten hozzád kedves *Malibám*. Ezt el-végezvén, oda lött.

MALIBA: Jaj oda lött tehát! én pedig itt' élök! Én-nékem ötet mög-kölletik látnom: mert: hogy ő oda lött, azt magammal el-nem-hitethetöm. Ha pedig oda lött; mellette kölletik ki-sírnom magamat, és vele egygyütt mög-halnom. Még most könyveim nem húllanak: mert azok csak az apró gyötrelmeknek szüleménnyeik. Itt'-itt' belől a' harc. Emelkedik mellyem föl-felé. Itt'-itt' vannak az iszonyatos kénok.

§.

§. VI.

Telekes' fortéllya.

Észre vévén *Telekes*; hogy *Maliba* erővel mög-akarná Urának koporsóját látni; azt cselekenni nem engedte néki, azt vítatván előtte: hogy (a' régi *Magyaroknak* szokássok szerént) esttig szoknék a' *Torlás* tartani 29); estte után a' *Tor*.

Ezeket nagy bánattyai között hallván *Maliba*; el-kezdette a' szörnyű jajgatásokat. Könyveinek árjai el-futották mellyét; melyek között el-tökéllötte a' halált; akár az e' mostani gyötrelmeitűl származzék, akár magát alattomban a' *Dunába* öllye; vagy (ha e' kettőt mög-előznék a' vígyázó embörök) abba a' templomba menvén, és Ura koporsója mellet sírván; mög-gyilkollya szívét. Most ő magát Urának háló szobájába bé-rekesztette, és ott, ágyára dűlvén, egész éjjel sírt.

Azomban: mind a' *Torlásnak*, mind a' *Tornak* vége szakadván (melyeket látni se ké-

29). Midőn a' régi üdőkben egy nevezetes *magyar* mög-halálozott; annak *torlani* és *torolni* szoktak, az az *Torna*-nevezetű játékot indítani. A' kit ebben a' Játékban mög-ölték; azt a' mög-hóltt' szolgájának lönni gondolták. Ezt a' Játékot *Torneúmának* nevezi az *Írnok*.

kévána *Maliba*) ; a' vendégek ugyan haza takarodtak; de *Telekes* egyenesen *Csereihez* ment, és elő beszéllette néki: hogy *Maliba* böcsületesen ki-állotta a' próbát, Urát kimondhatatlan képpen sajnállaná. Mög-tanítván ismétt: mi-tévő légyön hónap: alattomosan haza mént.

§. VII.

Új próba.

Más nap virradóra *Malibához* méne *Telekes*. Ötet Ura' ágyába ruhástúl le-fekve, és aluva látta. Azt gondolván felőlle: hogy (egész éjjel a' bú-gondokkal küszködvén) hajnal előtt szendörödött-el; hogy egészlen kialhassa magát; föl-nem-ébresztötte.

Hogy osztán tellyességgel ki-aludta magát; egy-két vál-vonyogatás után, szobájából ki-jöve, és *Telekeshez* méne. Sokat beszélgettek egymással. Észre-vette *Telekes*: hogy az aszszony nem sír immár annyit, a'-mennyit tegnap. Észre vevődött az-is: hogy *Telekessel* éppen oly örömest múlatná magát, mint ennek előtte *Csereivel* szokta.

Az ebéd fölött; igen vígan vala *Maliba;* kit hogy annál-inkább meg-foghasson, és partyára vonhasson, így kezdte

TELEKES: Tudod-é szép aszszony: mi okra nézött *Cserei*: midőn *magyar*-országba iparkodott?

MA-

MALIBA: Még errûl nem szóllott.

TELEKES: Azért jött ide: hogy annak tudejében ki-jelencse eredetét a' Fejedelem előtt: ki légyön. Az-után: hogy *Sepel* szigetét tőlle mög-kérje, mivel Ősének jószága.

MALIBA: Halála után mi reményem benne?

TELEKES: Vagyon még-is valami. Halála előtt kezömbe adta a' Tanú leveleket, mög-is parancsolta: hogy *Taksonhoz* menny ek, és viszsza-vegyem a' Szigetet. Felét néköm, felét néköd ajándékozta.

§. VIII.

Újjabb próba.

Telekesnek ezen utólsó szava vólt az, a'mi *Malibát* egészen el-árúlta. Mert arra hevesen azt felelte: minek (úgy mond) a' *Felezés*. A' házasságban egy *Fél* a' Férj, másik az Aszszony. Azt-is mondgyák: hogy a' Házasságban Férj-fi az Aszszonnyal egy Test. Egy löhet tehát a' *Sepeli* Jószág-is. Nem úgy van édös *Telekes?*

El-értötte *Telekes:* mi légyön *Malibának* bögyében; hogy (tudni-illik) szeretete mög-változott, és *Csereit* egészen el-felejtötte légyön. Hogy minnyább ki-csalhassa szívét, hírtelen kolikájárúl panaszolkodott. Noszsza *Maliba* (föl-rugván a' széket) ki-fürkészi ládá-

dáinak minden szegleteit: hogy valami házi Orvosságra találjon. Erre

TELEKES: Köszönöm (úgy mond) szívességödet kedves *Maliba!* Nem használnak néköm a' házi Orvosságok.

MALIBA: Vólt-é máskor rajtad ez a' nyavala?

TELEKES: Vólt-igen-is.

MALIBA: Hogy gyógyítottad-ki magadat.

TELEKES: Vólt *Budán* egy embörröm: ki hasonlóképpen a' Kólikába sokat szenvedett. Ez magán semmit se, de rajtam sokat segített. Ha lábát hasamra tötte, a' kólika mög-szünt.

MALIBA: Ez még se oly csudálatos, mint *Takson*-Fejedelemnek *Budai* Orvossa, ki a' Bal-szemet mög-gyógyítani nem tudgya, de a' kólikát meleg vízzel gyógyíttya, az-az: a' fördőbe öli. — Oh! hol kaphassak én most olyan embört, ki valaha a' kólikában szenvedett? ha ennek lába mög-érhetné gyomrodat; egészen mög-gyógyúlnál.

TELEKES: Egészen mög-gyógyúlnék igen-is.

MALIBA: Hát *Csereinek* kólikája nem volt-é?

TELEKES: Vólt-igen-is. De minő haszon benne? Az én gyomrom (ha hozzája mögyök) mög-illetheti ugyan az ő lábát; de ez nem

hasz-

használ; hanem, ha ő ide jönne, és lábát gyomromra vetné, az használna néköm.

MALIBA: Hát ha *Csereinek* lábát el-vágom, és ide hozom hozzád? először azt kérdöm: által-möhet-é *Attilához Árpadhoz* a' másik velágon?

TELEKES: Már ő eddég ott-is van. Nem köll arra láb, hogy öszsze-kellyenek.

MALIBA: Azt kérdöm másadszor: Fogé *Csereinek* lába használni néköd: ha ide hozattatik? és gyomrodra tétetik?

TELEKES: Fog bizonyossan használni, és ime mennyünk a' templomba. Az orvosságnak ott vöhettyük nagy hasznát.

Ezeket így el-végezvén; egy kést vett kezébe *Maliba*, és *Telekessel* a' Templom felé mög-indúlt. Feleségének közel-léttét (*Telekesnek* jel-adássaibúl) mög-értvén *Cserei*; hírtelen bele vetette magát a' koporsóba, és testtyén a' szem-födelet egészen el-terítötte.

Hogy *Maliba* lábaihoz érközött, és azokrúl a' szem-födelet föl-vetötte; hírtelen föl-ugordott a' Halott; és *Malibának* kezeit a' késsel egygyütt mög-fogván, néki így szóllott.

Hallod-é aszszony: ne gyalázd ennek-utánna azt a' fiatal *Öszvegy* aszszont, ki a' Patakot fiatal Urának sír-halma mellől el-akartavinni: mert ez a' történet (hogy lábaimat el-

akar-

akartad vágni) hasonló a' Pataknak el-térítéséhez.

HARMADIK RÉSZ.

Esze mélysége.

§. I.

El-tökéllés.

Éppen ezen üdő tájban érközött *Takson Budára* azon hadgya után, melyet *Niceforus-Görög* Császárral viselt 30). Annyival a' hadban szérencsétlen vólt: hogy embőreibűl sokat el-fogtanak a' *Görögök*, de szerencsés abban: hogy a' Császár (az el-fogott *Magyar* katonáknak vitézségjöket, és szép termettyöket szemlélvén) azokbúl negyvent Test-őrjeinek röndölt 31).

A' Fejedelemnek mostani haza-jötte után, nem akarta magát mindgyárt ösmeretessé tönni *Cserei.* Várta az alkalmatosságot, mely gyakorta az észt-is fölűl haladgya.

El-gondolván azt: hogy két jegybe-járássa után) a' házasságban se lőhetött bóldog: mert a' *Magyaroknak* köz-mondássok szerént) annak első hólnapja öröm vólt; a' másodika üröm; szinte szent esküvéssel föl-fogad-

30). Katona ad Annum 967.

31). Katona ad Annum 968.

gadta magában: hogy soha többé a' házasságrúl nem gondolkozik.

El-nem-űzte ugyan *Malibát* maga' házátúl; de vele többé nem társalkodott; hanem őtet egészszen annyának gond-viseléssére hagyta. Sajnállotta ez, leányának ostobaságát, és talán *Cserei* ellen hűtelenségét-is; de őket soha többé-öszsze-nem békéltette.

Hogy e' magános lakássában valami bőcsűletes foglalatossági lögyenek; magát egészszen a' természetnek visgálására adta. Ennél ő gyönyörködtetőbb tudománt nem vélhetött. Ezt látta ő olyan tűkörnek, melyben magokat mög-láthattyák az embörök; olyan könyvnek, melyben olyan oktatásokat tapasztalhatnak, melyek nélkűl senki se mondhattya magát tanúlttnak.

§. II.

Okoskodássai.

Tele-telvén e'-féle gondolatokkal, futni kezdötte az emböri tarsaságot. Fő-képpen a' Fehér népet nem eresztötte többé magához. Ott hagyván *Kevi* lakássát; egy Fa-sátort oda építtetött, ahhól (*Soroksárnak* által-ellenében) azoknak a' sívány homokoknak porai fénylenek.

Itt' ő nem abban törte szorgalmatos fejét: hány akó víz folyik-le egy nap alatt a' *Dunán?* se abban: minő távozattyok lönnének

nek a' mennyei fényeknek? melyik a' Bújdosó Csillagok között leg-nagyobb? Abba se törte fejét: hogy löhessön az ökör-nyálbúl elsőben fonalat, az-után selyem-vászont készíteni?

Inkább a' hasznosabbakrúl gondolkodott. A' fákat visgálván; észre vette azt: hogy melyek leg-hamarébb nőnek, azok leg-hamarébb el-vesznek. Ezt ő az Országoknak állapottyokra alkalmaztátta. Jól mög-jegyezte, mikor leveleznek a' fák? mikor bimbóznak? mikor virágzanak? mikor hoznak gyümölcsöt?

Arra-is ki-terjesztette eszét: hogy löhetne a' sívánt haszon vöhetővé tönni? el-is találta két módgyát: I-*szer*: vagy sárga agyaggal azt mög-hordani. II-*szor*: vagy beléjek, Nyár-szil-Tölgy-nyír-füz-fákat építeni. Tudta a' kutya tejet ki-irtani, és a' tarackos földet termékennyé tönni.

Jól ki-vötte az állatoknak tulajdonságjaikat. Főképpen a' Lovakat, és azon ebeket visgálgatta, melyek a' vadászatra alkalmatosak. A' sebes *Agarakat*, a' szagódó *Vislákat*, a' csaholó *Koppókat*, a' Nyúlánk *Borzokat* kiváltképpen szerette. El-nem-mönt előtte egy félénk *Nyúl*, egy ordító *Farkas*, egy ravasz *Róka*, melyet (ha a' nyilat reá-eresztötte) el-nem-ejtett vólna.

A'

A' mi több, azon fák között, melyeket (maga kezeivel) a' síványba ültetett; mögtalálta annak sűrűjében a' sárga-kender-vagy fekete Rigókat; a' sárgás Szalonkákat-is.

§. III.

Két történetek.

AZ ELSŐ. Midőn egyszer a' *Dunának* martyán (*Soroksárnak* altal-ellénében) sétált; hírtelen szemeibe akadott egy szolga, kinek ruhájára nézvén; a' gondolattal vala felőlle: hogy vagy a' *Fejedelemnének*, vagy a' Fejedelmi *Kis-aszszonnak* Inassa.

A' többi Inasok hol erre, hol amarra futkosván; ide-tova jártak visgáló szemeikkel. Úgy teccött: mint-ha el-veszött drága jószágot keresnének; és (mivel reá nem akadhatnának) félelmökben szinte mög-bódúlnának. *Csereiñez* közelebb jövén; hozzá így szóllott az

INAS: Isten jó nap' Uracs!

CSEREI: Fogadgy' Isten Legéncs.

INAS: Nem láttál-é erre egy Ebet?

CSEREI: Vislának lönni kölletött.

INAS: Annak igen-is. A' Fejedelm'-kis-aszszonnak leg-kedvesebb ebe. Hogy *Budáról* ide eveztek *Sepelbe;* alig ugrott-ki a' martra, tüstént el-szaladott, és erre láccatott tartani.

CSEREI: Az eb kicsin.

INAS: Igazán mondod.

CSE-

CSEREI: Nyöstény-is, fias is

INAS: Azt-is el-találtad.

CSEREI: Egy lábára *sánta.*

INAS: *Sánta* igen is.

CSEREI: Fülei hoszszak.

INAS: Úgy vagyon. Tudom immár: hogy láttad. Hol vagyon? Ezt nékünk viszszá-kölletik vezetnünk.

CSEREI: Én az ebet soha szemeimmel nem láttam. Azt se tudom: vagyon-é a' Fejedelem kis-aszszonnak Vislája.

Ezeket hallván az Inasok; el nem-tökélhették magokban: higygyenek é *Csereinek?* vagy ne? Inkább a' gondolattal vóltak felőlle: hogy azon Ifiú embör (maga is jó vadász lévén) mög-szerette a' vislát; és magánál tartya minden bizonnyal. Mivel a' kutyának minden környúl-állássait oly igazán ki mondtta; hogy leg alább ne látta vólna, azt lehetetlenségnek lenni gondolták.

A' MÁSADIK: Hogy ez a' nap el-múlt; a' kis erdő felé ismétt ki-ment reggel *Cserei*, a'-hol a' Fenyves madarakat lűvöldözni szokta. Lovagokat látott maga felé nyargalni. Hogy hozzá érköztek, így szóllott egy

LOVÁSZ: Isten jó nap Leventa!

CSEREI: Fogadgy Isten Bajnok.

LOVÁSZ: Láttál-é erre egy Paripát?

CSEREI: Ejnye be jó vágtató!

Lovász: Egy buta Lovásznak kezeibe adtam: hogy *Sepelből* vezetékűl vigye *Keve* felé. El-szakasztotta a' fő-kötőt; és erre a' tájra nyargalt.

Cserei: Löhet tizen-öt markos.

Lovász: Se több se kevesebb.

Cserei: Be szép kis körmei vannak.

Lovász: Azok ám.

Cserei: Farka' hoszszasága három-könyöknyi.

Lovász: Annyi igen-is.

Cserei: Patkója hat-próbás ezüst.

Lovász: Láttad minden bizonnyal.

Cserei: Soha életömben nem láttam. Azt se tudom: van-é a' *Fejedelemnek* ezüst-patkós lova.

Nem tudta a' *Lovász*: mit cselekedgyék ezzel az embörrel. Csudállya-é mély tudománnyát? avvagy inkább boszonkodjék reája, hogy a' Fejedelmi Jószágokat magánál mögtartani mérészli.

§. IV.

Kérdőre vonások.

Mind az *Inas*, mind a' *Lovász* öszsze beszéllöttek *Cserei* ellen. El-tökéllötték magokban: hogy se a' *Vislát*, se a' *Paripát* abba nem hagygyák; hanem a' Törvény elejébe viszik, úgy-mint olyas dolgokat, melyek azért járnak főbe: hogy e' tolvajság a' *Fejedelemnek* Jószágát illeti. Föl-

Föl-möntek tehát a' Vádok *Budára*, és *Csereinek* tötteit a' *Tanáts* elejébe hozták. Ezek a' tolvajság felől semmit se kételködvén; alattomban *Sepelbe* küldötték a' Poroszlókat; kik *Csereit* éj-félkor mög-nyomták, és kötözve *Budára* hozták a' *Csonka-toronyba*.

Előbbi szerentsétlenségeibűl ki se-tisztúlhatván egészszen; ímé új veszedelembe esett; nem tudván mi oka lőhetne e' gyalázatos elfogattatássának.

Reggel a' *Csonka-tornyot* látván; bément abba nagy szívvel, magával hordozván ártatlanságának bizonyosságát. Minek utánna le-zárattatott; ezeket mondotta magánosságában:

Itt vagyok tehát le-téve: mint egy gonosz-tévő. Oh nem gyalázatom ez nékőm; hanem inkább gyönyörűségőm: mert a' mely toronyba le-zárattatott *Etele*, és mely helyet mög-szentölt jelen-léttével; engöm-is ide méltoztatott az égi röndölés. Mind az'-által reméllöm: hogy valamint *Etelét* ki-szabadította nyilvános ártatlansága 32); úgy engömet se fog itten hagyni bizonyos igazságom.

Le-űlt osztán arra a' kő-darabra, melyhez lánccának vége szegeztetett. Semmit se tö-

32) Etelka II. Könyv. I. Szakasz. III. Rész.

törődött Pörének szerencsés vége felől: noha a' *Bírák* igen mög-mérgelődtek ellene: hogy a' Fejedelmi Jószágokat (melyeket mint-egy el-lopott) magánál nyakasan mög tartani merné. Le-feküt osztán, és egész éjjel mozdúlatlanúl nyúgodott.

§. V.

Első kérdés.

Más napra kelvén az üdő; kérdőre vonták a' Rabot. A' Tanács elejébe hozattatott, ahhol-is nagy bátorsággal mög-állott. Kire a' kérdések bízattanak, így szóllította-mög *Csereit*

TELEKES: Mi Neved Atyafi?

CSEREI: Engöm' *Csereinek* hívnak.

TELEKES: Atyádat kinek nevezik?

CSEREI: *Tökölinek.*

TELEKES: Hová való vagy?

CSEREI: *Honvárba.*

TELEKES: Születésöd' helye?

CSEREI: *Kapor*-várossa.

TELEKES: Eleid közűl kik a' Nevezetesek?

CSEREI: Nagy-anyám *Márna*-, *Sepel*-Lovásznoknak leánya, és *Lebéknek* hitesse 33).

TELEKES: Mire jöttél *Magyar*-országba?

CSE-

33). Jólánka I. Könyv. III. Szakasz. I. Rész.

CSEREI: Hogy a' *Magyar* Fejedelemtűl viszszá-könyörögheſſem *Sepel-szigetet*, az én Ősömnek (*Sepelnek*, *Árpád*' Lovásznokjának) valóságos Jószágát. Ott'-hon Öcsém a' *Honvári* birodalmat el-vette kezeimből. Én a' *Magyarokkal* itt' élni, és halni akarok.

TELEKES: Ez (Atyafi) mind-eddig igen helyesen vagyon. Csudálkozom rajtad: hogy (Fejedelmi születésű lévén) magadat a' csalfaságra adtad.

CSEREI: Soha sem adtam Uram!

TELEKES: Tudod-é miért fogadttattál-el a' *Budai* Bíráktűl?

CSEREI: Nem tudom. De örömest tunnám:

§. VI.

Első Felelet.

TELEKES: Vétkeidet tudnod szükségös; minek-előt te mög-itéltettessél.

CSEREI: Hallyuk tehát az elsőt.

TELELES: Hogy most a' Fejedelmi *Kisasszonnak* vislájárúl ne szóllyak (másként ezis elég nagy hiba: hogy azt magadnál mög-tartoztatni merted), abban igen nagyott vétöttél; és fejeddel jádzottál: midőn a' *Fejedelemnek* Paripáját (melyet bizonyosan láttál) magadnál mög-tartóztattad. Talán nem tuttad: hogy a' Parípa-lopás főben-járó dolog *Magyar*-országban?

CSE-

Cserei: Van-é? nincs-é? ezüst-patkós Paripája *Sepelen* a' *Fejedelemnek*; azt én (*Honvári* Embörségömre mondom) soha nem tudtam. Annál-inkább nem láttam a' Paripát.

Telekes: Hiszen a' *Lovász* azt mondotta előttünk: hogy te annak a' Paripának tulajdonságait úgy számláltad elő: mintha szemeiddel láttad, kezeiddel tapogattad vólna.

Cserei: Minő tulajdonságok azok?

Telekes: I-*szer*: Jó vágtató. II-*szor*: Tizen-öt markos. III-*szor*: Kis-körmű. IV-*szer*: Három könyöknyi farkú. V-*szer*: Hat próbás ezüst patkója.

Cserei: Igen-is: mind ezeket mondottam, de nem a' lónak szemléléséből; hanem nyomainak szorgalmatos mög-visgálásából.

Telekes: Hogy-hogy Atyafi?

Cserei: Azokból ki-vöhettem mindeneket. Íme I-*szer*: láttam a' Síványban: hogy mind meszsze, mind egyenlő távozatra estek nyomai; ezért jó vágtatónak mondhattam. II-*szor*: Tizen-öt markos lőhetőt: mert (midőn a' Fák alatt el-ment; tizen-öt-maroknyi magosságra verte-le a' fárúl, a' levelekenmög-állapodott porokat. III-*szor*: Kis-körmének nyomait a' Síványban láttam. IV-*szer*: Három könyöknyi farkát azért gondoltam: mert az út (hat könyöknyi lévén) farkának végét mind ezen a' részen, mind amazon

szem-

szemléltem. V-*szer:* Hogy patkós vólt, a' nyomokon láttam. Pathója' ezüstét abbűl a' kis *Lidiai* próba-köbűl vöttem-ki, mely a' homok között lappangott. Erre'a' Paripa ráhágott, és rajta hatta az ezüstnek próbáját.

Ezeket hallván a' *Bírák*, egy-másnak szemek közé néztek. El-is hitették magokkal: hogy a' lovat nem látta, ugyan azért keze között sincsen. Nem akarták mind-az'-által ótet ártatlannak ítélni; hanem most ugyan a' *Csonka-toronyba* viszszá-vitették; hogy holnap az ismétti kérdőre vögyék.

§. VII.

Másadik Kérdés.

Telekesnek minden kérdésseibűl ki-teccött: hogy *Csereit* (jó barátya lévén) inkább mög-szabadítani, mint el-kárhoztatni kévánta. Noha ő annak ártatlanságát jól tudta; örvendözött még-is: hogy a' kérdések magára bizattattak: mert löhetött vólna oly hajszál-hasogató embör, ki ártatlanságát mög-piszkolhatta vólna.

Ártatlanságárúl csak nem bizonyosak lévén a' *Bírák;* mög-parancsolták a' *Tömlöc-tartónak:* hogy *Csereinek* egy tisztességös szobát röndöllyön, és ótet ne valamint egy rabot, hanem, mint valami nagy vendéget, úgy tarcsa.

Hogy a' másadik nap el-érközött; tanakod-

kodtak azon-is: ha kérdőre vögyék-é a' Vislának környülmennye miatt. Azt sokan abba hagyni akarták; de javallotta *Telekes:* hogy jó baráttyát minden gyanúból ki-menthesse a' *Fejedelem* előtt. Öszsze-gyűltek tehát a' *Bírák;* és (*Csereinek* elő-hozattatása után) hozzája így szóllott

Telekes: Te ugyan atyafi (gyökös nemességöd szerént) igaz útra hoztál a' Paripa végött. De a' Fejedelmi *Herczeg*-kis-aszszonnak kedves vislájárúl mit szóllaszsz?

Cserei: Az igaznál ögyebet szóllhatok-é vallyon?

Telekes: Láttad-é a' Vislát?

Cserei: Azt se tudom: vólt-é valaha a' Herczeg-*kis-aszszonnak* vislája.

Telekes: Ez talán még a' Paripánál csudálatossabb dolog.

Cserei: Mi-képpen?

Telekes: Hiszen erről-is úgy beszéllettél az *Inassal*, úgy elő-attad minden álladalmát: mint-ha szemeiddel láttad, kezeiddel tapogattad vólna. Ez hogy-hogy eshetött-mög?

Cserei: El-is feleitöttem immár. — Miket szóllottam azon visla felől?

Telekes: Azt mondottad, I-*szer:* hogy *Visla.* II-*szor:* hogy *kicsin.* III-*szor:* hogy *apró kölkei* vannak. IV-*szer:* hogy fülei *hosszak.* V-*szer:* hogy egy lábára *Sánta.* Mind

eze-

ezeket annak tunni, ki a' kutyát nem látta, lehetetlenség.

§. VIII.

Másadik Felelet.

Cserei: Ezeket én a' Kutyárúl mondhattam, ha soha nem láttam-is. Mindeneket nyomairúl ítéltem.

Telkes: Mi-képpen?

Cserei: Mivel nyomai egyenesek vóltak, nem kerengősök, azt se *Koppónak*, se *Agárnak*, lenni nem véltem; hanem *Vislának*. Kicsinségét II-*szor* nyomainak sürüségébűl vöttem-ki. III-*szor*: hogy apró kölkei lögyenek azt a' síványon tapasztaltam, melynek színén Csöcseinek bimbói vonattattak. IV-*szer*: hogy fülei hoszszak vóltanak; abból gyanítottam: mert (láb nyomai előtt) azok' le-függéssöknek nyomát a' homokon tapasztaltam. V-*szer*: Egy lábának sántítását abbúl vöttem-ki: hogy első jobb lábának nyoma nem vala olyan mély, mint a' többi háromé.

Telkes: Hallya az ítélet! ezen embör nem Tolvaj. Sött (okosságára nézve) tiszteletes embör.

Bírák: Mü se élünk ellene a' kárhoztatással. Intyük mind-az'-által a' Rabot: hogy magára vígyázzon; és másszor gyanútúl-is tarcson.

A'

A' *Bráknak* ezen szavok után, bé-jelentették magokat az *Inas*, és *Taksonnak Lovászsza*; azt hozván hírül: hogy mind a' *Visla*, mind a' *Paripa* elő-kerültek, helyükön-is lönnének.

§. IX.

Új Baj.

Meg-ölték ezen üdő-tájban *Nicefort* (a' *Konstancinápoli Görög* Császárt), és helyette *Zimiska Jánost* tették Uralkodónak 34). Ebben a' zavaros vízben örömest halászott vólna *Takson*; de (azon erőtlenségei miatt, mellyeket néki a' húzomos hadakozások okoztak) magára nem vállalhatta a' hadat; hanem egygyet értvén a' *Roszszokkal*, és a' *Pacinákokkal*, Táborát egy vezérre bízta *Svatoslav* ellen.

Sajnállotta *Cserei*: hogy még a' *Budai* udvarban nem annyira ösméretes. Örömestebb ment vólna a' hadba, mint itthon annyi nyomorgató történeket szenvedett vólna. De hát ha ott'-is ily bajai löttek vólna szegénnek? Vólt ám megént itthon valami, a' mi őtet mög-zavarta, boszszontotta-is.

Igen köz ruhába lévén föl-öltözve; *Budára* azért ügyeközött *Sepelből*: hogy már egy-

34). Katona ad Annum 969.

egyszer a' Fejedelmet mög-lássa, és (ha lehetségös lönne) magát udvari szolgálatra ajánlya.

Éppen a' *Csonka-toronynál* útazott, midön onnént egy cégéres rab ki-szökött, és temérdek lánccaival a' Várnak kapuja felé vágtatott. Csak hamar utánna estek a' *Poroszlók*, de mivel erre-vagy-amarra-menéssét nem tudták: mög kérdözték *Csereit*: ha a' *Rabnak* fel-vett úttyát tudná-é?

Ez arrúl mög-emléközvén, mennyit ártott néki csak a' nyom-látás-is; a' Poroszlóknak egy-gyet se szóllott. Ötet ismétt a' *Csonka-toronyba* vitték vólna, úgy-mint Ór-gazdát; ha az előbbi ítélő *Bírák* közül egy mög-nem-ösmerte vólna. Ez ötet a' Poroszlóknak kezei közül ki-vötte, és (minden mög-visgálás nélkül) haza eresztette.

NEGYEDIK RÉSZ.

Csereinek új Veszedelmei.

§. I.

Okoskodás.

A' jeles szerencsétlenségeken szerencsésen által-esvén *Cserei*; el-tökéllötte magában: hogy ez-után (minden más foglalatosságoktúl mög-vonván magát) abba a' *Bölcsességbe* gyakorollya eszét és szívét, mely a' jó *Erkölcsöknek* mög-visgálássában helyhezteti min-

minden tudománnyát. Ezzel azt gondolta: hogy ha ez-után is űzőbe-veszik a' veszedelmek; azokat könnyebben el-nyőgheti, nemis ártana úgy annyira néki.

Hogy magát az emberi társaságtúl inkább el-szákaszsza; oda hagyta *Kevét*, és *Tökölbe* jött lakni, mely Kastélyt (*Zoltán*nak engedelméből) *Gyulafi* épittetett, *Tökölinek* (*Cserei*' attyának) örök emlékezetére. Ennek a' Kastélynak birtokába, *Telekes* segítette *Csereit* (ennek történeteit el-beszéllvén a' Fejedelem előtt).

De itt se élhetött ő oly magánosságában, hogy a' tanúltt emböröktűl (maga-is tanúltt lévén) mög-ne-látogattatott vólna. Bé-vetődtek hozzá az *Aszszonyok*-is, a' *Szűzek*-is, kik házassági társaságát nagyon ohajtották. De ő mindezekkel úgy bánt: mint kedves vendégjeivel; nem pedig úgy: mint házasságát vadászó szeretőivel.

De csak hamar tapasztalta azt-is: hogy a' Tudóskákkal-való társalkodás igen veszedelmes légyön: mivel kiki oly nyakasan mög-marad föl-vött ítéleteiben: hogy a' vetekedés után, nagy gyűlölség sármaznék.

Csereinek egy vacsorája után (melyben a' *Pannóniai* Tudóskák jól föl-hörpentöttek a' *Budai* borbúl) nagy vetekedés támadott. A' *Fénikſz* madárrúl kezdődött a' szó. Ketten

vól-

vóltak, kik felőlle azt állitották: hogy annak húsát úgy mög-lőhetne önni, valamint a' *Galambét*. Hárman vóltak, kik azt vítatták: hogy tisztátalanabb lenne a' *Varjú*', *Golya*', vagy a' *Bagoly* húsánál.

Éj-félig tartott a' vetekedés. *Cserei* egyegyet se szóllott közbe, magában jó ízűen nevetvén az elme-futtatásokat. Hogy tőlle a' Feleletet kérték; azt mondotta előttök: Ha van *Fénikszj*; hússát mög ne-ögyétök; ha nincsen; mög-nem-öhetitök. Ezzel amazok mög-elégödve lönni láccattak; és haza takarodtak. *Cserei*-is le-feküdtt.

§. II.

Első Baj.

Egy azok közűl a' Tudós *Pannonok* közűl, kik a' *Fénikszmadárnak* valóságát *Cserei* előtt éj-fél-tájban vitatták: nagyon mögnehesztelt *Csereire*: hogy azt a' könyvet olvasni nem méltoztatott, melyet ő (már három esztendő előtt) írásban ki-adott a' *Fénikszneк* valósága felől. Boszszonkodott-is azon: hogy a' *Fénikszneк* léttérűl kételködnék *Cserei*.

Másnap röggel *Pannoniájába* viszszá-térvén a' Tudós; bé-vádolta *Csereit* a' *Fő-kenéznél* 35) ki-is hivataljában olly kemény embör vólt

35) *Fő-kenéz* annyit tött a' *Pannonoknál*: mint

vólt: hogy, kik (az ima' dolgában) vele egygyet nem értöttek; azokat mög-égettette. A' *Fenikszneк* léttérül kételkedni hallván *Csereit;* őtet-is a' rakás tűzre emelgette vólna, ha hatalma alá csavaríthatta vólna.

Hogy őtet mög kerícsese; annak rósz ítéleteit *Takson* eleibe vitte; szabadságot-is kért tőlle: hogy őtet (a' törvény szerént) mögbűntethesse. Az ilyenekre nem sokat hajtván a' *Fejedelem;* el-eresztötte a' *Fő-kenézt*, azt mondván néki: hogy azt tönné, a' mit leg-jobbnak lenni gondolna.

§. II.

Ki-menekedés.

Jó baráttyának veszedelmét bizonyosnak vélvén *Telekes* (ki a' Fejedelemnek szavait maga' füleivel hallotta) leg-is leg-elsőben a' *Fő kenézt* akarta le-csöndősíteni. Hozzája-ment tehát igen alattomosan; és előtte esküvéssel-is pöcsétölte azt: hogy *Csereі* oly tisztátalannak tartya a' *Fénikszs*-madarat, valamint a' tekenős-békát.

Fő-kenéz: Mért kételkedik tehát annak létte felől?

Telekes: Ezt felőlle mondhattya-é valaki?

Fő-

---

mint *Fő-pap. Kenéz* szóból lött: *Knez, Knaz, Kynaz.*

Fő-kenéz: Maga mondotta ezen szavaival: Ha *Fénikszt* nincsen, mög-nem-öhetitök.

Telekes: Valamint én-is mondhatom: ha bárány hústok van, ögyétök mög; ha nincsen, mög-nem-öhetitök. Mondhatod-é ezért: hogy a' báránynak léttérül kételködöm.

Fő-kenéz: Ezek mind csupa fogások.

Telekes: Ezen fölül: tart ő Tavaiban Tekenős-békákat; de azokat (*magyar* léttére) mög-nem-öszi.

Fő-kenéz: Hát osztán?

Telekes: A' *Fénikszneḱ* mög-nem-övésse se jelentheti tehát azt: hogy annak léttérül kételködgyék valaki.

Fő-kenéz: De *Csereineḱ* kételködésséről a' tudósított engömet, ki vele ötte a' vacsorát.

Telekes: Az a' *Tudós* tsak kételködőnek mondhatta *Csereit* (azt-is hazugúl); én pedig azon *Árúló* felől azt mondhatom: hogy éppen Istentelen: mert (az Imának le-allyasítássára) azt taníttya a' Cudar: hogy a' Vak-úndoknak szeme van, ugyan-azért nem tisztátalan mög-is-löhet-önni.

Fő-kenéz: Jól vagyon tehát, *Cserei* a' tűzet azért érdemelheti-mög: mivel a' *Fénikszs*-madárnak léttérül kételkönni láccatott. A' Vádoló penig azért: mert a' Vak-úndokról nem igazat szóllott.

En-

Ennek a' *Fő-kenezneк* mög-átolkodott szívét ily-képpen tapasztalván *Telekes; Csereihez* ment; és néki (ha a' *Dunán* által megy, és *Pannoniába* csavarog) meg-jelentette a' bizonyos veszedelmet. Mög-jelentette a' *Fő-kenézneк* leselkedésseit. Hogy magát azoktúl ójja, barátságosan mög-intötte.

Ezeket hallván *Cserei;* a' *Fő-kenéznek* vak-buzgósága ellen nagyon boszszonkodott. Észre-vőtte azt: hogy azon-féle Tudós embörökkel élni, kik az Ímában a' bolondságig buzgók, leg-veszedelmesebb társalkodás légyön; ezekrűl éppenséggel le-mondott, és így életének módgyát mög-változtatta.

§. III.

Váltóztatás.

El-hagyván a' Bölcselködést is (mely ötet a' veszedelembe nem csak egyszer vitte) a' barátságos vendégeskedésekre hajlandónak mutogatta magát. Jól ki-ösmervén a' *Sepeliek*nek komor kedveket; a' *Budai* fő-nemesek után vágyódott. Eleget vött közülök tisztességös társaságába.

Minden nap sokan által-jöttek hozzája mind a' nemes Ifiak, mind a' Kis-aszszonyok; kiknek tarsaságjokat igen kedvessé tötte *Telekes*, ki (ha a' Fejedelmi udvartúl mög-meneködhetött) vígasságos üdejét *Csereinél* töltötte.

Ebéd

Ebéd után mindenkor valami játékokat indított. Vagy *perézték* a' fiatalabb leányok, vagy pediglen *Bögrést* jádzottak. Némelyek a' *Bujkálósdihoz* fogtak. *Csűdöt* hántak a' Legénycsek, vagy karikát kergettek. Ezek *Leventásdit* jádzottak, amazok *birakoztak*. Sokan *lapdáztak*; sokan *tornáztak*, és más e' féléket töttek.

Oh emböri gyarlóságnak állhatatossága! Ki hihette vólna: hogy (*Csereinek* illy nagy bóldogsága lévén a' tisztességes társalkodásban) ebben-is kárát vallaná, és olly írigység támadna tisztességes személlye ellen: melly őtet szinte élete utólsóig üldözte.

Csak ugyan igaz marad az: hogy ha egyszer a' szalonnát mög-kezdik, fogytáig reá járnak a' kések, és a'-kinn egyszer kifog a' szerencsétlenség; az-után se hagygya békével. *Csereinek* élete tellyes viszontagságokbúl állott.

§. IV.

Egy irígység.

A' *Tököli* Kastélynak által-ellenében lakott olyas egy embör, kinek eredete *Szarmáciábúl* volt; de (mivel ennek-előtte sokat keresködött *Magyar*-országban) mög-*magyarodott*. Nevét a' *Magyarok* (természetes tsokássára nézve) *Darázsnak* mondották; mert minden érött gyűmölcsöt mög-dongott.

Búja élete mellett, oly írígy-is volt: hogy az egész velágot maga akarta el-nyelni.

Ily csúfos embör lévén, feleségre nehezen kaphatott. Mög-csalt mög-is egy *Alpári* leánt, ki (noha magát *Zalán*-vezér' ivadékjának lönni mondotta) *Darázsnak* gazdagságát tudván, hozzá mönt.

Ennek a' leg-nemesebb aszszonnak társaságában élvén *Darázs*, nagyon el-bízta magát. Ha ki személlye ellen leg-kevesebbet vétött; azt (ha löhetött) lába' kapcájává tötte. Ha vele nem bírhatott, alattomban gúnyolta.

Leg-inkább azon töpreködött: hogy (oly gazdag embör lévén, és, felesége végett, a' társaságot óhajtván) imádó társakat nem szörözhetött magának. Ha ki egyszer-kétszer mög-látta, vagy mög-látogatta ötet; fön-héjjazó szavait nem szenvedhette, örökre-is el-hagyta.

Azoknak a' Szekereknek zörgéssök, melyek *Csereinek* kastéllya előtt hallattak; *Darázsnak* szívében szinte annyi dárdák láccattattak lönni. *Csereinek* különös dicséreteit hallván, azokat maga' gyalázattyainak lönni gondolta. Oly vak-merő vólt: hogy *Csereinek* kastéllyában (úgy-mint hívatlan vendég) gyakorta mög-jelenvén, az asztalhoz ült, de oly furdaló módra viselte ott ma-

magát: hogy sokan az asztaltúl föl-keltek, és el-takarodtak.

Egyszer egy nemes aszszont híva *Darázs* vacsorára magához. Mög ígérte az eljövetelt; de minek utánna mög-hallotta: hogy *Csereinek*-is sok hivatalossai lönnének; el-hagyta *Darázst*, és a' kastélyban vacsorált.

Mög-esött egyszer az-is: hogy mind *Darázs*, mind *Cserei* egygyütt sétáltanak *Budán*. Egy Fejedelmi Tanácsnok elejökbe került, ki *Csereivel* eleget, *Darázszsal* pedig semmit se beszéllött. Ezek löhettek a' leg-nagyobb írígységnek okái, noha magában csekéllyek, és nem arra valók vóltak.

§. V.

Írígy folyadék.

Csereinek kastéllya mellett (a' mint a' *Dunának Budai* marttya felé terjedött-el a' sik, egy gyönyörű kertet építöttek a' Kertész mesterek. Ott sétálgatott *Cserei*. Vele vóltak két jó baráttyai, egygyik feleségestűl, a' másik leányostúl.

Az *Augusztai* verekedésrűl beszéllöttek e'-koron 36). melyben *Bulcsú-Lehel-és-Botond*

36). Katona ad Annum 955.

tond (három Magyar Vezérlők) a' *Németektől* föl-akasztattak. Erről a' történetről egynehány jó verseket íra *Cserei*, de (mivel magát dícsértetni éppen nem akarta azokkal), azokat készületleneknek lönni mondotta, else-a-karta ezek előtt olvasni.

De hogy el-olvassa (mivel virganc eszét jól ösmerték emezek) ugyan-csak reá-vőhették. Teccött a' gondolat, és nagyon kérték a' *Szerzőt*: hogy azt a' *Budaiakkal* közöllye. Azon vóltak ezzel: hogy a' Fejedelmi udvarba bé-hasson, és *Takson* előtt bőcsületett vallyon. Ezzel akarták őtet a' Fejedelmi udvarba vinni, és ott őtet mög-erősíteni.

De ezt a' kérést éppenséggel bé-nem-akarta tellyesíteni *Cserei*. Hogy pedig esedezéseikkel ki ne facsarhassák tőlle, egy kevés üdőre Vendégjeit el-hagyá; félre ment (tudni-illik) egy bokor mellé, holott a' Verseket kettő-szakasztotta, és a' bokorba vetötte.

Hogy osztán Vendégjeihez viszszá-jött, noha ezek ismétt azon vóltanak: hogy a' verseket a' le-írásra engedgye; de azt ő már lehetetlennek lönni mondotta: mivel hatalmában nem vólnának immár. Ezzel *Cserei*, és a' Vendégek a' Kastélyba föl-möntek.

§. VI.

§. VI.

Darázsnak csinnya.

Midén ezek a' kertben igen barátságosan sétáltanak; azomban *Darázs* (minden alkalmatosságra ügyelvén, melyben *Csereinek* árthatna), a' kerteleten kívül, szünet nélkül vígyázott. Mög-sajdítván a' Papirosnak ketté-szakasztássát (és abban valami nyomos dolgot lappangani gondolván) minek-utánna amazok a' Kastélyba föl-möntek, hírtelen oda-szaladott, és (mivel már ekkor a' Szürkület-is közel vólt) a' Papirosnak csak egy darabját látta, melyel osztán haza möpt.

Csak alig várhatta: hogy az írást el-olvashassa. Gyertyát gyújtatván: hogy azt hozzája vitte; ezeket olvasta a' Papiroson le-írva:

Áthozhattya *Lehel*
Takson Fejedelmet
Hogy érötte veszött
Ne adgyon kegyelmet.

Mi köllött több ennél *Darázsnak?* Azt gondolván ezekről a' Vers-darabokról: hogy azoknak tökélletös értelmök légyön; a' Papirosnak másik szakadékjáról nem-is álmodozott. Még ma akart föl-szalanni véle *Budára;* de ügyeközetét az éji zápor mög-akadáloztatta.

§. VII.

§. VII.

Árúlkodás.

Hogy az üdő hajnallott; egyenesen föl-mönt *Budára;* és a' Fejedelemhöz bé-eresztetvén; el-beszéllötte a' *Tököli* kertben történtt dolgokat. Kezeibe adta a' Papirost; mellyet (mivel maga a' *Fejedelem* el-olvasni nem tudott), oda adta leányának *Örkénnek*, ki éppen akkor jöve-bé: hogy édös Attyának jó röggelt mondgyon.

Hogy a' Papirosnak foglalmánnyát el-olvasta *Örkény;* a' *Fejedelem* (azon-kivül-is hírtelen, és kemény embör lévén) tüsténi *Tökölbe* küldötte Ör-katonáinak kettejét. El-fogadtatta mind *Csereit*, mind ama' négy Vendégjeit, és öket nem *Budára*, hanem *Sepel*-nevü Városkába vitette, a' szigetnek elejére nem meszsze Szent-*Gellérnek* högyétül. Maga is nem sokára le-mönt mind Feleségével, mind leányával *Örkénnyel*, mind fiával *Gejzával.*

Midön *Darázsnak* háza előtt vitettenek a' rabok; ki tekíntött nagy örömmel az ablakon, és *Cserei* felé ezeket kiáltotta: Oh te szegény terèmtés! minek avatod te magadat a' Verselőknek számokba? Füz-fa Verseid igen csúfosok, és talán fejeddel-is jádzanak.

Soha se gondólkodott arrúl *Cserei;* hogy jó Verselőnek tartassék. Ugyan azért a' gondo-

dolattal vala *Darázsnak* kiáltása után: hogy versseinek faragatlanságjok miatt fogna szenvedni.

Hogy *Sepelben* el-zárattatott; csak azon tűnődött; hogy Baráttyai-is, Barátnéi-is hasonlóképpen el-zárattattak, kik az egész dologban ártatlanok vóltak.

Még csak az se engedődött mög Szegénnek: hogy magát (a' *Birák* előtt) Versseinek faragatlanságjok, de még-is ártatlanságjok miatt védelmezhesse. Mert az akkori Magyar üdőben, minden mög-visgálás nélkűl el-kárhoztatott az, ki a' *Fejedelmet* gúnyoló írásokkal mög-csipkódni merte. Más napra röndöltetött az: hogy *Csereit* viszszá-vigyék *Tököl-be*, és a' kertben (éppen a' bokor mellett), holott a' Papiros föl-találtatott) agyon nyilaztassék.

Hogy az üdő röggellött, sokan öszvegyűltek a' Lakosok; azt akarván mög-látni: ha vallyon *Csereinek* ábrázattyán a' halál' félelmének vonássait tapasztalhatnák-é? Semmit se tapasztaltak orcáján. Bizot ártatlanságában. Ugyan azért elevenen lépett a' vesztésnek helyére.

§. VIII.

Csuda röndölés.

Már *Csereit* jó darabon el-vitték, midőn a' *Fejedelem* (a' háló ablakon közel-lévő kertyébe

tyébe ki-tekíntvén) egy fekete hollóra veti szemeit, melynek szájába (fehérlött-é? tündöklött-é az?) de valami vólt, mely *Takson*nak figyelmetességét mög-érdömlötte. Csak hamar elő vötte nyilát, és a' hollót le-lőtte.

El-veszett minapában *Örkény*-kis-asszonnak gyémántokkal ki-ékesített gyűrűje. A' Tolvaj felől a' gondolattal valának: hogy egy fekete holló légyön, mely Szent-*Gellér*' högye felől *Sepelbe* szokott szállani, és a' kertben egy magos fára jönni. Lehetségös dolognak lönni gondolták: hogy (mivel *Örkény*, kezeit mosván, a' gyémántos gyűrűt az ablakba felejtötte) azt a' holló mög-látta, el-is lopta onnént.

Takson tehát (édös leányának vígasztalást akarván nyújtani, ki a' gyűrűnek elvesztte miatt nagyon bánkódott) mög-üzente néki: hogy a' gyűrű mög-találtatott: mivel a' holló, melynek szájában láccatott, éppen mostanában le-lövettetött.

Ezt édös attyától hallván a' *Herceg-kisasszon*, nagy örömmel a' kertbe maga lefutott, és a' mondott nagy fa alá menvén, a' hollót ugyan körösztül-lőve; de még pihegve látta. Szájába pedig nem a' gyémántos gyűrűt; hanem egy írótt papiroskát szemlélt. Reá írva ezek valának.

vé-

végét csatájának;
tévén bírájának.
nem tartya kárának,
Augusta-várának.

Ezekből a' szavakból semmit ki-nem-vőhetvén *Örkény*, fél-búsúlva édös attyához iparkodott. Midőn a' Lépcsőkön föl-mönt, eszébe jutott a' szerencsés leánnak: hogy ez az írás, és Papiros, igen hasonlítana ahhoz, melyet *Cserei*' keze-írássának lönni mondottak.

Hogy édös attyához föl-ért, el-beszéllötte néki gondolattyait. *Darázst* gaz embernek azért állította: mert a' Verseknek felét el-szakasztotta, és azokkal jöve a' Fejedelemhöz, melyek *Csereinek* ártalmára löhettek. Ki-vévén zsebjéből a' Verseknek első darabját, és a' másadikkal öszve-egyengetvén, így olvasta azt-el egészszen:

Átkozhattya Lehel — végét csatájának;
Takson Fejedelmet — tévén birájának.
Hogy érötte veszött — nem tartya kárának,
Ne adgyon kegyelmet — Augusta' várának.

Föl-kiáltott ezek után *Örkény*, és Attyának elejébe térdelvén, *Csereinek* agyon-nyilazássa végett (hogy azt mennél-előbb el-távoztassa) könyveinek ki-húlttok között, forróan esedözött.

§. IX.

§. IX.

Kegyelem.

Csereinek ártatlansága felől meg-győzetett a' *Fejedelem*. Ugyan-azért mög-parancsolta két őrjeinek: hogy ló-halálába nyargallyanak *Tököl*-felé. *Csereit* a' haláltúl mögmencsék, és ide hozzák *Sepelbe*.

Igen nagy szerencséjére szolgált az szegény *Csereinek*: hogy a' kegyelemmel futó két Őrök, leg-alkalmatossabb üdőben érköztenek a' *Tököli* kertbe. Le vólt immár egy magos fához kötözve, a' nyilazók-is mármár egyengették nyilokat; midőn meszszirűl a' *Kegyelem* szavat hallották, és a' vesztéshelyre nyargalván, *Csereit* mög-mentették.

Hogy ez-után a' *Fejedelemnek* elejébe kerűlt; le-vetette magát a' földre, és mög-köszönte a' kegyelmet. De *Takson* (a' papirossal-való egész történetet, *Csereinek* el-beszéllésébűl, mostanában értvén) a' halál' torkábúl ki-vevéssét nem kegyelemnek; hanem kötelességnek lönni mondotta. Mög-követte őtet hírtelen ítélete felől.

Örkény Kis-aszszony (most látván legelőször *Csereit*) annak szerencsétlenségét szinte mög-könyvezte. Mög-mutatta néki a' kettő-szakadtt papirost: el-beszéllötte azt-is: hogy hozta az első részt a' *Fejedelem*' elejébe *Darázs*, annak másikát a' *Holló*. Hogy háboro-

dott-

dott-fől az elsőre *Takson*; hogy csillapodott-le ismétt: midőn az elsőhöz ragasztódott a' másadik.

Észre vötte azt *Cserei*: hogy ebből a' nagy veszedelemből-való ki-mulássát az égi röndöléseknek inkább, mint az emböri munkálódásoknak köszönheti; mind-az'-által, a' *Fejedelemnek* kegyességét tötte elsőnek, mely őtet a' halál' torkából ki-szabadította.

De *Takson* mög-állapodott a' mellett; hogy, ha *Örkény* olvasni nem tudott vólna, ha a' két papirost egy darab' két részszeinek mög-nem ösmerte vólna; ha a' kéz-írást egy kéz' vonássainak nem látta vólna, ha a' két darabot öszsze-nem-szerkesztette vólna; eddég *Cserei* a' más velágon lönne.

§. X.

Hát-adás.

Mivel *Csereit* mög-bántódottnak ítélhette a' *Fejedelmi* Ház; hibájának ki-pótolássát magára vállalta a' jó szívű *Kis-aszszony*. Kinyerte az édös attyától: hogy még az Udvar *Sepelben* múlatna, addég *Cserei Tökölbe* ne mönne.

Reá parancsolta a' Fejedelemné: hogy minden nap röggel az Udvari-kastély-mellett-lévő kertbe teremjen, és ott sétálgasson, vagy vele, vagy leányával, vagy mind a' kettővel.

Tak-

Takson (*Darázsnak* embörtelenségét, sőtt Istentelenségét, a' papirosnak elő-adttából ki-hozván) ótet törvényesen minden Jószágától, minden pénzétől mög-fosztotta, és azokat *Csereinek* ajándékozta.

De *Cserei* (ennek a' *Vádolónak* töttét gyülölvén; de személlyét szeretvén) kérte a' *Fejedelmet*: ne vélné roszra cselekedetét: mivel a' papirosnak első részét olvasván *Darázs*, és a' másikról semmit se tudván; azt a' *Fejedelem* ellen írottnak lönni gondolhatta; ugyan-azért: kötelessége szerént, föl-is adhatta.

Így iparkodott *Cserei* ellenségeivel-is jót tenni, mely szokás ő benne a' jó neveléstől, és a' Bölcsességnek tudományából származott, annál böcsössebb-is vólt benne, mennél állhatatosabb vólt a' jóban, noha minden felől sanyargattatott.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Csereinek elő-menetele.

§. I.

Különös Szokás.

El-érkezett azomban *Magyar*-országnak azon Ünnep-napja, mely (a' *Világosi* templomnak föl-szentölésse alkalmatosságával) *Etelkának* örök emlékezetére még *Árpád*-fejedelemtől röndöltetött.

Le-

Le-készűlt *Világosra* menni a' Budai Udvar; és mivel *Cserei* az Udvarnál nagy kegyelemben vólt; őtet-is le-kévánták vinni.

Az egész Ünneplés felől semmit se tudván *Cserei;* egyszer egy alkalmatossággal (midőn a' kertben sétáltak) mög-kérdözte *Örkény*-kis-aszszont: mondaná-el előre a' szer-tartásokat: hogy azokhoz magát alkalmaztatni tudgya: ne-hogy; tudatlansága miatt, a' Kösségtűl-is ki-nevettessék. Erre a' *Kis-aszszony* ezeket mondotta:

Minden tíz esztendőnek el-folyása után, *Világos-Várra* gyűlnek azok az ötven Ügyelők, kik, az Országnak annyi Osztályiban, a' Népnek erkölcseit visgállyák; és (ha valamely nemes cselekedetet hallanak) azt jegyző-könyvökbe bé-írják, ott *Világoson* osztán (a' *Fejedelemnek*, ha itt'-hon van, és a' *Bíráknak* jelen-léttökben) az oda gyüleközött nép előtt el-olvassák. Ezt arra valónak lönni tartyuk: hogy az erkölcsnek böcsét mög-ösmerjék a' *Magyarok* és utánna vágygyanak. — Kinek leg-nagyobb cselekvénnye van; annak a' *Fejedelem* egy arany kupát ád; csekéllyebbet ama' kettőnek, kik az első után léptetnek.

§. II.

§. II.

Jeles Erkölcsök.

Hogy mind a' *Budai* Udvar, mind a' *Bírák*, mind az Ügyelők *Világos-várra* érköztek, és a' Fejedelemnek sátora alatt le-ültek; föl-állott a' *Csongrádi* Ügyelő, és ezeket mondotta:

Szép erkölcsöt hozok (Uraim!) *Zegedvárossából*. Itt a' mostani *Bíró* (másként-is igen tisztességös *Magyar*-embör lévén) egy oda való *Polgárnak* homályos ügyében azt találta gondolatlanúl ítélni (pedig olyan üdőben, melyben akkor senkinek számot nem kölletött adnia cselekvénnye felől): hogy minden Jószágát el-veszessze, és *Al-pörössének* adgya. — Egy üdő múlva, jobban mög-visgálván az ügyet, a' *Polgárt* ártatlannak lönni találta. Mivel az előbbi törvényes ítéletet mög-másolni nem löhetött; el-adta alattomban maga Jószágát, és az *Al-pörösst* pénzzel ki-füzette, az el-vött Jószágot pedig a' *Polgárnak* viszszá-adatta. Ezek ugyan jól jártak, de a' *Bíró* szegénységgel küszködik.

Ezután a' *Győri* Ügyelő állott-föl, és ezeket mondotta: Csekéllyebb ugyan amannál a' *Győri* történet; de a' föl-jegyzésre méltó. *Sédi* Úr (egy fiatal Nemes embör) bele szeretött egy szép-birtokú nemes leánba. Mind-a'-kettőnek nagy hajlandósága egy más-

hoz.

hoz. Végtére: annyira szerették egy-mást: hogy, üdő előtt, a' következendő napra szabnák öszse-keléssöknek köllemetös napját. Midőn immár kezet akarnának fogni; mögsúgattatik *Sédi* Úrnak: hogy a' leány, másnak légyön immár el-jegyözve; a' Jegyes a' Pitvarban sírna, és, ha a' leány tőlle el-vétetik, bizonyosan mög-halna. *Sédi* ezeket hallván, Szeretetéről le-mondott. Bé-hozta az elöbbi Jegyest, és a' leánnyal öszsze-adatta.

Föl-állott ezekután az *Ungvári* Ügyelő, ki (egy *Munkácsi* katona felől) ezeket mondotta: Ennek előtte tíz esztendővel, midőn öt száz *Görögöket* hoztak *Magyar*-országba három száz *Magyar*-katonák 37); találkozott közöttök a *Munkácsi*, kinek Szeretőjét el-rablotta az Ellenség. Midőn annak viszszá-nyerésére iparkodik; hallya: hogy a' másik csapat el-ragadta, édös Annyát-is. El-hagyván, nagy zokogás között, a' Szeretőt; elsőben édös Annyát ki-szabadította. Hogy osztán Szeretőjének ki-szabadítássára készült; fegyverbe öltözött *Munkácsinak* Annya-is, és fiával az első csapatra ütött. Mivel a' csata éjjel esött, és az ellenség mög-szaladtt; röggel látták; hogy

37). Katona ad Annum 962.

hogy *Munkácsinak* Szeretője (föl-fegyverközve lévén) halva-fekszik a' hóltt testek között, egy dárdával körösztül verettetve. A' dárdát magájénak lönni ösmervén *Munkácsi*, által-verte vólna magát-is; ha annyának sírássaibúl észre-nem-vötte vólna: hogy maga' élete édös Annyának gyámolássára szükségös.

§. III.

Erkölcsi ítélet.

A' *Bírák* azon el-mondott három Erköltsöknek mind-egygyikét visgálván, nehezen állapodtak-mög abban, melyik érdemelné-mög az arany poharat. A' másadikat ugyan a' harmadik röndre helyheztették, de az első, és utólsó között külömbségöt tönni nem tudtak. De végső ítéletét így adta elő *Takson.*

Igaz ugyan: hogy mind-a'-három történet (föképpen az első) Országomnak nagy dücsősségére válik; de még se indítanak bennem olyan csudálkozást, mint minapiban *Csereinek* egy cselekvénnye indított. — Mögharagszom vala egy *Századosomra*: mivel Ör-helyét el-hagyta, és magát az ivásnak adta. Fü-fa előtt panaszolkodtam ellene. Udvari emböreim (ki-nem-vévén egygyet) azt mondották felöllem: hogy most tapasztalnák szelídségömet, mivel azt az akasztó-fára-valót

lőt már régen föl-nem-akasztattam. Az állította magát leg-buzgóbbnak hozzám; ki a' *Százados* ellen leg-hoszszabb kigyót, leg-terjedtebb békát okádott. — Kérdöztem *Csereitől:* mi tévő lögyek azon *Századossal*? Ő föl-pattanásommal semmit se gondolván, egyedül merte a' *Századost* menteni. Illetlennek lönni mondotta: ha egy Orosztán azért haragunnék a' Szúnyogra: hogy füle mellett danolt. Könnyen hibázhatna az embör egyszer; de leg-könnyebben elöször. A' Vitéz Századosnak első hibája nem lönne kalaúzzá a' következendőknek. Akkor tarthatnák magokat Fél-isteneknek az uralkodó Fejedelmek: ha életet soknak engednének, és kevéstől vennék azt el. — Hallyátok *Magyarok!* olvastam Apámnak, és nagy Apámnak Jegyző könyveiket; de nem olvastam azt: hogy egy oly embör felől, ki a' *Fejedelemnek* kegyelmébül ki-esött, ugyan azon *Fejedelem* előtt jól beszéllyenek az Udvariak. *Csereié* tehát az arany Kupa.

§. IV.

Ajándék osztás.

Takson-fejedelemnek előbbi szavait hallván *Cserei;* el-csudálkozott azon: hogy az arany Kupát néki szánhatta. Hogy arra magát nem ugyan érdemetlennek, hanem (a'

 többi

többi között) utólsónak mondhassa, így szólott a' *Fejedelemhez:*

Az arany Kupát (Uram) ha valaki mögérdömlötte, (ha ama' hármaknál én tétetődném főnek) — — az én ítéletöm szerént, azt Fejedelemségödnek erkölcséhöz szabhatni. Mert oly dolgot vitt minapiban véghöz, melyet se *Zoltánban*, se *Árpádban* nem tapasztaltunk. Íme nem haragudtál-mög reám (*Fejedelem* egy hitván *Jobbágyodra*) midőn heves indulataidnak ellene szögeztem magamat. Ez a' *Fejedelemben* hasonlíthatatlan erkölcs.

Tapsoltak ugyan kezökkel a' körül-álló embörök, és az Elsőséget a' *Fejedelemnek* tulajdonították. De avval *Takson* keveset gondolván, az arany Kupát *Csereinek* adta; A' *Zegedi* Erkölcsöt három gyira Arannyal, az *Ungvárit* kettővel, a' *Györit* egygyel elégítötte-ki.

Mivel *Cserei Kaporban* született (*Honvárnak* fő-városában) azt röndölte az ez-utányi üdőre: hogy ezen Ajándékoknak ki-osztogatássá arra az üdőre tétessék, melyben a' kapor mög-érik, és a' káposztával főzetik.

HA-

HATODIK RÉSZ.

Cserének jeles ítéletei.

§. I.

Tanácsnoksága.

Maga szép viseletével, és okosságával arra vitte *Cserei* a' dolgot: hogy benne nagy bizodalmokat helyheztetnék, mind a' *Fejedelmek*, mind *Örkény*-kisasszony, ki mennél többet társalkodott véle, annál inkább mög-ösmerte *magyar* erkölcseit.

Hogy a' *Fejedelem* annál inkább ki-mutassa hozzá-való hajlandóságát; minek-utánna *Budán* mög-halálozott az az Udvari Tanácsnok, ki mind *Budán*, mind *Pesten* a' Pöröket el-igazítani szokta; *Csereit* választotta helyébe: mivel már ennek-előtte-is igaz ítéleteit mindenben tapasztalta.

Tapsolt egész *Buda* Várossa, *Csereinek* tanácsnokságát hállván. *Attilától* fogva egész *Taksonig* nem vólt fiatalabb (de talán okossabb) Bíró *Buda* várossában. A' *Fejedelemnek* ezen választássát szerették a' többi Al-Tanácsnokok-is, ki-vévén közülök egygyet, ki a' Fő-tanácsnoksághoz leg-közelebb járt, és (ha ekkor *Cserei* az Udvarban nem lakozott vólna) a' mög-hólttnak helyébe ő tétetett vólna. Ez nagyon írigylette egy kül-országi embörnek föl-magasztaltatássát.

Cserei vitte azt végbe: hogy ő alatta a' törvények nem láccattattak iszonyatosoknak, hanem köllemetösöknek.

Midőn a' Tanácsban valami felöl ítélt, nem kévánta azt; hogy szémbé-kötve léptessenek utánna; hanem inkább azon dolgozott: hogy mindég ollyat mondgyon: hogy vele tartani kénszerítessenek amazok.

Az ő ítéleteit nem lehetött maga ítéleteinek, hanem az Ország', vagy-is a' *Magyar törvény*' ítéleteinek mondani. A' *Magyar* törvéntül egy körösm-feketényire el-állani, Szentség-törésnek tartotta. Még-is (ha a' törvény kemény vólt) azt mög-lágyítani iparkodott, de igen okosan.

Ha magát oly csin adta elő, melyrül még semmi törvény nem szabatott; az ő természetes ítélete törvénynek tétetett, és ezután-is vele éltek a' hasonló történetekben.

Mög-lehet: hogy azt ő tőlle vötték a' többi Nemzetek, a'-mit osztán gyakorolni szoktak: hogy tűrhetőbb lönne szász bűnöst az akasztó-fa alól el-ereszteni, mint egy ártatlant föl-akasztani.

Azt-is hitte: hogy a' törvény úgy szeröztetett a' Jóknak segítségjökre, mint a' Gonoszoknak mög-fenyítésökre.

Abban mutatta-ki nagy lelkének erejét: hogy az igazságot nagyon védelmezte, mellyet

lyet szinte el-tapodtak *Taksonnak* üdejében. Ez hogy eshetött-mög, tüstént el-mondom.

§. II.

Ekkori Erkölcs.

Már ennek-előtte tizen-öt esztendővel (minek-utánna *Augustánál* mög-verettettek a' *Magyarok*, sőt *Lehellel* egygyütt, *Botond*, és *Bulcsú* föl-akasztattak) úgy annyira mögritkúltak *Magyar*-országban a' *Magyarok*: hogy a' *Bolgárokat* szükség-képpen bé-kölletött hívni 38).

Ezekkel se telvén-mög üres helységeink, mög-szóllította *Takson* az *Ismaelitákat*-is, kiket másként *Szerecsenekhnek*-is, *Zsidóknak*-is neveztek 39). Bé-hozták ezeket *Billa*, és *Bocsú* Testvérek, kiktűl *Etei* nemzetség származott 40). Ezek a' *Fejedelemnek* elejébe jövén; le-telepedtek azon földekre, melyek a' *Jászokhoz* leg-közelebb vóltak.

Oly nagy kegyességgel viseltetött *Takson ezekhöz* a' *Szerecsenekhez*: hogy *Billának* ajándékozná *Pesti* Kastéllyát. Ez maga fölek ezetének két harmadát a' Kastélnak szolgálattyára röndölte. Egy harmada *Billának* stőt szolgálta.

Ily

38). Katona ad annum 957.
39). Palma notit. Rer. Hung. P. I. p. 41.
40). Anonym Belæ R. not. c. 57.

Ily sok gyülevész cudar nemzetségekkel tele-telvén Országunk, nem vólt csuda; hogy a' *Magyar* erkölcs (lassan-lassan) éreszhetetlenül le-allyasodott. *Taksonnak* ezen üdejében, midőn *Csereit* Fő-tanácsnokká tötte, oly szegények vóltak a' *Polgárok*: hogy alig élhettek. A' Keresködést a' *Szerecseneк* űzték; kik a' *Magyaroknak* mindent drága pénzen adtak-el. A' *Zsidók* (ösmeretes nemzetség csalfasága miatt), ha egygyet mondottak, tizszer csalták-mög a' *Magyarokat*.

Ily álladalma lévén Országunknak, szükségös vólt *Budán*, és *Pesten* olyan Fő-tanácsnok, ki-az igazságot viszszá-állíccsa, a' gonosz *Szerecseneknek* patvarságaikat mög-fenyíccse, és az Országot ismétt jó röndbe hozza.

Nem lőhetött alkalmatossabb erre *Csereinél*. Vólt-is valóban mind néki, mind az egész Tanácsnak elég dolga; hogy a' Pörlekődőket el-igazíccsák, a' finom csalókon ki-fogjanak, az igazságot el-tapodtatni ne-hadgyák. De a' jeles ítéletekben fő-képpen *Cserei* mutatta-ki tehetőségét, melyekből egynehányat fogok elő-adni példának okáúl.

§. III.

§. III.

Első Ítélet.

Szántogatta egy *Pesti Teuton* embör 41) maga Szántó-földgyét, mely egy óra járó földre fekűdt a' Pesti Kastélytúl egy kis högynek alatta 42). Hozzá jöve a' Kastélynak egy *Szerecsen* Tiszttye, ki-is tőlle (mivel a' Kereskődést űzte) kölcsön négy paripát kére, föl-fogadván embörségére: hogy (a' még oda lesz) minden hétre fél font ezüstöt adandana; a' mellett a' lovakat (jó tartásson után) kezébe viszszá-szolgáltatni fogná.

A' *Pesti Teutonnak* (mivel ökrein szántott, és ezen tájban más dolgai se vóltak), nem lévén a' paripákra szüksége; örömest oda adta a' *Szerecsennek*, de azon államány alatt: hogy ama' két magos fák között (melyek ekkor tőllök nem messzire vóltak) mög-esküdgyék a' kőre, mely a' fák között hevert, és nyugvónak neveztetett.

Mög-esküdött a' *Szerecsen* I-*szer* arra: hogy a' négy Paripát a' *Pesti* Némettűl vötte,

41). A' *Németöket* ekkor *Teutonoknak* nevezték. Ugyan-csak az akkori *Pestet* így nevezi az *Írnok*; *Magna Villa Teutonica*. Nagy német major.

42). Ezt a' kis Högyet mostan *Kő-vágónak* mondgyák a' *Magyarok*; a' *Németek* Stein-bruch-nak.

te, vagy-is kölcsönözte. II-*szor:* hogy minden hétre fél-font ezüstöt ígért. III-*szor:* hogy azokat, viszszá-jötte után, ép húsban fogná viszszá-szolgáltatni. IV-*szer:* Ha ezeket híven bé nem-tellyesítené; ezen két magos fák, és köztök heverő kő bizonyos kárhozattyára lögyenek.

El-mönt a' *Szerecsen*, és kilenc hét múlva viszszá tért; de fogadássát mög-nem tartotta. Éjjel járkált a' *Szerecsen;* hogy reá neösmerhessön a' *Német*. A' négy Paripákat eladta, a' pénzt-is el-költötte. Nem félt az ítélettűl; mert bizonság nem vólt; kedvelte-is *Takson* a' *Szerecseneket*.

Nagy nehezen, de ugyan-csak reá-akadott a' *Német* arra a' *Szerecsenre*, és ötet fogadássaira emléköztette. De az addég vonyogatta vállát, az elég-tételt-is addég addég halasztotta tovább, még végtére azt mondá: hogy ő azon fogadás felől semmit se kévánna hallani, annál-inkább tudni.

Éppen ekkor érközött *Pestre Cserei:* hogy (az elő-fordúltt Pöröket itten el-igazítván) *Partiskomba* mönnyen, onnént pedig *Zegedre*. Hogy kárát (minden környűlménnyeivel) *Csereinek* elejébe terjesztötte a' *Német*, azt a' parancsot vötte: hogy a' *Szerecsent* elő-állícscsa.

Elő-

Elő-jövén mindent tagadott. Boszszonkodott-is a' *Németre:* hogy az adósságot reámerné fogni; holott azt se tunná: mörre vólnának azok a' két fák; hol heverne a' nyugvó-kő.

Cserei az ítéletnek nehézségét látván; azt mondotta a' *Németnek:* mivel, a' te vádolásod szerént, azt mondotta maga fejére ez a' *Szerecsen:* hogy azok a' két fák (a' kövel egygyûtt) kárhozáttyára lögyenek, ha fogadássát mög-nem-tartaná; eredgy azon esküvésnek helyére: és (mivel az álló fákat elnem-hozhatod) hozd-elő azt a' nyúgvó követ. Ebből bizonyosan menny-kövek származnak, és (ha nékőd igazságod vagyon) ennek a' *Szerecsennek* fejére húllanak.

A' *Német* el-mönt; de a' *Szerecsen* elhüledözött, az-után pedig el sárgúlt. Ebből lelke' ösméretének furdalássait észre-vötte *Cserei*, de még inkább mög-bizonyodott gonoszsága felől, midőn elölle el-akara szökni, és magát valahová el-röjteni. Őtet magánál sokáig mög-tartóztatván, így szóllamla-mög

Cserei: Mi tatár az: hogy a' *Német* ily későre érközik; nékőm más dolgom-is vagyon. Itten őtet fél óránál tovább nem várhatom. Mit gondolsz: el-jöhet-é fél óráig ide?

Szerecsen: De várhatod Uram, két óráig-is; mert ide a' két fák, és a' nyugvó-

kő

kő egy mértt föld. Oda-és-ide két óra. Nehéz az Úrnak oly sokáig itt várakoznia.

Cserei: Láttad tehát a' két fát, láttad a' követ-is. Mért hazudtál tehát; hogy ezeket soha se láttad? A' *Németnek* igazsága van. Te annak elég-tétellel tartozól.

§. IV.

Másadik ítélet.

Partiskom felé lovagolván *Cserei*: észre vötte az úton: hogy egy üres kocsi sebesen ellenére hajtott egy mög-terhelt Szekérnek. A' terht vivő kocsis még meszszirűl kiáltott annak a' Szeleverdinek: térjen-ki az útbúl: mivel azt könnyen cseleködheti: másként kárát vallhattya betyáros högykeségének.

A' *Szeleverdi* (semmit se gondolván emennek kiábálássaival) csak ugyan néki hajtotta lovait, és szerencsétlenségére lovai öszszebontakoztak, osztán félre fordúltak, végtére öszse-szaggatván a' hámokat, el-illantottak.

Mind-ezeket meszszirűl látván *Cserei*, és ama' *Szeleverdinek* pajkosságát csudálván; bémönt *Partiskomba* hálni.

Más nap röggel nála termett a' *Szeleverdi*, és panaszolkodni kezdett ama' másik kocsisnak gorombaságárúl: hogy lovait szinte el-tiportatta, leg-alább úgy el-szalasztotta: hogy azokat többé viszszá-se-hajthatták az embörök.

Cse-

Cserei (elő-szóllítván maga szolgáját) őtet ama' Terh-hordozó kocsisért küldötte: hogy tüstént nála teremjön: de magát mind süketnek, mind némának tettesse. Hogy a' kocsis el-érközött, így szólla hozzája

CSEREI: No *Mázsás* 43). Mög-ötted (a'mint látom) a' szurkot. Mit cseleködtél ezzel a' böcsületös Kocsissal?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

CSEREI: No mi lölt?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

CSEREI: Talán néma vagy?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

CSEREI: Avvagy éppen süket-is?

MÁZSÁS; Nye-nye-nye.

CSEREI: A' süket-némával pörbe-szállani nem alku.

SZELEVERDI: Hamis annak a' lelke, Uram!

CSEREI: Mi-képpen?

SZELEVERDI: Midőn Lovaimat Lovainak elejébe hajtottam; nem vólt akkor néma.

CSE-

---

43). Így nevezték annak előtte azokat a' szekereket, melyek nagy terheket hordoztak. *Zsigmond*-királyunk az ilyeket így nevezi deákúl: *Currus Mázsa.*

CSEREI: Mit mondott?

SZELEVERDI: Ezeket kiáltotta felém: Fére üres a' mázsás elöl.

CSEREI: Azt kiáltotta-tehát? És te (üres léttödre) ki-nem tértél ennek?

MÁZSÁS: Nem csak egyszer kiáltottam Uram; hanem többször-is. Szavamat nem fogadta. Én, mivel a' Vágány mély vala, ki-nem-térhettem.

CSEREI: A' mit keres az embör, azt találljà-föl.

§. V.

Harmadik ítélet.

Hogy *Cserei Zegedre* érközött; elejébe jöttek azok a' *Bolgárok*, kik még most-is (a' Várostúl nem igen meszsze lakván) *Bogárok-nak* mondatnak. Közűlök így sóllamlot-mög egy

BOLGÁR: A' *Magyar* Mészárosok (Uram) rövidséget tösznek a' hús adásban; miđőn a' Katonáknak számokra mérik.

CSEREI: Vallyon hogy-hogy?

BOLGÁR: A' Hús se jó. A' Fontoló se igaz.

CSEREI: És ezt te mög-bizonyíthatod?

BOLGÁR: Akár mikor teccik.

CSEREI: Hadd reám. Én fogom ezt világosságra hozni.

BOL-

BOLGÁR: Vallyon mi-képpen Uram.?

CSEREI: Röggelvén az üdő; bíztos emböreimet (nem messze a' Mészár-széktől) elröndöltetöm. Midőn a' Mészár-székből kijönnek a' vövők, a' húst mög-fontoltatom, és ha valakiét hibásnak találom; a' marhavágást tőllök el-vöszöm, 's-általadom Tinéktök. Ha pedig a' *Magyar*-mészárosok igazak; akkor böröndet le-húzattatom, és annyi húst vágattatok-ki farodból, a' mennyivel kevesebbet mondottál.

El-mönt ezek-után a' *Bolgár*; de *Csereihez* soha se jött viszszá. *Féltötte bőrét.* Ez osztán *Magyar*-országba köz-mondássá lött.

§. VI.

Negyedik ítélet.

Azon *Szerecsenek* között, kik (*Magyar*országnak gyarapítássára) hozzánk szakadtak; kemény vetekedés, és sokszor vér-ontásra-fakadó csaták-is kerekedtek a' felől: ha vallyon (midőn azon templomjokba, melyet *Takson*, a' Látó-högy alatt, számokra építtetött, leg-elsőben bé-lépnek) jobb lábbal lépjenek-é-bé, avvagy ballal? 44).

Eze-

44). Ezek a' *Szerecsenek* Pogányok vóltak akkoron. I-*sső Károly*, és I-*sső Lajos*-Királlyaink alatt

Ezeket a' vetekedéseket hallván *Takson* (mivel jól tudta: hogy a' vallásbéli civakodások egygyik Jobbágyat a' másiktúl nem csak el-idegenítik, hanem engesztelhetetlen ellenségökké-is töszik) azon vólt: hogy a' két részt valami-képpen öszsze-egygyeztesse. Várta mind-az'-által mind a'-két feleközetet: hogy bajokat elejébe hozzák: ne-hogy maga láccattassék az Ima' dolgába magát avatni.

El-jöttenek a' *Szerecsenek*. De *Takson* a' dolgot *Csereire* bízta, azzal a' mög-hagyással: hogy (ha löhetségös löhet) úgy egygyesztesse-öszsze a' vetekedő feleket: hogy mind-a'-két rész mög-elégödhessék ítéletével; másként az alattomos gyűlölség ki-nem írtatódnék belőllök, és ezzel az Ország le-nem-csöndösűlhetne.

Nagyon csudálkozott *Cserei*: hogy oly embörök, kik magokat leg-bölcsebbeknek tartották, illyetén hitványos ellenkezésekre fakadhatnának. Mind-az'-által a' *Fejedelemnek* kévánsága szerént, úgy mög-egygyeztetni öket: hogy mind-a'-két nyakas feleközet mög-egygyezzék egy-mással, az igen nehéz dolognak lönni láccattatott előtte. Föl-találta még-is

---

latt tértek a' Keresztény hitre. Lásd *Pálmát* in not. Hung. P. I. p. 41.

még-is annak módgyát, és (minek-utánna a' *Szerecseneknek* követtyök hozzá igazíttattak a' *Fejedelemtűl*) hozzájok így szóllott:

Igen jó gondolat az tőletek *Szerecsenek*: hogy Istenetöknek tisztölettyökben el-igazúlni kévántok. Mert, ha az *Imába* bé-ront a' vetekedés; semmi egygyességet nem reménlhetni. — A'-mint hallom: abban hasonlottatok-mög egy-más között: ha jobb, vagy ballábbal köllessék-é azon új templomba először bé-mönnötök, melyet *Fejedelmeink* számotokra építöttetenek? — Jól cseleködtétek: hogy minek-előtte a' templomba már így, már amúgy bé-möntetök, ezt az alapos kérdést magatok között föl-támasztottátok. Mert: ha egygyik jobb, a' másik bal lábbal lépett-vólna-bé abba; közöttetök a' gyűlölség, és eretnekség örökké fön-maradott vólna. *Fejedelmünknek* köszönhetitök: hogy a' vetekedést egészszen le-kévánnya csillapítani. — Hallyátok *Szerecsenek!* Igaz ugyan: hogy a' jobb láb közönségesen elsőnek tartatik, valamint a' jobb kéz, melyet ezért *szépnek-is* neveznek; és így méltó-is lönne: hogy Istenötöknek templomjába a' méltóbbak mönnének előre. — De a' bal-láb azt állíttya maga felől: hogy a' lábak nincsenek a' kezeknek szer-tartásokban. Itten a' jobb kéz tehetősebb csak-nem mindnyájoknál. De ki látta: hogy a' jobb lábat

in-

inkább szeresse valaki a' balnál? — Tehát (hogy ennek a' vetekedésnek vége szakadgyon) Templomotoknak föl-szentölése üdején, a' küszöb előtt öszsze-tögyétök lábotokat, és így egyszerre ugorjatok a' padlatra.

§. VII.

Ötödik ítélet.

De hagygyuk-el *Csereinek* azon ítéleteit, melyekkel az erkölcsök, vagy erkölcstelenségök körül szorgalommal forgott. Lássuk természeti tudománnyát, mennyire mönt benne okosságával. Mert ő (a'-mint-ez-előtt-is mondám) eleget fáradozott azoknak ki-fürkézéssökben, melyek a' természetben el-titkolva vannak.

Midőn *Farkas* Püspök *Magyar*-országba jött: hogy a' *Magyarokat* a' Körösztény hitnek édösségével mög-kénálhassa 45); a' munkát a' kegyesebb szívű Fehér-személyeken kezdötte. A' *Fejedelemnének* ugyan egy fehér alabastrombúl faragtatott *Jeruzsálemi* templomot, *Örkénnek* pedig egy oly Rúsát ajándékozott, mely, piros vászonnak vékony szeleteibűl, oly mesterségösen készíttetött-el: hogy azt a' valóságos Rúsátúl mög-külömböztetni

45). Katona ad Annum 971.

tetni igen nehezen lehetött: főképpen ha meszszirűl nézte valaki.

Noha mind a' *Fejedelemné*, mind *Örkény*-kis-asszony azon vóltanak: hogy *Farkas* Püspökőt *Taksonnak* ha nem barátságába-is, leg-alább ösmeretségébe hozzák; de ez igen kemény embör lévén, a' régi *Magyar*-hitet Országában mög-változtatni nem akarta, és ezt Országa' bóldogúlássának lönni mondotta.

E' keménség vólt annak oka: hogy *Takson* Országából ki-parancsolta *Farkast*, de ez mind addég ki-nem-mönt, még osztán *Pilgrinustúl* viszszá-nem-hivattatott.

Örkény vagy csak azért-is igen szerette azt a' piros rúsát; mert I-*szer*: az igazinál sokkal tovább tartott. II-*szor*: mert ezzel *Csereinek* tudományát mög-kévánta próbálni, ha az igazi rúsát mög-tudná-é a' csinált-túl külömböztetni.

Hogy a' valóságos Rúsáknak üdejök eljött; maga' szobáját röndölte arra *Budán*, melybe sok igazi rúsákat hordatott; és vizes poharakba tévén, minden-felé el-röndöltetött, szinte-úgy pohárba tévén a' csinált rúsát-is, és a' többieknek röndgyök közé iktatván.

Hogy ezeket így el-végezte, el-hitta édös attyát, és annyát: hogy *Csereivel* teendő Próbájának tanúi lögyenek.

Midőn mind-nyájan a' szobába érköztek, és *Cserei*-is ott ácsorogna immár; így szólla *Örkény*:

Ebben a' szobában sok rúsák vannak, valóságosok-is, de egy közöttök csinált-is, melyet *Farkas*-püspöktűl ajándékba nyertem. Mostanában azt akarnám *Csereitűl* mög-tunni, melyik légyön az a' csinált Rúsa, de azon kívűl: hogy azt mög-szagóllya, vagy mög-illesse, hanem a' puszta látásbúl.

Nagyon csudálkozott *Cserei*: hogy *Örkény*-kis-aszszonnak ez eszébe juthatott. Gondolkozott egy kevessé, az-után azt mondotta *Örkénnek*: hogy most ugyan ama' csinált Rúsát mög-nem-külömböztetheti; mivel ahhoz tartozandó eszközei nincsenek. Méltóztatnának dél-után ismét ide jönni; akkor osztán a' csinált Rúsa maga-magát ki-fogná mutatni.

Egész dél előtt nem ögyebet tött *Cserei*; hanem az egész Városba egy Kaptárt kerestetött. Azt nagy nehezen mög-lelvén: midőn a' szabott dél-utányi űdő el-érközött, bé-möntek *Örkénnek* szobájába mind-nyájan. Bé-vitte *Cserei* alattomban a' Kaptárt, és a' méheknek ajtajokat mög-nyitá. Kevés űdő alatt mögmutatta *Cserei* a' csinált Rúsát. Melynek midőn okát kérdeznék, azt felelé: hogy a' csinált Rúsára nem szállana a' méh. Erre

(a'

(a'-mint látni) egy se száll; tele vannak pedig velek a' többi rúsák.

§. VIII.

Bé-fejezés.

Mind-ezekből elég-képpen ki-teccött *Csereinek* éles elméje, és okossága. Ezzel még mög-nem elégödvén, midőn a' Kis-aszszonnak szobájából ki-takarodtak, így szóllott *Csereihöz*

ŐRKÉNY: Még csak azt kérdözöm tőlled *Cserei:* láttál-é valaha rúsa színű lovat.?

CSEREI: Mit? Rúsa-színűtt? Azt-azt-ne tétovázzak. Ugyan mög-szorúlt valaki.

ŐRKÉNY: Nö csak hamar: láttál-é?

CSEREI: Láttam igen-is.

ŐRKÉNY: Hogy-hogy.

CSERREI: Láttam fehér lovat. Ez-is rúsa szin: mert van fehér Rúsa-is.

MÁSADIK SZAKASZ.

Csereinek bújdosássai.

I. Cserei' veszedelme.
II. El utazássa.
III. El-adattatássa.
IV. Medinai dolgok.
V. Sok vélekedések.
VI. Új veszedelem.
VII. Beszszarábiai csinok.

ELSŐ RÈSZ.

Cserei Veszedelme.

§. I.

Kard-kötő.

Sok nevezetes dolgokat végbe-vivén a' *Budai* Udvarnál *Cserei*; nem vólt csuda: hogy mindenkor nagyobbra mönt, és mindenektűl állhatatossan szerettetött. Minden nap mögkölletött jelennie a' *Fejedelemnél*, a'-ki akkor (noha negyven esztendősnél öregebb nem vala) egészségének oly változássát szenvedte: hogy a' föl-lábbalást nem igen reméllhette.

Nagyon bízván *Csereinek* okosságában; fiát *Gejzát* (Uradalmainak egygyetlen örökössét) néki ajánlotta, és (szívének nagy buzgóságával) arra kérte őtet: hogy mind-azokra oktassa, melyek magában-is nagyok, és az Uralkodó Fejedelmeknek tudniok kölletik. Fiát pedig (ha maga mög-találna halni) soha el-

el-ne-hagygya. Lönne itten mibűl élnie. A' *Sepeli* Jószágot-is neki szánta immár, noha nem adta.

Mind-ezeket mög-fogadván *Cserei;* szobájába hagyta ekkor a' fekűvő beteget, és a' *Fejedelemnéhez* iparkodott.

Nagyon szerette ennek társaságát a' *Fejedelemné*, de fő-képpen *Örkény* úgy-annyira mög-kedvelte őtet: hogy nála nélkűl el-nem-lőhetött. Szemeibe tűntek *Csereinek* azon tulajdonságai, mellyekkel ő magát a' többitűl mög-tudta-külömböztetni.

Maga se vötte azt észre a' *Herceg*-kisasszony: hogy mennél többet beszéllgetne azzal az ifiúval; annál többet érezne maga magában, melyrűl ennek előtte nem-is álmodozhatott, nem-is érzött valaha.

Minden tartózkodás, minden félelem nélkűl beszéllgetött felőlle, mind attya, mind édös attya előtt: mivel tudta: hogy az egész Ország nagyra magasztallya őtet.

A' Szolgálók előtt-is sokat szóllott felőlle, és őtet nagyon dícsérte. Ezek által oly ajándékokat küldött *Csereinek*, melyekbűl többet-is érthettek a' *Leánzók*, sem-mint *Örkény* eleve el-gondothatta vólna.

A' többi ajándékok között, kettő vala leg-nevezetesebb. I-*szer*: Egy *Kard-kötő*, melyet nem régiben egy *Pesti* híres *Gömb-*

kö-

kötő által csináltatott. Mivel a' Rúsa-szín igen köllemetös vala előtte; ezt a' Kard-szíjját-is uggyan-csak arra a' szinre verette. Küldött *másadszor* néki egy vég laplikát ugyan-csak rúsa-színűt: azt üzenvén néki: hogy azt következendő Jegyessének küldi, ki-is ne más légyön; hanem egyedűl az, ki-a'-rúsa-színt leg-hatalmasabban szereti.

§. II.

Öröm-változás.

Nem löhet azt *Csereiről* mondani: hogy (a' *Kis-aszszonnak* ajándékjait, és hozzávaló több hajlandóságait vévén) érzéketlen lött vólna irántok. Igen-is szerette *Örkénnek* ajándékjait; de ezeknél magát inkább kedvellötte, és magasztalta. Akkor se felejthette-el szívességét, midőn az Udvar föl-háborodott, és ennek a' két szívnek öszsze-forrását mög nem-engedte.

Csereí' és *Örkény'* házasságának ki-terjesztői azok a' szoba *leánzók* vóltanak, kik a' *Herceg-kis-aszszonnak* ajándékjait *Csereihöz* vitték. Tele-tölt ezzel nem sokára *Buda*-várossa. nem vólt tehát csuda, hogy azt *Takson*-is mög-hallotta.

Ez a' *Fejedelemnét* tüstént magához hivatta, és elsőben tőlle csak azt kérdözte: ha leányárúl kerekedött híreket hallotta-é? mit gon-

gondolna felőllök? böcsületére válnának-é azok a' *Budai* Udvarnak.

A' *Fejedelemné* (Urának mind régi keménségétűl, mind mostani beteges állapottyátúl tartván) semmit se szóllott, nem-is mert. Ura mind-az'-által mög-jelentötte a' röpdöső híreket, mög-is mondotta: hogy azok néki éppen nem teccenének.

Értéssére adta osztán *Feleségének*: hogy *leányára* nagy szorgalommal vígyázzon. Mindenkor magával jártassa. *Csereivel*-való társalkodássát mög-ne-engedgye. Két okai lönnének: melyekért a' házasságot jóvá-nemhagyhatná. I-*szer*: Egy fejedelmi *Kis-asszszont* nem löhetne *Árpád*' Lovászszának ivadékjával öszsze-szerettetni, annál inkább öszsze-házasíttatni. II-*szor*: Ő kül-földi embör lévén, soha az Országnak javára nem hajlana úgy, mint az itt termett Leventák.

Hogy ez a' hamar-lobbant házassági tűz hamar el-oltassék; magához hivattatta *Csereit*, és néki mög-parancsolta: hogy *Buda*' várát el-hagygya, és lakni *Tökölbe* mennyen. Viszszá-fogná hivattatni onnént, ha szükségét látná. Ezt pedig el-ne-múlasztaná.

Észre-vötte az okos ifiú: mi fekünnék a' *Fejedelem*' bögyében. Engödelmesködött mind-az'-által néki. Ott hagyta nagy szomorúan *Budát*. *Tökölbe* érközvén ezen magá-

nos-

nosságában sok bús gondolatokat forgatott. Nem különben *Örkény* (sok üdeig nem látván *Csereit*) nagyon mög-szomorodott.

§. III.

Új-Bajak.

Csereinek ezen magánosságát, és magánosságában szomorúságát észre vötte *Darázsné*, annak felesége, ki ezt az ártatlan ifiat (a' Vers-írás miatt) bé-vádolta *Taksonnak*.

Ez a' fürke aszszony (már ennek-előtte-is *Csereinek* személlyét mög-kedvelvén) minek utánna *Budárúl* el-űzettetének okát igazán ki tanúlta; el-hitette magával: hogy *Csereinek* szívébe bé-hathat, és ott *Örkény*-kis-aszszonnak helyét el-foglalhattya.

Magát tehát elsőben (mivel által-ellenében lakott) gyakori ki-nézésével, a' kapu-előtt ülttével, fejének csinos mög-hajtásával, és több illyetén aszszonyi kacsongatásokkal ajánlotta érzékenységébe.

A' Társaságnak szokott ifiú, mostani unalmas magánosságában lévén, arra tökélötte magát, hogy ezt a' társatlanságot (mely őtet el-kedvetlenítötte) alkalmatos személyeknek barátságokkal fö-válcsa, és maga mellett akár kit szenvedgyön inkább, mint így el-hagyatva éllyön.

Ha-

Hamar észre-vötte mind ezeket *Darázsné*. De nem mert az ifiúhoz mönni, ha csak nem hivattatnék. De *Csereinek* se jutott eszébe, hogy őtet magához hívassa. Történetből esött a' dológ: hogy öszsze-jöttenek. Szemfájásrúl panaszolkodott a' Fiú, melyet hogy *Darázsné* mög-hallott; hozzája szaladott Rúsavízével; és csak hamar mög-javította a' szemet.

§. IV.

Darázsné csinnya.

Tele lévén üdvariságggal *Cserei*, oly hathatósan mög-köszönte a' jó akaratot, melyet *Darázsné* maga unszolássának lönni gondolván, néki mög-jelentötte: hogy (Urának gorombaságait, és a' Versek iránt ellene el követött Istentelenségét nem szenvedhetvén tovább) magát tölle el választatta. Örvendene pedig: ha *Csereit* ezen magánosságában mög-vígasztalhatná. Ajánlotta néki hív szolgálattyával magát-is.

Lassan-lassan úgy el-olvadott *Darázsnénak* szíve: hogy *Cserei* nélkül nem-is élhetne. Szűntelen nála vólt, és magát mindenben kedveltette. Ezt az Ifiú nagyon szerette; mivel a' vígan-föcsögő aszszonnak társaságában el-múlatgatta magát. Bú-gondos elmélkedéssei el-távozottaknak lönni láccattak.

A'

A' sok-ízbéli társalkodásbúl barátságosabb lévén *Darázsné*; el-kezdötte a' házasság-beli környülményeket. Néha patvarkodott; de (*Csereinek* méltóságos maga' viseletére tekíntvén) mög-csalattatott. Hízelködött néha; de ezzel se möhetött valamire. Utólyára ki-fogyott minden mesterségeibűl: hogy *Csereinek* szívét nyelvére ki-nem-csalhatná.

§. V.

Högyeség.

Darázsnéval-való társaságában oly egyenes szívű vala *Cserei:* hogy előtte semmi titkot el-nem röjthetött. Mög-mutatta néki a' Rúsa-színű vég laplikát; annak ajándékozóját-is (minden tartózkodás nélkül) mög-jelentötte.

Többet értött ebbűl *Darázsné*, sem-mint *Cserei* akarta, vagy gondolhatta vólna. Szívét a' Szerető-féltés mög-környéközte. Tudta: hogy még *Őrként* szívébűl egészszen ki-nem-iktattya, ő mind-addég igen kévésre möhetne.

Hogy szívét annál inkább mög-ösmerhesse benne; még akkori látogatássában szántt-szándékkal fejérűl a' földre ejtötte reszketőjét, mög-kévánván tudni udvariságát, ha a' drága Jószágot föl-emelné-é a' Szerető?

De

De mivel azt (*Csereinek* nem csak jelenléttében, hanem jó-kedvében-is) magának kölletött föl-emelnie; erre-való nézve úgy mög-haragudott reája: hogy egy leg-éktelenebb szín alatt (mint-ha szükségére mönne) *Csereit* el-hagyná, és még azon nap a' *Fejedelemhez* mönne, el-beszélvén a' Rúsa-színű vég laplikát, *Őrkénnek* ajándékát.

§. VI.

Boszszonkodás.

Nagyon föl-pattant erre a' *Fejedelem*, mely föl-pattanássa annyira vitte betegségét: hogy az mög-sullyosodnék, és beteg ágyát veszedelmesebben nyomkodná.

Ez-is elegendő lött vólna *Csereinek* elnyomattatássára; de mivel néki éppen szerencsétlennek lönni kölletött (mely álladalmát kicsinségétűl-fogva mind-eddég tapasztalta), többeket-is találtanak ellene, melyek őtet a' *Fejedelem* előtt egészszen mögvesztögették.

Maga *Darázs* (el-nem-feletkezvén a' Versek miatt szenvedett gyalázattyárúl), (noha jósága *Csereinek* esedezéssére viszszá-adattatott) ellenére vólt még-is.

A' *Kard-kötőnek* Rúsa-színérűl hallván valamit, ő-is a' *Fejedelemhöz* mönt, és *Őrkénnek* ezen ajándékát mög-jelentötte néki.

A'-

A'-mi több (és a'-mi *Taksont* nagyon föl-lobbantotta) azt is ki-nyilatkoztatta: hogy egy *Pesti* híres Csizmadiával mind *Cserei*, mind *Örkény* csizmát csináltattak magoknak, ugyan-azon színű kordoványbúl (tudni-illik: Rúsa-színűbűl) és azt Rúsa-szin *Karmazsinnak* nevezik.

Hazudta a' *Fejedelem* előtt azt: hogy egy két nap múlva (ha reájok nem vígyáznának) el-fognának szökni. Oly Országokba fognának mönni, melyekben őket a' *Magyar* szem soha nem láthatná. Ez *Magyar* Országnak nagy böcstelenségére válhatna. Az-is mögtörténhetne: hogy ez a' gyalázatos csin a' Fejedelemnek halálát okozhatná, mivel amúgy-is beteges állapotban lönne.

Darázsnak, és *Feleségének* ezen veszedelmes árúlkodássaik igen föl-zavarták a' *Budai* Udvart. Dúlt-fúlt magában *Takson*, és se *Feleségét* (ki a' leánnyal tartani láccatott) se *Örként* magához nem eresztötte.

Taksonnak cselédgyei mind-annyi Kémlelőkké, és Hír-hordokká változtak. A' *Fejedelemnének*, és *Örkénnek* leánzói-is Locska-föcske nyelvesökké löttek. A' Leánzók *Örként* azzal árúlták-el a' *Fejedelem* előtt: hogy szerelmes lönne, és ebben igen gondatlan. *Taksonnak* inassai azt mondották *Örkénnek*, hogy ví-

vígyázna életére: mert édös attya gyanús, ezen kívül kemény-is.

§. VII.

Hírtelen Ítélet.

Ily habok között lévén a' Budai Udvar, senki se tudott mihez tartani. *Taksonnak* eszébe nem foroghatott más: mint az atyai hatalomnak mög-sértésse (mivel *leánya* ellenére dolgozott), és ennek mög-boszszúlássa. Mög-parancsolta leg-hívebb szolgájának: hogy (harmadik hajnalra jutván az üdő) *Örkénnek* mérget adgyon; *Csereit* pedig agyon zsinóroztassa.

Ezen leg-hívebb szolgát közönségesen *Málénak* nevezte a' *Fejedelem*, mert csupán gagyógni, de semmi értelmes szót ki-mondani nem tudott. Inkább némának löhetött vólna mondani, de nem süketnek. A' mit néki a' Fejedelem parancsolt, azt végbe vitte minden bizonnyal, nem töpreködvén azon: igaz parancs lönne-é? nem-é?

Ez a' néma (de egyszer-'s-mind igen jó szívű) Szolga (a' Fejedelemnek irtóztató parancsolattyát hallván) szörnyű képpen mög-szomorodott. Igen szerette *Csereit*; mert veleszületett jel-beszélgetéseibűl ki-vötte annak ártatlanságát. Szerette a' *Herceg-kis-aszszonyt* is; mivel sok jó akarattyával élt szinte minden nap.

Ha

Ha valaha, most kévánta *Málé* a' *Magyarok*' Istenétűl azt: hogy néma nyelvét föl-oldgya. Így akara osztán ezekhöz a' szerencsétlen áldozatokhoz mönni, és a' veszedelmet előttök el-beszélleni; mivel attyának keménségét tudná *Örkény*; néki és *Csereinek* az elszökést javallani.

§. VIII.

Malénak csinnya.

Nyelvének föl-oldoztatássát az Istentűl nem reménlhetvén *Málé*; más módokrúl gondolkodni kezdött, melyekkel amazoknak a' szerencsétlenséget mentűl-előbb ki-nyilatkoztathassa. Ki-is-nyilatkoztatta nékik egy csudálatos módon.

Mivel (már ennek-előtte) igen nagy hajlandósága vólt a' festésre; ha otthonos foglalatosságai mög-engedték; gyakran el-járt egy *Kép-tróhoz*, ki *Budán* a' leg-nevezetesebbek közűl vólt, és *Málét* vagy csak azértis örömest tanította: mert a' *Fejedelemnek* kedves emböre vólt.

Mivel (a' mint mondám) beszélleni nem tudott; magát fő-képpen a' hasonlításokban gyakorolni kölletött, és így szokta gondolattyait-is ki-adni, ha valamit festött. Példának okáúl hozok egygyet elő.

Mi-

Midőn egyszer a' *Dunába* ütött a' meny-kő; és a' Deregjét (melyben sok embörök vóltak) el-süllesztötte; ezt *Örkény*-kis-asz-szonnak mög-akarván vinni; le-festötte a' *Dunát*, és rajta az ingó Deregjét emböreivel egygyütt; fölötte a' meny-kő hullást. Úgy reá-is-szoktatta az ilyenekkel *Örként*, hogy festéssébűl éppen annyit értene; mint-ha szó-val ádta-vólna-elő.

Mostan tehát (hogy mind *Cserein*; mind *Örkényen* egy-szer-is-mind segícscsen) elő-fogott egy vásznot. Annak jobb szögelletére le-festötte *Taksont* igen haragos szinnel. Magát elejébe festötte mint-ha nagy alázatosan várná a' Fejedelmi parancsot.

A' másik szögelletre *Csereit* helyheztötte, egy selyem-zsinórral mög-fojtva. Körűlötte valának a' négy vörös *karmazsin csizmák*; a' Rúsá-szinű *Kard-kötő*, és hasonló szinű *vég-laplika*.

A' harmadik szögelletre *Örkény*-hercegkis-asszszont festötte annyostúl. A' leánnak kezébe a' méreggel tellyes poharat. Magát úgy festötte melléje: mint-ha a' mög-ivásra sürgetné. Annyát pedig el-ájúlva írta.

A' Napot a' negyedik szögelletön úgy festötte-ki: mint-ha a' *Cser-hati* dombokat éppen most hagyná-el, és *Budának* szem-közébe világítana. Ezzel azt jelentötte: hogy

mind

mind *Csereinek* agyon zsinóroztatássá, mind *Örkénnek* méreg-italá röggelre röndöltetött.

MÁSADIK RÉSZ.

Csereinek el-útazássa.

§. I.

Úti gondolat.

El-jött a' harmadik napnak le-alkonyodtta, midőn *Máté* maga festéssével egészen el-készűlve vala. *Telekes* (*Csereinek* legjobb baráttya) a' napnak utóllyán *Csereihez* mönt, és mög-vitte néki azokat, melyeket az Udvarban szomorúan hallott. Azok nem ögyebek vóltak, hanem azon hírek, melyeket a' *karmazsin csizmák*, és a' *Kard-kötő* felől *Taksonnak* nevével támasztottak az embörök.

Mind ezeket szemesen mög-visgálván *Telekes*, minek-utánna (éjszakának üdején) *Csereihez* jött; el-beszéllötte néki *Taksonnak* engesztelhetetlenségét. Azt mondotta végtére: hogy életének mög-tartássára nem löhetne jobb mód, mint-ha *Magyar*-országot el-hagyná, és oda mönne, ahhol ötet *Takson* föl-nem-találhatná.

Csak nem a' guta ütötte-mög *Csereit*, midön e' javallást hallotta. A' *Hercegi-kis-asszszont* (azt a' fejedelmi jó lelket) ide-hagy-

hagy-

hagyni; magának tőlle el szökni, írtóztatónak lönni láccatott. Ezt az egygyet lehetetlennek-is gondolta. Ezek-után (mög-gondolván magát) így szóllott

Cserei: No *Telekes!* mög-vagyok én immár mind sütve; mind pediglen pirítva. E' velágra csak éppen azért jöttem: hogy szüntelen nyomorkodgyam.

Telekes: Talán édös Szülőid ellen nagyot vétöttél: hogy ezt az égi boszszú-állást mög-érdemlötted.

Cserei: Soha semmit se vétöttem ellenök.

Telekes: Szenvedd tehát, a'-mit mög-jobbítanod nem löhet.

Cserei: Isten neki. Mind-az'-által: ha csak ugyan el-köllene *Magyar*-országból szöknöm: kinek társaságában? és mörre eredgyek?

Telekes: Már én erről (bajaidat látván) szorgalmatoskodtam. Leg-jobb a' *Dunára* ülnöd, és ezen addég eveznöd, még a' *Fekete-tengört* el-éröd. Innént *Szerecsen*-országba mönny: mert csak itt rejthetöd-el magadat. *Mekkában* légy mind-addég, még vagy *Takson* mög-hal, vagy haragja el-múlik. Tudósítani foglak mind-a'-kettő felöl. Készen van egy deregje minden eleséggel. Benne két *Szerecsenek*, kik szolgáid, és Tol-

 mács-

mácscsaid löhetnek. Pénzt-is hoztam. Vöddel. Hordozzon az Isten.

Soha nem gondolhatta *Cserei:* hogy *Buda*' várát el-felejthesse. De talán el se-hagyta vólna: ha éj-fél tájban nem kopogott vólna valaki az ajtón, és ezt egy papiroson nem olvasta vólna:

Szaladgy *Cserei.* Mög-halsz virradóra: mert el-vötted ajándékimat. Én nem annyira magam életérűl, mint a'-tiedrűl szorgalmatoskodom. Szaladgy *Cserei*, *Örkényednek* szíves javallássábúl.

Mit tehetött *Cserei?* Azt, a'-mit *Telekes* javallott. Le-mönt a' *Dunára*, és a' deregjébe űltt.

§. II.

Csereink sérvei.

Ez az ártatlan, és valóságos nemes *Szökevény* (hogy magát a' *Dunán* le-eresztötte;) hajnal-hasadtakor (a' *Budai* gyönyörű hőgyeket mög-látván) szíve' szorongatássait el-nem-titkolhatta. Sajnállotta: hogy a' *Hercegi-kis-aszszont* (minden ok nélkűl) el kölletött hagynia.

De fő-képpen az fájt ő-néki: hogy *Taksont* (ama' másadik attyát, igazi gyámolóját, kinek jó-vólttában annyira bízhatott) el-köllene (és talán örökre) felejtenű.

Mi-

Midőn immár a' *Budai* hegyek el-múltak, és *Tétel* körül (ahhol a' *Tisza* a' *Dunába* szakad) lebegtette deregjéjét, így fejezte-ki szerencsétlenségeit:

Oh szerencse kerekének iszonyatos forgássa! Hová vetettél? — Egy Jegyzősöm *Honvárban* el-hagyott: mivel véletlenül mög-hólt. — Itt *Magyar*-országban mög csalt az egy-szömtűl írtózó. — Ugyan itten hűtelen vólt hozzám a' láb-vágó. — Ez a' harmadik kiben helyheztettem minden bizodalmamat, (kiben semmi hibát nem tapasztaltam, kinek erkőlcseseit az egek' tornáccáig föl-emelkődve láttam) talán ő-is mög-hal; noha azt levelkéjében mög-jelentem nem merészlötte. — Ki-veszött immár a' *remény* széles e' velágbúl, és ennek ki-veszni nem kölletött vólna, valamint a' *szeretetnek*, és *hitelességnek*. Mert csak ez a' három erkőlcs az, melyek bennünket (e' világi zúr-zavarok között) békességgel éltetnek. Íme föl-emeltettem *Tokson'* Udvarában, hogy annál nagyobbat essem. — Ha gonosz alattomos álorcás löttem vólna; talán nagyobbra möhettem vólna; de mentsön-mög az Isten!

Ily kesergő gondolatai vóltak egész útyában. Azomban a' *Dunának* torkába értek, a' hol hét ágaival a' *Fekete-tengörbe* omlik.

§. III.

Ritka történet.

Itten érték-el őket a' mély gondolatok. A' deregjét a' tengerre ereszteni nem merték, ne hogy úgy játtzanak vele az irgalmatlan húllamok, mint a' szalma-szállal szoktak. Harmad nap múlva (nagy szerencséjökre) egy keresködő gályát szemléltek, kik éppen ott kötöttek-ki, a'-hol ezek nyúgodtak. Mivel az evezésre-is ajánlották magokat; a' Gálya' Gazdájától föl-fogadtattak.

Ezekkel (az *Egéumi* tengörön körösztül) abba a' tengörbe jöttek, mely (mivel *Asia*, *Afrika*, és *Europa* között fekszik) Középtengörnek neveztetik. Ennek nap-keleti csúcscsán a' szárazra jövén, *Szerecsen*-országba möntek, és (*Telekesnek* javallássa szerént) *Mekka*-várossa felé tartottak.

Egy faluba érközvén (mely *Mekkától* egy mért-földnyire löhetött) itt magokat kiakarák pihenni. Ki-is-pihenték vólna; ha a' falunak elején egy méltatlan dolgot nem látott vólna *Cserei*, és rajta mög-nem-ütközött vólna.

Szűz-é? avvagy aszszony, de fiatal vala; ki (a' közönségös útból ki-térvén) egy berek felé iparkodott. Félig ki-sírta immár szemeit, és szörnyűen jajgatott.

Nyo-

Nyomába egy fiatal embör, ki a' leánt avval fenyegette: hogy (ha mög nem áll) szívén a' dárdát körösztül-fogja-hajtani. Mög-állott, és térdre esött előtte, arra kérven ki-mondhatatlan kegyetlenségét: szünnék-mög immár a' dögönyözésöktül, hajának ki-rángatássától. Eleget kénoztatott légyön mind-eddég.

A' Férfi (semmit se hajtván a' leánnak esdeklésseire) nyak-szirten fogta-mög a' leánnak haját; 's le-vetötte a' földre, itt ötet osztán pofozni, haját rángatni, és rugdosni kezdötte. Erre a' leány (fent szóval) jajgatni, segítséget kérni, Eget és földet óltalmára hívni, és minden fü-fa előtt esedezni kezdött.

Ezeket látván, és hallván *Cserei*; a' gondolattal vala: hogy a' leánnak esedezésseibül, a' Férfinak kegyetlenségébül igazán ki-tanúlhatta immár, mind ennek gorombaságát, mind amannak ártatlanságát. Ezt annál-is-inkább el-hitette magával; mert (minek utánna az aszszonyhoz közelebb érközött) ez *Csereihöz*, és annak szolgáihoz fordúlván; töllök segítséget kért, és sokat ígért nékik.

§. IV.

Hál' - adatlanság.

Mög-támadta szóval *Cserei* azt a' gyilkos embört, és (szolgája által) ezeket tolmácsoltat-

tatta-mög néki: ha nem szégyenlené-é (férfi léttére) egy gyönge személyet úgy sanyargatni? neveltetnöd a' Tígrisök, és Oroszlányok alatt kölletött: mivel a' természetnek ily remek-munkáját mög-nem-böcsüllöd. Könyvet húllat előtted, de te ezzel mög-nem-lágyúlhaoc, sőtt még jobban mög-keményödől. Hál'adatlan vagy: mivel szeretetét oly kegyetlen módon viszállod.

Hogy az a' buta, *Csereinek* tolmácsolását hallotta; tehát (úgy-mond) ebbe a' leánba Te-is belé szerettél? Mivel penig én szerető-féltő vagyok; mög-köll-néköd előbbi szavaidat lakolnod. Látod pedig mi módon.

Elő-kapta dárdáját, és elsőben a' leánt (ismétt hajába kapván, és a' földre terítvén) jól mög-asagolta, az-után *Csereinek* állott, és a' dárdát mellye felé vetötte.

Alig eshetött-mög: hogy azt *Cserei* elkerűlhette; de el-kerűlte még-is, mert a' dárdának vas-kópiája egy fába ütközött. Kihúzta a' kópiát *Cserei*, és ama' butának hasa felé lükte. De (minek-előtte hasához érközött,) azt ő a' levegőben mög-fogta, és így a' bizonyos-végű hagyítást haszontalanná tötte.

Kardra kaptak osztán, és vínni kezdöttek. Száz ütéseket-is ád *Cserei*, maga egygyet se kapván.

A'

A' dombra-mászott leány föl-emelte szemeit, és a' csatának végét nagy szorgalommal várta. Szeretőjét erősebbnek ugyan; de a' Jövevént virgancabbnak látta. Látta azt-is: hogy amannak kardgyát a' buta indúlat; emennek az eszesség forgatta.

Végtére *Cserei* csak ugyan amarra rohant, ki-facsarta kezéből a' kardott, és őtet a' földre vetötte, el-is-terítötte. E' vetekedést elégnek-is gondolhatta vólna; ha a' *Szerecsennek* embörtelenségét nem tapasztalta vólna. Möggyőzve, és magát másnak hatalmában lönni tudván; övedzete alól ki-rántotta a' Törökkést; és emennek oldalába szúrni akarta.

Ezt hamarébb észre-vévén *Cserei*; azon embörtelen embörnek szívén körösztül-hajtotta kardgyát. A' *Szerecsen* egynél többet nem sikójthatott, fekete lehhét tüstént ki-fútta.

§. V.

Boszszonkodás.

Ezeket ily szerencsésen el-végezvén *Cserei*, a' gondolattal vala: hogy azt a' szerencsétlen leánzót mög-bóldogította. Ugyanazért (szolgáival egygyütt) elejébe mönvén, ezeket tolmácsoltatta-mög

Cserei: Jó leány! ahhol fekszik leg-nagyobb ellenségöd.

Leány: Látom — de bár ne látnám.

Csk-

Cserei: Szemeiddel láttad: hogy halálára okot maga keresött. — Szabad vagy. — Mönny haza.

Leány: Nem szánnálak mög-ölni kegyetlen *Európai* teremtés!

Cserei: Már ezt miért mondod szép leány?

Leány: Azért: mert *Szeretőmet* mög-ölted. Ezért én tégöd' (ha tőhetségömben vólna) széjjel-szaggatnálak cudar.

Cserei: Mög-foghatatlan dolog. Ő tenéköd különcöd. Ő tégöd' tellyes erejébül mög-vert; és engöm' (mivel ellene védelmeztelek) egy dárdával akart mög-ölni.

Leány: Oh bár most-is verne! Te pedig helyette dögöl-ve fekünnél.

Cserei: Van-é eszöd leány?

Leány: Én a' verést mög-érdömlöttem: mivel arra néki okot nyújtottam. Más ifiúba szerettem. Belőlem ezt akarta ki-verni. Ki-is verte vólna ha Te (buta embör) belőlle a' lelket ki-nem-űzted vólna.

Cserei: Miért esedöztél tehát: hogy kezeibűl ki-mencselek?

Leány: Kezeibűl igen-is. De nem hogy mög-halyon, és így soha hozzá ne mönnyek. Gaz embör vagy, az-is vóltál mind-eddég.

Cserei: No leány, ha én ennek előtte így tapasztaltam vólna emböretlenségödet;

nem-

nem-hogy védelmeztelek; hanem inkább a' homokba tapodtalakvólna.

LEÁNY: Sem-mint *Szeretőmet* halva fekünni lássam; inkább magam hevernék eme' sivány homokba.

CSEREI: Hever a' Disznó; a' *Magyar* penig halála után-is nyugszik.

§. VI.

Egy lárma.

Annak a' hál'-adatlan leánnak, főképpen az utólsó szavakat, szemeibe lobbantatta *Cserei*. Az-után őtet ott hagyta. *Mekka* felé mönvén, az emböriségnek le allyasodássárúl nagyon panaszolkodott két Szerencsennyei előtt. Annak a' leánnak szívét mög-foghatatlannak lönni mondotta. Csudállotta mértéken-kívúlvaló nagy szeretetét.

Hogy az ily beszélgetések között az útnak közepében vóltak; íme hátúlrúl ismétt egy aszszonyi lármát hallottak. Egy *Szerecsen* lovas viszi vala a' leánt a' nyereg-kápára űlve. Mellette más két *Szerecsenek* vóltak, hasonlóképpen Lovagok, és a' leányra vígyázók. Minek-utánna közelebbre érköztek, így kezdötte a'

LEÁNY: Az Istenre kérlek Jövevény!

CSEREI: Nem de az vagy, kinek kegyetlen *Szeretőjét* mög-öltem?

LE-

Digitized by Google

LEÁNY: Az igen-is.

CSEREI: Mit akarsz?

LEÁNY: Segíts-ki ezeknek kezeikből!

CSEREI: Tudni-illik: hogy ismétt kárhoztass, ha veled jót tészök.

LEÁNY: Isten bizonyom: mög-is-köszönöm.

CSEREI: Hát: ha mög-csalsz?

LEÁNY: Akkor osztán soha a' Tiéd ne lögyek, kinek birtokába (Szeretőmnek halála után) leg-örömestebb mönendök.

CSEREI: Mit eseleködgyem tehát?

LEÁNY: Vígy-bé *Mekkába*. Ott édös anyám hírös Keresködőné.

Csereinek el-adattatássa.

§. I.

Mekkai csinok.

Semmit se tudott *Cserei* a' felől, miért jöttenek-ki *Mekkából* azok a' három *Szerecsen*-Lovagok, és mitől kénszeríttettek arra: hogy azt a' leánt születése' helyére viszszá-térítsék. El-vötte őtet (mind-az'-által) tőllök, és (lelke' ösmeretének igazságától mög-győzettetvén) úgy röndölte-el a' dolgot: hogy elsőben vele a' város' házára mégyön; és úgy adattya a' leánt annyának kezeibe.

Igen

Digitized by Google

Igen örvendözött azon: hogy *Mekkát* mög-láttya, mely városban születött az a' *Mahomet*, ki a' *Törököknek* nagy Prófétájok, és hit-szerzőjök vala. De it-is (valamint másutt mindenütt) szerencsétlen léve *Cserei*. Mert hogy a' Város-házához mönt, leg-is-leg-elsőben a' leánt így szóllította mög a'

Bíró: Viszszá-jöttél tehát, kit (érdemeidre nézve, és különös szépségöd miatt) nagyra böcsűlnek a' *Mekkai* fiatalok?

Leány: Hogy én ide-való szülemény lögyek, azt kiki jól tudgya. Mennyire böcsűlnek penig a' *Mekkaiak*; azt én nem tudom.

Bíró: Annyira böcsűlnek: hogy el-ragadtatásodat-is ártatlannak tartyák. Ki vólt az, ki tégödet *Mekkából* el-ragadott?

Leány: Attúl kérdözzétök azt; ki engöm' el-ragadott. Én bűnös nem lévén, kérdőre nem húzattathatom.

Bíró: De az immár (a' mint hallom) nem él.

Leány: Él pedig ez a' böcsületös Ifiú, ki engömet a' Ragadóknak körmeik közűl kétszer ki-mentött.

Bíró: Te pedig ifiú e' leánnak első szeretőjét úgy-é bizony mög-ölted?

Cse-

Cserei: Ha a' mög-támadót, magam védelmére mög-ölni gyilkosságnak mondatik; magamat annak mondani nem átallom.

Leány: Úgy vagyon. Midőn ötet ez a' böcsületös Ifiú a' földön el-terítötte; mög-engedött vólna néki, ha embörtelenségét nem tapasztalta vólna. Alattomosan akarta mög-gyilkolni jó-tévő embörét.

Bíró: De vért ontott, és ezt néki cselekönni nem kölletött vólna. Törvényünk szerént azt érdömölte-mög: hogy mindöne el-szödettessék; és így (szolgáival egygyütt) árúba bocsáttassék.

Semmi se vöhette-ki őket a' törvény alól. Egygyik szolgáját a' bú mög-ölte. A' másikkal a' holnapi szerencsét vártá.

§. II.

Árúba-bocsátás.

Röggel a' Város' piaccára vitettek, holott már (valamint a' hal-piacon) oly sok embör árúltatott. *Zsib-vásárnak* mondhatnád, annyira zsibongottak a' vásárosok közül mind a' vevők, mind az árúlók. Ezt löhet ám az emböri le-állyasodásnak mondani, midőn az embörökkel úgy keresködnek a' nem-embörök, valamint az esztelen állatokkal.

Mög pillantotta *Csereit*, és annak szolga-társsát egy *Medinai* Keresködő, mely Vá-

Város *Mekkától* egy-napi járó-föld. Inkább teccött szemeinek a' szolga, mint maga *Cserei:* mivel testtye tömöttebb, tagjai izmosabbak, és így a' dologra alkalmatosabbak vóltanak. De mivel a' Város egygyiket a' másik nélkül el-adni nem akarta, mög-vötte mind a' kettőt nem pénzen, hanem csere holmikonn. Láncot vetött reájok, és *Medina* felé mög-indúlt.

Vigasztalta az úton hív szolgáját *Cserei*. Őtet fő-képpen a' békességös tűrésre intötte: mivel ezt az álladalmat mög-másolni nem löhet. Maga-is (ha a' beszédtűl mög-szűnt) az emböri életnek viszontagságairúl gondolkodott.

Elő-hozván régi szenvedésseit, maga türedelmességével-is tanítgatta szolgáját. Midőn egy Paripának nyomaibúl, annak tulajdonságait a' Bírák előtt ki-magyarázta: minö nehezen löhetött a' Tolvajságnak szennyébűl ki-tisztúlnia? — Hasonló veszedelömbe jutott légyön akkor-is: midőn a' *Herceg-kisasszonnak* visláját ki-nyilatkoztatta. — Midőn egyszer a' *Fénikszmadárrúl* beszéllött; hogy meneködött-ki a' *Kenéznek* körmei közűl? — Hogy versei *Taksonnak* elejébe jutottak: hogy kerúlte-el az agyon-nyilazást? Az-után

Látod (úgy mond) édös barátom! midőn egy hál'-adatlan leánt buta szeretőjének kegyetlensége ellen védelmeztem; nem csak én, hanem velem egygyütt Te-is Rab-szolgává löttél. — Mög-ne-csökkennyünk férfiségünkben. Véget ád ennek-is a' *Magyarok* Istene. Ennek a' *Medinai* Keresködőnek szükség képpen szolgájának lönni kölletik, vagy néköm, vagy másnak. Mért nem néköm? nem vagyok-é én-is oly embör, mint más? — Ne véld: hogy ez a' *Kalmár* kegyetlenködni fog rajtunk: mert (ha hasznunkat akarja vönni) velünk (szükség-képpen) jól kölletik bánnia.

Így beszéllött ugyan ő: hogy magát az úton vígasztalhassa. Mind-az'-által (ha csak egy keveset el-halgatott-is) nem más kódorgott nyughatatlan eszében; hanem *Örkény* amaz el-felejthetetlen *Herceg-kis-aszszony*.

§. III.

Okoskodás.

Igen fövenyes vala az út, melyen *Mekkából Medinába* möntenek. A' sütő melegség szinte mög-égette lábaiknak talpait. A' nagyobb terhek Tevéken vitettek; a' könnyebb nyalábokat egygyik szolga a' másiknak hátára kötötte. Nem vólt a' föl-kötésben tanúltabb, és szorgalmatosabb *Cserei* szolgájánál. Ugyan-azért: inkább szerette ötet a' *Kalmár*, mint

mint annak Urát. A' miben lőhetött, kedvezött-is néki.

Mekka és *Medina* között, mög-döglött a' *Kalmárnak* leg-serényebb tevéje. Annak terhét a' szolgákra osztania kölletött. Némelyekre sokat, némelyekre igen keveset rakatott. *Csereinek* szolgáját leg-kevesebbel terhelte. De magának *Csereinek* elég jutott belőlle. Ezt látván, így szólla a'

SZOLGA: Szegény *Csereit* ugyan nagyon mög-terhelte ám a' Gazda.

KALMÁR: Akaratomtúl függ: kinekmenyit adgyak. Ki parancsol nékőm?

SZOLGA: Add reám e' Társamnak új terhhét.

KALMÁR: Mi okra nézve kéröd?

SZOLGA: Erősebb vagyok nála. Többet vihetők.

KALMÁR: Hallod-é *Cserei!* mög-engedöd-é ezt ennek az embörnek.

CSEREI: Nem egészszen. Csak annyit fogok az enyimből néki engedni: mégázt tapasztalom: hogy (erőnkre nézve) egyenlő terhet viselünk.

KALMÁR: Hallod-é? Úgy teccik: hogy nékőd eszöd van; tucc-is véle élni.

CSEREI: Lásd csak (Gazda) a' többi szolgát. Némelyek úgy mög-vannak terhelve: hogy a' súly alatt szinte mög-gebednek.

Né-

Némelyek (noha izmosabbak) dúdolva járnak.

KALMÁR: Te ugyan errűl okosan gondolkodol. De nálunk a' szokás semmit se gondol ezzel. Ha egygyik Rab-szolga a' másik Rab-szolgával (szolga röndgyére nézve) egyenlő; a' Terh-viselésben-is egyenlőnek lönni kölletik.

CSERKI: Ne nézzük ebben se az elmélködést, se a' szokást; hanem az emböriséget. Ez azt tanittya: hogy az erőseb többet bír. — Mind-nyájan úgy születünk, mind emberök; még-is egynek hoszszabb ruha kölletik, mint a' másiknak.

KALMÁR: Te bizonyosan jól gondolkozól. Én Tégöd' a' Rab-szolgálatból ki-vöszlek, és (mivel a' többi szolgákat gond-viselésöd alá adom) *Gondosomnak* nevezlek.

§. IV.

Új-tisztség.

Erre az új tisztségre kapván *Cserei*, tüstént mög-állította a' Szolgákat; és mind rólok, mind a' Tévékről le-tétette a' terhet. Mind az állatoknak, mind a' szolgáknak tulajdon erejöket mög-visgálván; oly okosan ösztotta-el a' terhet: hogy a' *Kalmárnak* tellyes gyönyörűsége tölt abban, midön látta, mely egyaránt járnak mind-nyájan, az-az:

egy-

egygyik a' másikat se el-nem-hagygya ; se mög-nem-előzi.

Midőn az előbbeni terhet el-osztógatta *Cserei*; észre-nem-vötte mindgyárt a' *Kalmár*: hogy maga-is a' terhesekkel jár, többet-is viszen, mint némelyek: Ötet azoknak számok közűl ki-szóllítván, magához hívta: Vele jött *Csereinek* szolgája-is: hogy akaratyát mög-tolmácsollya. Így kezdé a'

KALMÁR: Én tégödet a' szolga röndbűl kivöttelek. Azzal azt-is mög-határoztam: hogy többé terhet ne viselly.

CSEREI: Én terhemet úgy vöttem-föl, mint *Szolga*; addég le-se-tőhetöm, még *szolga*-útomat el-nem-végezöm.

KALMÁR: Én penig a' terht *Gondosomon* nem szemlélhetöm.

CSEREI: Mind-egygyik szolgának hátán elegendő terh vagyon; most reájok nagyobb terht nem adhatunk, igaz embörök maradván.

KALMÁR: Hát osztán?

CSEREI: Ha egyszer *Médinába* érközünk, a' terhnek le-tételével, a' *Gondosságot* föl-vöszöm.

Sok illy emböriségös gondolatokra tanította *Cserei* a' tudatlan ugyan, de jó szívű *Kalmárt*. A' többi között arra-is: miként köllessék azt az okos keresködőnek mög-tunni: e'-vagy-ama' jószágot hogy köllessék

mög-vönni? és osztán mértékletös nyereséggel el-adni? Hogy köllessék az olyatén Jószágot, mely hamarjában el-nem-kél, úgy mög-tartani; hogy ne csak le-ne-szállyon ára; hanem nagyobbra-is mönnyön.

Több ilyeket halván a' *Kalmár*; nagyon mög-szerette *Csereit*. Még többet várt tőlle. Ugyan-azért: alig várhatta: hogy *Medinába* érjön. Ott egész házának sorsát, és a' *Keresködésnek* módgyát reá-akarta bízni.

NEGYEDIK RÉSZ.

Medinai dolgok.

§. I.

Egy Szokás.

Leg-örömestebb mönt *Cserei Medinába*-is: hogy *Mahometnek* koporsóját mög-lássa; melyhez (szinte minden holnapba) gyülekeznek a' Búcsú-járók, és annak tetemei fölött imádkozni szoktak.

Itten a' *Kalmárnak* házát jó röndbe szedvén, el-nézte a' népnek szokássait, és (azokat az *Európai* szokásokkal egybe-vetvén) többet vetött-mög, semmint mög-dícsért.

Azt nem szenvedhette főképpen: hogy itt az aszszonyoknak semmi szabadságok nincsen; ugyan-azért nem vélte azt csudának lönni: midőn látta: hogy a' Férfiaktúl egészszen

szen el-nyomattatva sénlenek, azon kívül: hogy nyomorúságjokat tudhassák.

A'-mi előtte leg-útálatosabbnak teccött; az vala: hogy a' házasságban élő aszszont arra vihették: hogy (Urának holtta után) magát a' temetőbe mög-öllye, és (Urával egygyütt) el-temettesse.

Hogy erre a' szer-tartásra hamarébb reá vihessék a' szegény aszszonyokat; ezt a' mög-gyilkolást szentségős dolognak lönni hírdették; és ezt velök el-is-hitették. Oly örömmel-is möntek a' Temetőbe, mint-ha hóltok után egyenesen azokra a' kévántt helyekre vitetnének-el, mellyet minden vallás szerencsés nyúgodalomnak nevez.

Mivel a' *Szerecseneknek* mög-engedte a' Törvény: hogyegy Férj-fi több feleséget vöhessön; eleinte a' Feleségek közül csak az ölte-mög magát, ki e' velágra leg-első fiú gyermeket hozott: mert ezt nevezték valóságos *hitesnek*, a' többiek *ágyas*-nevezetet viseltek.

De sokszor mög-esött: hogy ezek az *Ágyasok* (a' *Hiteseknek* szerencséjöket mög-irígyölvén) a' Férjfiat mög-ölnék; és így (a' házassági kötél alól föl-szabadúlván) más Férjhez möhetnének, és így talán a' *Hitesnek* méltóságára-is föl-kaphatnának.

Ez nem csak egyszer történt; de, hogy ez-után mög-ne történnyék; el-végezte a' *Tanács*: hogy, (Uroknak hóltta után) előre a' *Hites*, utánna az *Ágyasok*, mind-nyájan mög-gyilkolnák magokat. E' törvénnyel arra vitték az aszszonyokat: hogy (Urok' életének fön-tartására) egy szívvel, egy lélökkel iparkodnának.

Mennél többen gyilkolták-mög magokat egy nemzetségben; annál nemesebbnek tartatott az a' Nemzetség. A' magát-mög-gyilkoló aszszont-is *Szentnek* nevezték. Annak a' napnak (melyen a' gyilkolás végbe vitetött) *Tüz-nap* nevet adtanak. *Ülő-ünnepnek*-is tartották, az-az: minden esztendőben semmi munkát végbe nem vitt a' Nemzetség azon a' Tűz-napon; hanem a' temetőbe űlt. Kik a' Nemzetségben nagyon mög-öregödtek, vagy kisdedek vóltak (és így a' Temetőbe el nem möhettek) házok' kapuja előtt űltenek.

§. II.

Jó Indulat.

Éppen ezekben a' napokban mög-halt a' *Kalmárnak* Test-vér-Öcscse, igen gazdag embör. Feleségös vólt, de egynél többet nem tartott, ki-is (még az nap, melyben Úra mög-holt) *Szent-aszszonnak* kiáltattá-ki magát,

gát, és maga' mög-gyilkolássának napját egész *Medinában* ki-hírdettette.

Ezt mög-hallván *Cserei*, és e' szokásnak eredetéről mög-taníttatván; nagyon sajnállotta: hogy ez a' *Medinai* nép (mely magát, a' többiek között, leg-okosabbnak tartotta) ezt a' gyalázatos szokást föl-vőhette, és még gyalázatosabban mög-tartotta.

Szeme elejébe tötte a' *Kalmárnak*: minő veszedelme lönne ennek az útálatos szokásnak? hogy ellenköznék a' természetnek szent szabássaival? és annak javaival: midőn (csak nem minden napon) annyi özvegyek (pedig még fiatalok) ártatlanúl el-vesznek, kik (a' Köz-jónak számára) sok magzatokat hozhattak, és ezzel az Országot mög-bóldogíthatták vólna. Attyoknak halálok, annyoknak mög-gyilkolássok után, kire maradnának az árva gyerökök? nem-de igazságosabban nevelhetné ezeket az Any, mint vagy egy Gyámaty? Rokony? vagy akár ki más a' vérök közűl?

Ezekre a' szép indúlatokra mög-esött ugyan a' *Kalmárnak* szívve; de, hogy a' szokás mög-változtassék; se rajta nem állottnak lönni mondotta; se (ha rajta állana-is) azt mög-másolni nem javallaná.

Több (úgy-mondá a' *Kalmár*) ezer esztendőnél, miólta talpra szállott a' szokás, és tör-

törvénnyé-is vált. Szenté-tötte az üdő, és a' vele élés. A' Szentséget mög-másolni, annál inkább kárhoztatni, nagy Istentelenség. Bőcsűl-é valamit az embör nagyobbra, mint a' régi szokást? — Igen-is (felele *Cserei*): Az okosságot, a' természetnek szent szabássait nagyobbra köll bőcsűlnünk, melyek a' rosz szokásokat észre vöhetik, mög-is jobbíthattyák.

Kérte osztán a' *Kalmárt*: hivassa-öszsze Rokoninak Eleit; és őket ezen éktelenségnek el-törléssére bírja. Maga az *Özvegynek* mög-győzéssérűl fogna szorgalmatoskonni, mög-is próbálni, ha vele jót lőhetne-é tönnie.

§. III.

Cserei az Özvegygyel.

Hogy magát *Cserei* az Özvegynél bé-jelentötte; tüstént hozzája eresztetöttt. Csudálkozott a' nagyra-termött aszszonnak fiatal ékességén; és azon erős szívén, mely a' következendő mög-gyilkolásnak emléközetével, nem csak el-nem-bágygyasztotta magát, hanem inkább mög-erősítötte. Hogy hozzája érközött, így kezdötte szavát

CSEREI: Üdvöz-légy előttem szép Virág.

ÖZVEGY: Mi haszna szépségömnek jó embör?

CSE-

Cserei: Hasznát vöhetöd annak-is, ha eszöddel élni kévánkozól.

Özvegy: Én pedig nem csak kévánkozom; hanem akarok-is.

Cserei: Ugyan-csak el-akarod magadat (ezekben a' napokban) veszteni?

Özvegy: Ez néköm föl-tött szándékom.

Cserei: Nemes gondolataidból ki-lö-het vönni nemes szívedet. Oh be örvendek azon; hogy a' leg-keservesebb ügyben, állhatatosan mög-maradsz. Nálunk, állhatatos aszszony, igen ritka madár.

Özvegy: Ezen szavaiddal még inkább mög-erösítöd szívemet. Így tehát föl-tételemtül el-nem-fogok állani.

Cserei: Néköd (tisztességös aszszony) Uradat nagyon szeretnöd kölletött: mivel érötte föl-akarod áldozni magadat.

Özvegy: El-nem-találtad jó fiú. Annál te se ostobábbat, se feleség-féltöbbet, se szenvethetetlenebbet soha életöd' napjaiban nem láttál.

Cserei: Érötte még-is mög-gyilkolod magadat?

Özvegy: Mög-ám, és igen örömest.

Cserei: Annak a' mög-gyilkolásnak bizonnyára igen édösnek lönni kölletik, mivel arra magadat igen örömest reá-szánhattad.

Özvegy: Én pedig abban semmi édösséget nem tapasztalok. Sőtt röszketteti az egész természetet bennem. De körösztül köll esnöm ezen-is.

Cserei: De mi okra nézve?

Özvegy: Egész *Medinának* tudtára: én *Szent-aszszony* vagyok. Ha (Uram' halála után) agyon nem gyilkolom magamat: oda lesz minden szentségöm.

Cserei: Inkább akkor fogod Szentségöd' el-veszteni, ha magadat agyon gyilkolod. Életet magadnak nem adtál, azt magadtúl el se vöhetöd. De ha el-vöhetnéd-is; mögérdömli-é ostoba Urad: hogy érötte mögh hally? Éppen úgy nem: hogy hólttábúl föltámaszd. Ő a' halálra; Te az életre méltóbb vagy.

Özvegy; Mondaszsz valamit — — — de a' régi-régi szokás — — — én általam-é? — Isten!

Cserei: Müllyék-el. Rosz kezdetnek múlása, jól végezendönek eleje. Szép emlékezetöt fogsz magad után hagyni.

Özvegy: Tunnád-é: mi vihetne arra; hogy magamnak mög-kegyelmezzek?

Cserei: Hadd hallyuk.

Özvegy: Ha Uramnak helyét el-foglalod.

§. IV.

§. IV.

Változás.

Az *Özvegynek* utólsó szavait hallván *Csereí*; úgy tetczött: mint-ha nagy szöget ütött vólna fejébe. *Takson*' Kis-aszszonyának képe szeme előtt forgott mindenkor. Másnak szerelmébe avatkozni, semmi-féle-képpen nem akart.

Mind-az'-által (mivel ennek az *Özvegynek* szeretetétűl függni gondolta azon istentelen szokásnak mög-másolássát) helybe-hagyta annak kéréssét. Mög ígérte néki esztendőutáni hazasságát; de azzal az államánnyal: hogy (a'-mi tehetségében löhet) mind végbe vigye azokat, melyek ama' gonosz szokásnak öröki el-törűléssére szükségösek.

Ezt hogy az *Özvegy* mög-ígérte neki; őtet nagy örömmel ott hagyta. Egyenesen oda mönt, a' hol az *Özvegynek* Rokoni (a' *Kalmárnál*) öszsze-gyűltenek.

Ezek előtt az egész történetet el-beszéllötte. Kérte mind-nyájokat: hogy az *Özvegynek* sorsát föl-vögyék; annak szándékát elő-mozdícsçsák, és (egyszer akkor) azon embörtelen szokásnak torkára hágjanak. Ha ezt a' jót nem cseleködnék ezzel az alkalmatossággal; mög-fognák cseleködni akkor: midőn egy okosabb, és erősebb embör Országjokat el-foglallya, és ezt a' szokást (emböreivel

egy-

egygyütt) ki-veti. Hogy ki-ne-vettessetek, eszötökkel éllyetök.

Mind ezeket jól mög-fontolván az *Öszvegynek* aszszony-társsai, és közelrűl-lévő attyafiai; öszsze-járták az egész Városnak Fő-és-alacson aszszonyaikat. Tüzesen föl-ingerlették mindnyájokat, arra-is vitték a' Főbbeket: hogy többeket-is öszsze-csoportosítanának, és velek egygyütt a' Város' házára ütnének.

Ezeknek kéréssöket hallván az öszszegyüleközött Tanács; közűlök föl-állottak, azok elsőben, kik okosabbak vóltak, és kik már régen óhajtották ennek a' Szokásnak mögmásolássát. Ezekkel tartottak a' többiek-is; és így a' szokás el-törűltetött; az özvégy életében mög-maradott. Az egész Nemzet hálát adott *Csereinek*.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Külömb vélekedések.

§. I.

Egy Égiptomi.

Következött a' nap, melyben *Európának*, *Ásiának*, és *Afrikának* (az akkori egész velágnak) leg-híresebb embörei, és fő-képpen Keresködői *Mekkába* gyüleközni szoknak: hogy ott Jószágjokat, vagy vegyenek, vagy el-adgyanak.

Cse-

Csereinek mind-úntalan nagyobb bölcsességét tapasztalván a' *Medinai Kalmár*, úgy teccött: mint-ha nála nélkül el-nem-lőhetne. El-vitte tehát magával, és mög-parancsolta néki: hogy a' Tevékre vígyáztasson; a' terheket (szokássa szerént) bölcsen el-intézze; a' többit magára, és szolga röndre bizza.

Nagyon szerette ezt az alkalmatosságot *Cserei*, a' gondolattal lévén: hogy, annyi külömbözö Országú, erkölcsü, és szokású emberök között, bizonyosan olyat-is fogna találni, ki *Magyar*-országnak széleirül jött *Mekkába*, a'-mint azokban az üdökben mög-is-szokott történni. *Örkény* felöl akart vólna tudni valamit; de felölle ekkor semmit se hallott. Hanem (midön a' *Kalmárral* a' vásárba járt) így szóllította-mög a' *Kalmárt* egy

ÉGIPTOMI: Hallod-é ember! *Ásiai* vagy-é? avvagy éppen *Szerecsen?*

KALMÁR: *Szerecsen* igen-is. Mit akarsz?

ÉGIPTOMI: Te-is tehát a' leg-ostobább nemzet között éldegelsz.

KALMÁR: Mi patvar lölhetött.

ÉGIPTOMI: Veszszön-el *Mekka*, minden Vásárjával egygyütt.

KALMÁR: Minő okra nézve?

ÉGIPTOMI: Íme egy leg-drágább Jószágomért (melyért más-kor két font aranyat adó-

dogáltanak) most fél-fontnál többet nem akarnak adni. Esztelenek vagytok mind-nyájan.

KALMÁR: Minő Jószág az?

ÉGIPTOMI: Testvér-hugomnak testtye. Ezt én nagy szorgalommal bé-balzsamosztam, és így az örök üdőkre el-készítöttem. Pedig: minő leány vala ő? — Egész *Égiptomnak* tükőre!

KALMÁR: Miért nem akarják a' *Szerecsenek* mög-vönni ezt a' *Múmiát?*

ÉGIPTOMI: Mert nem böcsüllik immár a' Szentségeket. Magok' eszök után járnak. Ugyan azért nem csuda, hogy mindenben mögbotlanak.

§. II.

Egy Indiai.

Hogy amazokat (nagy boszszonkodással) el-mondotta az *Égiptomi* embör; mög-éhözött; és mivel az ebédnek üdeje el-érközött, által-vetőjét mög-oldván, belölle egy eleven csirkét ki-húzott. Hogy ezt mög-látta; elejébe kerül, és hozzája így szóll egy

INDIAI: Mög-álly Égiptomi embör! Mire az a' *Csirke* kezedben?

ÉGIPTOMI: Arra: hogy szolgámmal mög-koppasztassam, nyársra húzassam, 's-mög-ögyem.

INDIAI: Mit? — mög-ögyed? — Mentsön Isten minden hívet ettűl! — Hát Te (e' gondolattal lévén) nem félsz Rokonidnak boszszú-állásoktúl?

ÉGIPTOMI: Nem tunnám: miért félhetnék?

INDIAI: Tehát Te, oly járatlan vagy a' Lélek' dolgában: hogy (mög-élemödvén) azt se tanúlhattad-még-mög: hogy Rokonidnak lelkeik (tüstént hólttok utánn) a' *Csirkébe* bújnak, és ott végzik-el a' bűntetést, mellyet (e' velágban tött csinnyaik miatt) szenvedniök kölletik. Benne laknak pedig egészszen Kakas, vagy Tyúk-korokig. Ha e' *Csirkét* mög-ölöd; Rokonod a' bűntetést ki-nem-állotta, ugyan azért: örökre el-kárhozik. Jaj Te-néköd akkor *Égiptomi* embör!

ÉGIPTOMI: Én mással mit se gondolok. Nállunk istenesebb gondolat a' bé-balzsamozott tetemeket el-adni, és annak nevét mög-örökősíteni.

INDIAI: Még-is igaz marad az: hogy a' *Csirkét* mög-ölni (ha bár Rokonodnak lelke bele-se-szorúlt-is), a' természet-ellen-való vétök: mert, ha mög-nőnne, annak nagyobb hasznát vőhetnők. Imádgyuk mü a' *Csirkéket*, ugyan-azért mög-se-öhettyük.

ÉGIPTOMI: Mü pedig az ökrőt imádgyuk egész *Égiptomban*, még-is-mög-öhettyük.

IN-

INDIAI: Mit? Ti *Égiptomiak!* ökröt imádtok?

ÉGIPTOMI: Ti *Indiaiak* csirkét imádtok?

INDIAI: A' *Csirke-imádás* tűrhetőbb; mert az *Ökör-imádásnál* régiebb. Négy-százezer esztendeje: hogy ez nálunk gyakoroltatik.

ÉGIPTOMI: Oh minő nagyot hazudtál. Hiszen a' velág' kezdetének csak száz ezer esztendeje. Hogy olvashatnak többet az *Indok*; kik az *Égiptomiaknál* fiatalabbak.

INDIAI: Mit? — fiatalabbak?

ÉGIPTOMI: Igen-is: mert ivadékink vagytok. *Égiptomunknak Nílus*-vizéből jöttenek-ki a' benne termött első emberök. Testtyöket az iszaptúl vötték, mely arra igen alkalmatos; lelköket a' napnak sugáritúl kölcsönözték, melyek minden füvet fát (a'-mit tapasztalásbúl tudunk) mög-szoktak-elevenïteni. Kőllé több ennél?

INDIAI: Minek-előtte néktök (*Égiptomiak*) eszetökbe jutott: hogy az Ökröt nyárs-fa-húzzátok; már nékünk mög-tiltotta *Brámán* (a' mi Istenünk); hogy a' *Csirkét* ne bántcsuk: mert ő azokat nem élelmünkre; hanem hólttunk után oda-zárattatásunkra teremté.

ÉGIPTOMI, Micsoda az *Indoknak Brámáok* a' mi *Apisunkhoz* képpest? — Csak fitty

fitty — Mit cseleködött a' ti *Brámátok* olyast, mely az egész velágnak egy kis javára válhatott vólna?

INDIAI: Cseleködött eleget. A' többi között ezek a' főbbek: I-*szer*: Ő lölte-föl a' *kocka-játékot*, melyel az emböröknek múlatságokra tárgyalt. II-*szor*: Ő hozta-bé az *Olvasást*; és ezzel az embört okossá tötte.

§. III.

Egy Kaldéai.

Az *Égiptominak*, és az *Indiai* embörnek az Ima-felől való vetekedéssöket közelről hallván egy *Kaldéai* Keresködő; *Csereinek* szeme közé nézött, és ötet okosnak lönni látván; elnevette magát, és amazoknak vetekedéssöket gyomrából nem szenvedhetni láccatott. Ugyan-azért: amazokhoz fordúlván, így kezdötte a'

KALDÉAI: Hagygyátok-el (kérlek) azokat a' haszontalan vetekedéseket, melyek nem arra valók: hogy az embörnek szívét jóra fordícscsák; hanem inkább egy szívet a' másiktúl el-szakaszszanak.

CSEREI: No már én tégöd ezeknél okossabb gondolatúnak lönni gondollak.

KALDÉAI: Mög-löhet mind a' *Csirkét*, mind az *Ökröt* önni: mert ezek az emböröknek élelmökre szerződtek. De azt az arany-szí-

rom-

ronnyájú halat mög-önni, melyet a' *Kaldéaiak* Istenünknek tisztölünk, már az ki-magyarázhatatlan nagy istentelenség vólna.

ÉGIPTOMI: Erről az arany szironnyájú hal felől semmit se halottunk mü *Égiptomiak*.

INDIAI: Hallottak az *Indok* valamit, de azt mondgyák: hogy csupa lelemény.

KALDÉAI: Oh Ti bóldogtalan embörök! Erről tehát kételködni mertök?

ÉGIPTOMI: Hogy ne kételködném (legalább én) mivel Istenötök felől semmit se hallottam. Hitesd-el velem: hogy ő Isten löhet.

KALDÉAI: Kérdözd az égész velágot. Ez neköd mög-fogja mondani: hogy az az arany-szironyájú-hal-isteni állat légyön. Arany annak farka is. Szárnyai elegendök arra: hogy a' vízből ki-szállyon, és a' parton sétállyon.

INDIAI: Hogy sétálhat a' hal, ha lábai nincsenek?

KALDÉAI: Nehéz a' Hitetlenökkel bánni. Ezek mindenben gáncsot találnak. Hát az Isteni állat nem adhat magának (kis üdöre) lábakat? vagy Láb-formájú valamit?

INDIAI: Minő tulajdonságai vagynak tehát annak a' csudálatos Istennek?

KALDÉAI: Ő (minden esztendőben) egyszer a' szárazra ki jö, és az ott táborozó emböröket minden jóra taníttya. Inti öket: hogy (mivel ő hal, és a' halakat oltalma alatt tar-

tartya) azokból egygyét még-önni ne merjenek: más-ként soha Isten' Országát nem látnák; az az: a' vízbe nem fognának halni, hanem a' födbe. És mivel néki Országa a' vízben vagyon, a' kárhozat' helye pedig a' födbe; üdvözülni nem fognának soha.

§. IV.

Több Szokások.

Ezeknek balgatagságjokat hallani, igen únalmas vala *Cserei* előtt. A' *magyar* Hitet sokkal hagyobbra böcsüllötte, mely semmi éktelenségekből nem állott, hanem eme' kettőből: I-*szer*: Tisztöld a' *Magyarok*' Istenét. II-*szor*: Jó barátiddal jót tégy. — El hagyta tehát azokat, kik az Ímárúl vetekedtenek, és a' Föld-népének szokássára vígyázott.

Tapasztalta a' *Szerecsenekben*: hogy nem örömest függenek valakitűl. A' lopást se igen tilalmázzák, se az aszszony-ragadást. A' kötésekben csak azokat tartyák még; melyeket velők a' Babona tartat-még. A' viszontagságoknak el-viselésökben kemények. Lovaikat is nyomorúan tartyák. Egy nap csak egyszer étetik, és-itattyák. Igen soványak tehát, de fölötte sebesek, és a' fútásban szinte fáradhatatlanok.

Magok se élnek jobban lovoknál. Nálok se kenyér, se bor: mivel a' földet nem szo-

kás művelni. Valami Vad-magokat szednek, ezeket bé-áztattyák, és téjjel vegyítvén alávaló tésztát csinálnak, melyet főve, vagy sütve mög-ösznek.

Sok Tevéket, Kecskéket, és Juhokat tartanak. Magok legelik. Mind addég egy helyén maradnak, még a' fűből tart; föl-szödik osztán sátorfájokat, és előbbre állanak. Sátorjok kecske szőr. Alatta házi-népével.

Noha vékony eledellel élnek; jól termettek még-is, és magosok. A' mindenkori napon járás, a' meztelenség el-feketiti bőröket. Kevésnek van rongyos ünge-is.

Lovaiknak nagyobb gondgyokat viselik, mind fioknak. A' Csődöröknek nemzetségöket tíz-húz, sőtt száz ízig-is föl jegyzik, és errűl ítélik jóságokat. Mennél régibb nemességű a' ló, annál virgancabbnak tartatik, és annál drágábban-is adatik-el.

Különös tűvel mög-liggattyák böröket, és beléje kék festéket dörgölnek, és ezt virágnak nevezik. Mennél több, és kankarékosabb virágjai vannak egy hajadon leánnak; annál szebnek tartatik, hamarébb-is el-kél. Annyira mög-teccött a' börnek ezen mög-virágosítássa: hogy *Afrikába*-is bé-hatott.

Az Aszszonyok órrok' cimpájára arany karikát vetnek; melynek szélessége három újnyi; de vékony valamint a' hárttya. Ajakaik-

kaiknak vörösségét nem szeretik. Azokat-is tűvel mög-pöttyögtetik, és valami ökör-epével-öszsze-vegyítött port kennek belejök. Így vagy kékek, vagy sárgák, vagy más-féle színűek lösznek.

Minden énekjeik a' szép szemekről vannak. Szeretőjét a' leány azzal dícséri, ha kecske szemeit láttya. Feleség-féltők a' fiatalok, noha vött, vágy ragadtt Feleségeket bírnak.

§. V.

Egy magyar Levél.

Midőn ezek *Mekkában* így történtek *Csereivel*, midőn a' Nemzetnek szokássait így visgálgattya ő; íme egy embörre veti szemeit, a'-ki ő-előtte igen ösmeretesnek teccött. Viszszá-nézett ez-is *Csereire;* és mivel ábrázattyát olyannak lönni tapasztalta, melyet a' *Szerecsenekével* mög-nem-egygyeztethetöt; ötet annak lönni gondolta, a' kit nagy szorgalommal keresött. Nem hitt mindgyárt egygyik a' másiknak: ugyan-azért ki-ki vígyázott mondandó szavaira. Így kezdötte

Cserei: Istenem! be különös bolondoskodást tapasztalok ezekben a' *Szerecsenekben!*

Leveles: Te pedig (akár ki légy) *Magyarúl* beszéllesz *Mekkában*?

Cserei: Ez nem nagyobb csuda: mint: hogy Te-is itten azon nyelven szóllasz.

Leveles: Szóllhatok: mert *Magyar*országból csak éppen mostanában jöttem *Mekkába*.

Cserei: Minő oka útadnak?

Leveles: Találd-el.

Cserei: Ösmeröd-é *Budán Telekest*?

Leveles: Maga Urát ki ne ösmerné?

Cserei: Már látom: hogy *Csereit*-is ösmerted.

Leveles: És én tégöd annak lönni gondollak.

Cserei: A' vagyok. Tudom levelét hoztál Uradtúl. Egészségösök-é mind-nyájan?

Nem felelhetett erre a' *Leveles*; hanem Tarisznyájába nyúlván egy kis kutit ki-vészen, és azt *Csereinek* kezeibe adgya. Ki-is annak tartalékját föl-szakasztván, mög-ösmerte *Cserei* jó tévő baráttyának kezét, és így olvasta-el a' levelet:

Mög-ígértem (midőn tőlled a' *Sepeli* marton el-váltam): hogy a' *Budai* Udvar felől tudósítani foglak, ha *Mekkában* vagy. *Takson* (*Farkas* Püspöknek ki űzte után) nagyon el-bádgyadott. Hogy életének végét békességben tölcse; Követöket küld *Zimiskához* a' *Konstancinápoli* Császárhoz, kikkel Szolgámat-is el-küldöm ezen levelemmel. Se híre

ed-

eddég, se hamva *Örkény* Kis-aszszonnak. Mögholt édös Annya bújában. A' *Fejedelem* (noha egygyik lába a' Koporsóban immár) ismétt házasodni akar. Te még viszszá-nemtérhecc. Szeresd *Telekesödet*, jó Barátodat.

HATODIK RÉSZ.

Csereinek új veszedelme.

§. I.

Ennek oka.

Haza eresztvén *Telekesnek* szolgáját; a'még maga *Mekkában* (a' keresködés végett) múlatott, addég *Medinában* nagy vermet ástak alája azok a' Pogány Papok, kik (mivel az égi fények között, leg-inkább a' Csillagokat imádták, és azoknak képöket külsö ruhájokon-is viselték) *Csillagosoknak* nevezettetének.

Ezeknek a' *Csillagosoknak* jövedelmök, és élelmök azokból a' szép ruhákból, és gyöngyökből, 's-más e' féle drága kövekből állott, melyeket a' mög-gyilkoltt Özvegyeknek gúnyájokról le-vontak, és tulajdonokká töttek. Mennél több Özvegyek gyilkoltákmög (egy esztendöben) magokat; annál több lött a' drága kő, melyet a' többi aszszonyoknak el-adtak, és így azokat ismétt kezeikhöz vötték.

El-

El-lehet tehát gondolni: ezek a' *Csillagosok* haraghattak *Csereire:* midőn (annak az *Özvegynek* életét kezeik közűl ki-mentvén) mint-egy el-rablotta tőllök azokat a' drága gyöngyöket, melyekkel ez az *Özvegy*-asszony föl-ékűlve vala.

Minek-utánna *Cserei Medinábúl Mekkába* (Urával egygyütt) mög-indúlt; tüstént öszsze-gyüleköztek a' *Csillagosok. Csereinek* töttét fontolóra vévén; abban őtet leg-vétkesebbnek lönni mondották: hogy az Özvegy-aszszonyoknak mög-gyilkolássokat (azt a' régi leg-nemesebb Törvént, és szokást) oly könnyen el-rontotta, és így a' *Csillagosoknak* torkokat mög meccette.

Vóltak a' *Csillagosok* közűl olyak-is; kik ellene kígyót-békát okádtak. Kettő közűllök föl-állott: és eskűvéssel pöcsétölte azt: hogy sok istentelen mondásokat (tulajdon szájából) hallottak, melyek közűl leg-förtelmesebbek: I-*szer:* hogy a' Csillagok nem forognak; hanem vesztég állanak. II-*szor:* hogy azok közűl némelyek tulajdon fénnyökkel nem világosodnak; hanem a' naptúl kölcsönözik fénnyöket. III-*szor:* hogy a' Nap nem mönne a' tengerbe hálni, tüzeinek ki-tisztitása végött; hanem a' szárazon nyugonnék. IV-*szer:* hogy a' föld nem vólna hoszszú, és széles, hanem gömbölű.

§. II.

§. II.

El-fogattatás.

Ezeket a' *Csillagosok* mind-annyi Isten-ellen-való káromlásoknak lönni gondolván; csak alég várhatták: hogy *Mekkából* viszszá-érközzék.

Elejébe Kémeket röndöltenek: hogy haza érközttének szem-pillantattyát-is tudhassák. Hogy ezek meszszirűl mög-látták a' közelítő Tevéket, és azokat a' *Kalmárénak* lönni tudták; a' parancsolat szerént (mivel tízannyian-is vóltak) őket bé-kerítötték; halállal-is fenyegették mind-nyáját, ha *Csereit* kezek közé nem adnák.

Cserei (semmi fegyvere nem lévén) nem védelmezhette magát. A' gondviselésben bizakodván, sem-hogy Társai-is (a' *Kalmárral* egygyütt) el-veszszenek; mög-adta magát, és a' Kémeknek kezeikbe jutott. Ezek őtet a' *Csillagosokhoz* vitték.

Ily nagy Ellenségjöket kezeik közé kaparítván a' *Csillagosok*; nagyon örvendöttek. Minek-utánna őtet erősen le-zárták; öszszegyüleköztek; és ellene e' kárhozatot hozták: harmad-nap múlva az akasztó-fánál mögégettessék.

El-hűlt erre az ítéletre a' *Kalmár*; és *Csereinek* ki-szabadúlássát (mivel a' *Csillagosoknak* nagy hatalmokat jól tudta) igen nehéz-

nek

nek állította. Elsőben előttök esedezett *Csereinek* ki-szabadúlásáért. De leg-szebb szavaival se möhetött ottan valamire, ahhol a' Kincsnek kévánsága mög-vesztögette a' cudar szíveket.

Az egész dolognak ki-menetele felől bizonyos lévén tehát a' *Kalmár* (mert a' hasább fákat, és a' szalmát az akasztó fához hurcoltatni látta), végső reménységét az *Özvegybe* tötte. Elő-adta a' Jó akarónak el-kárhoztatását, maga szavainak foganatlanságát, és a' harmad napi tüzes büntetést.

§. III.

Oltalmazás.

Ezt az istentelenséget hallván az *Özvegy*, szörnyű-képpen el-iszonyodott. Sajnállotta Jó-tévőjének iszonyatos halálát. De tudta egyetemben a' *Csillagosoknak* azon kegyetlenségjöket-is, melyekkel élnek, ha valakire mög-haragszanak. Magát tehát tűz-víz között lönni gondolta.

Föl-tötte még-is magában: hogy (ha máskép' nem löhet) egészen a' földig le-alázza magát a' *Csillagosok* előtt, és még-is ki-szabadíttya *Csereit*. De minek-előtte ezen természetéhez-nem-illő le-alázódáshoz fogjon, máskép' akarta mög-támadni őket, jól

ös-

ösmervén természettyöket; mely a' kincset szörnyű-képpen vadászta.

Mind testét tehát, mind Köntösseit drága fű-szerszámokkal (főképpen *Szereosen* Országi tömjénnel) ki-füstöltette. Gyöngyeit, és leg-drágább köveit fejére; Kalarissait nyakára füzette. Hogy így magát el-készítötte, a' *Csillagosok* felé mög-indúlt; és magát nállok bé-jelentötte.

§. IV.

Színlések

Csuda-képpen tudta magát az *Özvegy-aszszony* színleni. Oly valóságosan láccattatott a' *Fő-csillagos* előtt szóllani, hogy annak valóságárúl nem kételkednék. Hizelkedéssének elejét e' szavaival kezdötte az

Özvegy: Sokáig élly Isten' emböre!

Csillagos: Hally-mög Te el-pártolt *Özvegy!*

Özvegy: Ezek (a' mint érzöm) Istennek szavai.

Csillagos: Mi hozhatott ide?

Özvegy: Oh mi hozhatott vólna ögyébb: mint lelköm' ösmeretének furdalássai.

Csillagos: Te ugyan *aszszony* okosan gondolkodol: midőn azt a' furdalást hamar akarod el-oldalítani magadtúl. Mert másként mög-rögzene benned, és így, noha ugyan

nem

nem mindenkoron súlyosan ; de még-is mindenkoron sértene.

Özvegy: Oh Uram! nagyot vétöttem *én*: midőn magamat (Férjemnek halála után, özvegy maradván) a' szokott gyilkolásnak szent szabássai alól ki-mentöttem; és így azt a' régi szent parancsolatot (melyet ezer esztendőnél tovább mög-tartottak a' *Szerecsenek*) mög-szegtem. Ez-furdallya-ez bűnös lelkömet.

Csillagos: Oh Fiam! ez nem csak furdalás; hanem inkább körösztül verés, és hasogatás. Ezeket csak akkor fogod immár érőzni: midőn, mög-gyilkoltatásod által, a' bóldogabb velágban nyugszol.

Özvegy: Ugyan-csak azért jöttem ide: hogy szívemet *Fő Uram* előtt ki-öncsem. Én magamat mög-akarom gyilkolni, hanem annak kezével, ki engömet mög-csalt, és a' szent szokásnak el-hagyássát velem el-hitette. Még minek-előtte *Mekkába* mönt; szívem' furdalássait mög-jelentöttem néki; ő-is hasonló képpen szóllott nyughatatlansági-miattreá-áradott hasogatássairúl. Még akkor eltökéllöttük magunkban: hogy (egyszer az erdőbe ki-mönvén) egygyik a' másikát mög-öli.

Csillagos: Ő tehát maga' mög-gyilkolássára készen van?

Öz-

Özvegy: Másként mög-se-adta volmagát, midőn a' sok Kémektűl körül-vétetött. Csupán azt kéri (velem egygyütt) tőlled: hogy az üdőtt ne hallaszd. Holnap röggel el-végezhettyük kötelességünket.

Csillagos: Mennél hamarébb; annál jobb. Ha a' hajnal ki-pírúl; közel-lévő berkesünkbe mögyünk, és magunkkal viszszük *Csereit*. Tégődet Rokonidra bízunk, kik (a' szokást tudván) oda késérnek. Ebben maradgyunk.

§. V.

Ellen-munkálódás.

Negy örömét mutogatta az *Özvegy*, midőn a' *Csillagostúl* k-jött. A' *Csillagos* pedig (többi társaihoz mönvén) el-beszéllőtte előttük a' történetet, és abból következendő gazdag jövedelmet. Örvendettek mind-nyájan nem ugyan azért, a'-mit színlettek: hogy a' régi szokás ismétt viszszá-állíttatik; hanem hogy ezen szokásnak viszszá-állításábúl bőségesen el-élnek.

Azomban az *Özvegy* (*Csereinek* fogságát, és veszedelmét nagyobb fontolóra vévén) tűstént öszsze-járta Rokonait, és előttök a' következendő gyilkolásoknak méltatlanságjokat hatható szavakkal el-beszéllőtte. A'-mennyire csak lőhetőtt, föl-buzdította őket, ezek pedig a' többi aszszonyokat; oly zavarodásba-is hozták egész *Medina*-várossát: hogy mind-

mind-egygyiknek szíve nem érzött ögyebet; hanem a' boszszú-állást.

Valamennyien voltak (az *Özvegynek* javallásából) a' Város-házához möntek. Előadták a' *Fő-Csillagosnak* törvéntelen ügyeközetét. Kérték a' *Fő-bírót:* hogy nem-rég'-szabott okos törvénnyöket (melyel az Özvegyeknek mög-gyilkolássokat méltán mög-tiltották) a' *Csillagosok* által visszá-állítatni mögne-engedgyék. Ha nem mástúl, leg-alább az állhatatlanságnak hírétűl tarcsanak.

Ki-nyilatkoztatták azt-is a' Rokonok; hogy az a' hitván *Fő-csillagos* az *Özvegynek* gyöngyeiért buzogna. Mög-jelentötték azt-is: hogy a' többi *Csillagosok* nem annyira lönnének vétkesek, mint azoknak *Fejök*, ki hogy magát mög-jobbícscsa valaha; azt (mög-rögzött gonoszságára nézve) lehetetlennek lönni mondották.

Ezeket hallván a' *Bírák;* a' *Fő-csillagosnak* vak-merészsége miatt, nagyon föllobbantak ellene. *Csereinek* (annak a' jó-tévőnek) véletlen veszedelmét nagyon sajnállották, és így annak segedelméről fontosan gondolkodtak. Még azon éjjel Örökre bízták a' virrasztásokat; fejökre parancsolván; hogy a' *Csillagosokra* vígyázzanak, ne-hogy *Csereinek* valami-képpen árthassanak. Akkor viselnék gondgyát fő-képpen; midőn *Csereit* ki-

ki-késéri a' *Fő-csillagos*. Mög tötték a' többi röndöléseket-is a' szorgalmatos *Bírák*. A' Várost-is jó röndbe szödték.

§. VI.

Mög-indulás.

Röggellött az üdő. Az egész városbúl ki-csődűltenek a' leg-nemesebb Lovagok, és (a' *Bírónak* röndölésse szerént) körül-vötték a' *Berkest*, a' mög-gyilkolásnak helyét. Magok se tudták: mi okra gyüleköztek ide.

A' Város' kapujában állott az *Özvegy*, minden drágaságával ragyogva, és Rokonaitúl körül-vétetve. Két gyilkot hordozott övedzete mellett: hogy az el-érköző *Fő-Csillagos* azt gondolhassa annak egygyike felől: hogy *Csereinek* keze közé jutand, mellyel elsőben az *Özvegyet*, az-után magát kivégzi.

Látták osztán a' *Fő-csillagost*-is jönni, maga mellet léptetvén *Csereit*, ki az egész dologrúl semmit se tudott, noha inkább félt a' rosztúl, mint a' jótúl reméllött. Öszsze-jövén az *Özvegygyel*, mind a' kettő mög-állott, és egygyik a' másiknak szeme közé nézött; de egygyik se szóllott valamit. Egygyet a' gyilkok közűl ki-vévén övedzete mellől, azt *Csereinek* adta. Így a' *Berkes* felé mög-indúltanak.

Az-

Annak okát által nem láthatta a' *Csillagos:* miért csoportosodtak úgy-annyira-összve a' Városi lakosok. Azt gondolá: hogy csak *Csereinek*, és az *Özvegynek* jelen-léttökben végeződnék-el a' mög-gyilkolás, melynek vége után le szödné a' gyöngyöket, haza-is mönne velök.

Hogy a' *Berkeshöz* közelebbre jutottak, annál-inkább csudálkozott a' *Fő-csillagos:* hogy azt annyi válogatott Lovagoktúl körűlvéve látta. Az erőszaktúl tartván, az *Özvegynek* fűléhöz közelítette száját, és ezeket súgta: Az üdő félelmes, a' környűlmények nem kedvezők. Hagygyuk holnapra a'-mög-gyilkolást. E' mái nap alkalmatlannak lönni tetcik.

De az *Özvegy* (ma akarván azt el-végezni, a' mi a' *Bíráktúl* reá, és *Csereire* bízattatott) azt súgta a' *Csillagosnak* viszszá: Ez a' nap a' gyilkolásra leg-alkalmatosabb. I-*szer* azért: mivel a' Bíráktúl el-röndöltetött. II-*szor* azért: mert a' továbbra halasztás nem szűlne ögyebet a' halál' félelménél. III-*szor* azért: mert a' nap-is fémlenék.

El-hitte mind ezeket a' *Fő-csillagos.* Ugyan azért komor kedve ki-derűlt; és a' *Berkes* felé vígabban útazott. De minek-utánna ottan a' temérdek Lovagokat látta; ismét mög-ütközött; de az *Özvegynek* szólani immár nem mert.

§. VII.

§. VII.

Még-szabadúlás.

A' *Berekneк* közepén egy üresség hagyatott, melynek mivel kerek-formája volt, *Kerecsnek* nevezték a' *Medinai* lakosok. A' kerecsbe nyolc ösvények vezettek, melynek egygyikén csak maga a' Fő-csillagos mönt-bé, karjaikon fogván a' két áldozatot.

Hogy a' Kerecsbe érköztek, egygyik kő-darabra az *Özvegyet* űltette maga gyilokjával; által-ellenébe ennek, a' másik kő-darabot adta, és maga gyilokjával le-űltette őtet-is. Egygyik a' másiknak ismétt szeme közé nézött, de egygyik se szóllott a' másiknak valamit. Az *Özvegynek* mosolygó ábrázattyából ki-vötte mind-az'-által *Cserei:* hogy az álladalom nem veszedelmes.

A' *Fő-csillagos* (látván: hogy a' gyilkolásra mindenek el-készűlve vannak) az Egek felé emelgette ősz fejét, és ájtatosan imádkozni láccatott. Azomban az *Özvegy* (a' kő-darabok között összve jövén *Csereivel*) valamit füleibe súgott. Elő-vötték osztán gyilkokat, és a' Fő-csillagosnak oldalai mellé állottak. Így szóllott *Csereihez* az *Özvegy:*

Rajta tehát mű-ketten. Elég egy áldozat egy napra. Te, kedves *Cserei:* vedd-elő minden erődet. Készen tarcsd a' gyilkot. Én kötelességömet így tőszöm:

A'

A' *Fő-csillagosnak* mellyébe ütötte a' gyilkot: *Cserei* (koponyáját le-nyomván) nyaka csigájának egygyik forgójába verte gyilokját, és őtet lábárúl egyszeribe le-tötte. E' bérét vötte a' *Fő-csillagos* förtelmes kévánságának.

§. VIII.

El-igazúlás.

A' fene *Csillagosoknak* kezeik közűl így ki-szabadúlván *Cserei*, még ott a' kerecsben le-vetötte magát az *Özvegy*-aszszony előtt, és iránta föl-vött nemes gondolkodássát elegendő-képpen nem csudálhatván; azt kérdözte tőlle: hogy-hogy szolgálhatná-viszsza hallatlan kegyességét, melynél nagyóbbat semmi-féle teremtéstűl nem vött.

Az *Özvegy*-aszszony (*Csereinek* előbbi beszédgyeirűl mög-emléközvén) annak hites társaságába ajánlotta magát. Erre *Cserei* föl-borzadott: mert (előbbi szerencsétlen házasságairúl mög-emléközvén) minden hites társaságtúl irtózott. Mind-az-által: irtózásának ki-ütő jeleit szorgalommal takarván, föl-emelte magát, és az *Özvegygyel* (a' Lovagoknak késéréssökkel) *Medinába* viszszamönt.

A' *Kalmár* (eleinte *Csereinek* Ura, de mostan Tisztölője) észre-vévén azt: hogy az

Ifiú

Ifiú szeretné ugyan az *Özvegyet;* de házas társaságától kegyetlenül írtóznek: hogy őket (valami szép szín alatt) egy-mástúl el-választhassa; a' Rokonok előtt ki-nyilatkoztatta föl-tételeit.

A' *Szerecsen* törvényhez ragaszkodván (mely a' Testvérnek mög-engedi: hogy Testvérének Özvegyét el-vöhesse) ki-jelentötte a' Rokonok előt: hogy Öcscsének feleségét el-vöszi. — Ezen fölül: hogy *Csereit* (ki néki eleinte pénzen-vött szolgája, az-után essessége miatt, Házának, és Jószágának Igazgatója vala) mostanában (mög-ajándékozvá) szabadgyában ereszti.

Ezeket hallván a' Rokonok; a' *Kalmárnak* intézeteit mög-dícsérték. Jóvá köllött azokat az *Özvegynek*-is hagyni.

Mög-köszönték mind nyájan *Csereinek* azon jó gondolattyát, melyel az Özvegyeknek mög-gyilkoltatássokat (sok szép okokra nézve) mög-gátolni kévánta. Sok drága ajándékokat adtak néki az *Özvegy*-aszszonnak Rokoni; maga az *Özvegy* egy gyűrűt, melynek ára ki mondhatatlan.

El-búcsúzott tőllök, egyképpen búsúlva: mivel oly jó emböröktűl el-válnia köllétött; de más részről igen örömest, a' *Csillagosoknak* fene dühösségökre nézve. Mert az emböröknek ezen Neme a' boszszú-állást fön-

tartya, és (ha lehet) Ellenzőit a' más világra kergeti.

HETEDIK RÉSZ.

Bessarábiai csinok.

§. 1.

Oda érközés.

Szerecsen szolgájával *Medinából* ki-indúlván *Cserei;* el-nem-tökéllhette magában: merre vegye uttyát. Javallotta ugyan *Magyar*-országot a' *Szerecsen;* de hogy oda mönnyen, azt még *Telekes* nem javallotta.

Örként (azt a' hasonlíthatatlan *Hercegkis-aszszont*) el-nem felejthette. Mennél kevesebbet látta, annál inkább szívébe hordozta köllemetességeit. De tudta: hogy az se teremtődött számára. Felőlle valami bizonyost örömest hallott vólna, főképpen azt (a'-mirűl *Telekes* se írt egy szót-is) lett-é valami a' méreg-italbúl?

Hogy osztán egy tartományba érköztek (mely a' Fekete tengör mellett elég hosszan terjedet, és a' mint észre vötte, a' *Beszszoktúl* bírattatott) egy erdő mellett köllетött elútalniok. Ebbűl csak-hamar ki-ugrottak hat Fegyverősek, kik körűl vévén *Csereit*, és ennek hív szolgáját; őket a' magok' mög-adássokra kénszeríteni akarták.

No-

Noha *Cserei* (a'-mint mondám) csak másad magával vólt; mög-nem-ijedött még-is azoktúl a' hat haramjáktúl. Ki-rántották kardgyokat; és oly szerencsésen védelmezték magokat: hogy *Cserei* ugyan azok közűl kettőt, Szolgája-is kettőt le-kaszabált. Ketteje nagy lármával el-szaladott, és segítségért kurjantott.

Hogy ezt a' lármát a' többiek hallották; Baj-társoknak védelmezéssökre csoportosan jöttek-ki a' közel-lévő erdőből. De ezek se röttentették-mög *Csereit*. Hátához háttal fordította Szolgáját, és őtét a' nyereséggel bíztatta. Noszsza a' csatának neki-kaptanak. Annyira vitte a' dolgot *Cserei*: hogy, egy sebet se vévén, amazok közűl hatot le-kaszabált; szolgája pedig nyolcat.

Kételködni láccatott a' változó szerencse: kinek adgya a' győzedelmi koszorút. Egyik a' másiknak engedni nem akart. Ugyan azért viselték-is egy-mást.

§. II.

Békesség.

Ezöket a' kegyetlen verekedéseket hallván, és látván a' többi haramják; ki-ugrottak három-száz tizen-nyolcan a' közel lévő erdőből, és körűl vötték a' két vereködő Felekezetet.

Ezt immár *Cserei* el-viselhetetlen ellenközésnek lönni gondolta. Mind az által semmit el-nem-múlatott: hogy győzedelmes lögyön.

A' mi igen ritkán szokott mög-esni: hogy egy Tábornak sokasága, a' kissebb Tábornak győzedelmét segíeccse; az ekkor valójában mög-esött. Azokat a' Vitézeket, kik (haramja-társsaiknak védelmezéssökre) leg-utólszor érköztek, mög-állította egy Haramja, kinek elsőségét azért gyaníthatta valaki: mert egy szavára az egész csata el-múlt; az-után: Test-épületére nézve-is, fővel haladta-fölül a' többieket. Kardgyát föl-emelvén, e' szavait mondotta:

Hallya mind a' két Rész erős paranesomat! Szűnnyetők-mög az ellenközésektűl. Ezek a' két jövevény ifiak néköm nagyon teccenek: mivel magokat (élhetetlen Haramjáim ellen) oly serényen viseltek. Láttyátok: a' föld' színére hány dögöket húllattak! Így kölletött a' gyávákkal bánniok. Sok illyenekre vólna néköm szükségöm.

Ezeket így el-végezvén, mög-fogta *Csereinek* kezét; és azt (barátsága' jeleűl) erősen mög-rázogatta. Kérte osztán ötet: hogy vele az erdőbe jöjjön, bízzék-is jó akarattyába.

Hogy az Erdőnek közepébe érköztek; íme egy magas várat látott *Cserei*, melynek fo-

fokain sok fegyverös Haramják virrasztottanak. Ki teccött köszöntéssök jelébül: hogy ez légyön *Haram-Bassájok.*

§. III.

Haramja-vár

Hogy a' Várba föl-vonattak (mert ajtaja nem lévén, abba más-ként bé-mönni nem lehetött) asztalához űltette őket a' *Bassa.* Éppen ekkor kezdött alkonyodni a' nap. És ma a' Haramjaság semmit sem övött.

Ennek a' várnak Ura egy vólt azon rabló Sereg közül, melyet közönségösen *Útonállóknak*, *Erőszakoskodóknak*, vagy *Haramjáknak* mondanak. Mivel kicsinségétül fogva semmi jóra nem iparkodott, sőtt szűntelen a' nem-jót forgatta elméjében; nem csuda: hogy mög-rögzött benne a' gonoszság.

Mind-az' által: ha eszébe jutott az emböriség: elég adakozó vala. Gonoszságinak temérdekei között, jót tőtt sokakkal, fő-kép' azokkal, kik vagy tölle vártak, vagy hozzá szegődtek.

Tellyes életében leg-szorgalmatossabban haramjáskodván; igen sok zsákmányokra kapott. De (ha valamelyik helységben valakinek fogyatkozássairúl hallott valamit) a' Szegénnek élelmére elegendőt küldött.

A'

A' mi erejét illeti; oly kemény embör vólt: hogy a' leg-magassabb fákat gyök-erestűl ki-vonta; a' dűlő falat vállával mög-támasztotta; a' leg-erösebb bikának fejét egy ütéssel le-tötte.

El-végzötte azt, a'-mit egyszer föl-tött. Minden csinnyában bátor, és győzhetetlen vólt. Ha Rablással-szödött jószágából el-adott valamit; leg-szelídebb Keresködőnek teccött. Jó-szívűségét el-nem-altatta benne a' gonoszságnak terhhe.

§. IV.

Köz-beszéd.

Noha bár ennek-előtte-is (tudni-illik az előbbi vereködésben); de mostanában-is (a' vacsorának alkalmatosságával) igen mög teccött *Cserei* ennek a' csudálatos *Haram-Bas-sának*. Igen sokáig vacsoráltak egygyütt, mivel az erős szívekről, a' nemes bátorságról, sokat szóllottak. Így kezdé a'

Basa: Hallod-é Jövevény? Én tégöd' nagyon kedvellek; mert igen bátornak láttalak. Ugyan jól le-raktál azokból a' gyáva haramjákból.

Cserei: Mög-támadtak bennünket: noha erre semmi okot nem adtunk.

Basa: Adtatok-é? nem-é? az leg-kevesebb. Ha saját földemen valamit találok;

azt

azt magaménak tartom. Ha másnak tartománnyában zsákmányolunk, az se a' másé, a'-mit kaphatunk. De Tégödet olyan embörömnek tartalak; hogy (noha sajátomban fogattattál-el) magaménak még se mondalak.

CSEREI: Köszönöm szívességödet.

BASA: Szegődgy hozzám hallod-é? Egygyütt keresködgyünk. Nem utólsó kenyér a' Tolvajság.

CSEREI: Tudom: mert hólttig tart.

BASA: Válhat belölled-is oly embör, a' micsodás én-belöllem vált.

CSEREI: Mennyi üdötül fogva haramjáskodol?

BASA: Fiatalságomtúl fogva. Én ennekelőtte *Szerecsen*-országban egy gazdag *Kalmárnak* Inassa vóltam *Medina*-városában. De állhatalmom nem teccött. Boszonkodtam a' végezések ellen: hogy ebbül a' földi Jószágbúl (mely más-ként minden embörhöz egy-aránt tartozó) némelyeknek sokat, többnek keveset, leg-többeknek semmit sem adott az a' tova-látó Fölség.

CSEREI: Másra tökéllötted tehát magadat?

BASA: Errül-való boszszonkodásomat ki-nyilatkoztattam egy *Szerecsen Remetének*, kit *Mediná*ban Jövendő-mondónak-is tartottak. Így szóllott hozzám a'

RE-

REMETE: Hallod-é ifiú? Ne ess kétségbe. Vólt egyszer egy Homok-szem ebben a' *Medinai* pusztában. Ez mindég panaszolkodott: hogy számba se vöszik, sőtt mind-nyájan mög-vetik. Hánnya-veti a' szél, el-istemeti. Egy-nehány esztendő múlva, a' föld alatt gyémánttá változott. Ez most *Zimika Jánosnak* (a' *Görögök'* Császárjának) koronáján femlik.

§. V.

Folytatás.

Hogy ezeket beszéllötte a' *Haram-Basa*, valami zörgést hallottak a' Pitvar-szobába. Föl-ugorván *Csèrei*, mög-nyitotta az ajtót; és egy bagiet látott szem-közébe szállani. Ellene csapott két kézzel, és azon az ablakon, a' melyen bé-jött, ismétt ki-kergette. Visszá-mönvén így kezdötte

CSEREI: En azt a' *Remetét* elegendőképpen nem csudálhatom. Értöm penig: mit akara azzal mondani.

BASA: Akkor én-is mindgyárt által-láttam: mire célozott. El-nem-felejthettem jövendőléssét. Szerettem azt: hogy (most kis homok lévén) nem sok üdő múlva mög-gyémántosodom.

CSEREI: Ugyan-csak hogy löhetött mostani gyémántságodra jutnod?

BA-

BASA: A' *Medinai* Pusztában először csak két lovat loptam. Osztán (több társakat gyűjtvén magam mellé) annyira möntem segítségjökkel: hogy a' leg-erősebb Keresködőknek ellenökbe állhattunk, őket mög-fosztottuk, magunkat penig jól mög-pénzöltük. A' nyerességet igazán el-osztottam, ezzel Társaimnak szívöket mög-nyertem. Részt vöttem tehát a' velág' javaibúl, melybűl mostanában-is igen bőven élök.

CSEREI: Mért jöttél ide?

BASA: Engöm az *Arabok* (vagy-is *Szerecsenek*: mert így-is neveztetünk) nagyra bőcsűltek; de a' *Medinai* Bírák nem szénvedhettek. Föl-lázították a' népet, és kötéllel fenyegettek bennünket. Hogy ezt el-kerűlhessük, ide a' *Beszszokhoz* jöttünk, és mivel mü *Arabok* vagyunk, e' két nevet öszsze-forrasztván magunkat ugyan *Beszsz-Araboknak*; tartományunkat *Beszszarábiának* mondgyuk.

CSEREI: Mire várakoztok itten?

BASA: Sokra. — Hogy a' sokbúl keveset emlícsesek: mög-hallottuk a' minap: hogy *Takson* (a' *Magyarok* fejedelme) mög-halálozott. Hallottuk azt-is: hogy az Országban a' villongások nagyok. A' zavarosban legjobb halászat esik. Hát ha *Beszszarábiát* a' *Magyarok* alól ki-szabadíthattyuk? és kik

mos-

mostan szolgálunk, uralkodók lészünk. Hallod-é Fiú! inkább lőszök én *Beszszarábiában* első, mind *Magyar*-országban másadik.

§. VI.

Magyar-hírek

Taksonnak hálálát hallván *Cserei*, nagyon mög-ütközött. Nem vólt több ekkor negyven-egy esztendősnél; és ez az esztendő huszon-ötödik esztendeje vólt Uralkodássának. Mind-az'-által (el-hagyván mostanában a' *magyar* híreket) azon csudálkozott fő-képpen: hogy a' Harambasának vágyódássa vólna *Beszszarábiának* el-foglalására. Hogy erről többet tudhasson; így kérdezősködött

CSEREI: Te vagy tehát egész *Beszszarábiában* az első?

BASA: Én igen-is. Ennek a' Várnak Urai régenten (*Álmnak* és *Árpádnak* üdején) a' *Magyarok* vóltak, Kik *Szittyiából* ki-möntek. Ők építötték ezt a' Várat-is. De (mivel innént tovább iparkodtak) ezt a' Várat a' *Kunoknak*, és a' *Beszszoknak* hagyták, kik itten (úgy-mint a' *Magyaroknak* Frigesseik) sokáig uralkodtak. Ki-verettettek osztán a' *Pacinakoktúl*, kik-is akkor (midőn ide érköztem) a' Várban uralkodtanak.

CSEREI: Hamar föl-adták-é a' Várat?

BASA: Éppen nem. De minek-utánna lát-

látták: hogy az én haramjáim mindenkoron többűlnek, a' vár-béliek pedig szünetlen el-olvadnak; ki-szöktek egy éjjel belőlle. Én, a' szökésről semmit se tudván; a' várba-hágással késedelmeskődtem. Föl-küldöttem vagy hármat a' Vitézebbek közül, kik-is csak a' puszta Várat látták.

Cserei: E' vólt tehát birodalmad' eleje?

Basa: Békkel nem sokáig lakhattam. Mert a' *Pacinakok*' Vezérjök (igen alattomosan) követségöt küldött a' Várba, a' szín alatt ugyan: hogy velem békességre lépjen de valójában azért: hogy hatalmamat ki-kémélhesse. Feje a' követségnek nagy tekíntetű vala: hogy követségének jámborságát annál-inkább el-hitethesse velem,

Cserei: Hát ezzel mit cseleködtél?

Basa: Mind-nyáját el-fogattattam; és leg-is-leg-elsőben ezt a' nagy tekíntetűt fogtam kérdőre; azt igérvén néki: hogy (ha igazat mondana) életét haza vihetné; ha hazudna; azt nagy kínok alatt itten vesztené. Mög-mondotta az igazat: hogy mög-fojtásomra küldettek.

Cserei: Ez az embör külőne.

Basa: Egy-szer-is-mind embörségös is. Fogadásom szerént, haza akartam őtet ereszteni. De ő mög-szeretvén engömet, szolgálatomba állott. Ő most leg-jobb, 's leg-hívebb

vebb Vezérőm. Nem csak azt cselekődte: hogy nálam mög-maradott; hanem ezt a' többieknek-is javallotta. Kik haza mönvén, sokakat el-csaltak szolgálatomra. Ugyan-azért magamat egész *Beszszarábia*' Urának mondhatom.

Cserei: Ne kévánkozz a' *Magyar* Uradalom alól magadat föl-szabaditani. Ők kegyes Uralkodók. A' hiveket szint-úgy szeretik, mint a' szökevényeket gyülölik.

Basa: Én, ha a' *Magyaroktúl* el-állanék-is, Szökevény nem lönnék: mert soha birodalmok alatt nem vóltam. De ha löttem vólna-is — — —

§. VII.

Hír-folytatás.

Észre-vötte *Cserei*: hogy ennek a' *Basának* nagy kedve lönne *Magyar*-országtúlvaló el pártolásra. Ezt jól eszebe nyomván, másra akarta a' beszédet forditani: nehogy (buzgósága miatt) el-árúltassék. Mert máris szemei közé nézött a' *Basa*, és benne valamit észre-vönni láccatott. Így kezdötte tehát

Cserei: De én előbb nagyon el-andalodtam, midőn *Taksonnak* halálát tőlled mög-értöttem. Igaz úgy-é: hogy mög-holt?

Basa: Mög-holt minden bizonnyal.

Csz-

Cserei: Hogy tudhattad ezt mög?

Basa: Azt egy holnap előtt szemeimmel láttam: midőn ótet *Taksonba* vitték (*Pesten* körösztűl) és ott el-is temették. Egy Keresködőnek színe alatt kódorogtam ottan: hogy a' környűl állásokat jól mög-visgálhassam.

Cserei: Hát annak leányárúl hallottál-é, kérlek, valamit?

Basa: Én leányával semmit se gondoltam. Nagyobbak vóltak, a' melyekrűl szorgalmatoskodtam. Azt hallottam fiárúl (kit *Gejzának* neveznek) hogy (az Uradalomnak örökösse lévén) a' Fejedelmi széket ő fogja el-foglalni. Fiatal a' legény; de mondgyák csöndös, és igen jó szívű.

Cserei: Mi betegsége *Taksonnak?*

Basa: Mög-ötte a' mérög.

Cserei: Mit? — a' mérög?

Basa: Mondgyák: hogy életének utólya felé soha jó kedvvébe nem látták. Dörgött morgott magában. Szűnetlen ott'-honossaira boszszonkodott.

Cserei: Te ennyit tudván az Udvari dolgok felől; lőhetetlenség: hogy *Taksonnak* leányárúl nem hallottál vólna valamit.

Basa: Már mondám: hogy leg-kissebb dolgom-is nagyobb vólt annál. Mind-az'-által a' vélekedéseket el-mondhatom felőlle. Higygyed a' melyiket akarod.

Cse-

Cserei: Hadd hallyam! Mond-el azokat.

Basa: Mondgyák némelyek: hogy őtet a' *Bojoári* Herceg alattomban el-fogta, és (hogy attyának tetteiért boszszút állhasson) ágyassának tötte. De mások azt mondgyák: hogy ez nem igaz.

Cserei: Én se hihetöm. Sok jót hállottam a' *Bojoári* Hercegnek maga viselete felől.

Basa: Hallottam a' leány felől azt-is: hogy bújjába mög-holt.

Cserei: Ez nem lehetetlenség.

Basa: De már az nagy Istentelenség vólna; a'-melyet leg-többen mondanak: hogy (attyának parancscsa szerént) mög-itta a' mérget.

Cserei: Az Istenért mit mondaszsz? — Ez leg-igazabb lehet — Tudok mindeneket. Ennél nem mondhattál bizonyossabbat, se szomorúabbat.

§. VIII.

Haza-iparkodás.

Ennek a' köz-beszédnek vége után; le-dűlt a' *Basa* azon szőnyegére, mélyen a' Vacsora alkalmatosságával űl vala. Részeg volt; és utolyára keveset tudott maga felől. Azt kiábálta álmában: hogy ő (a' teremtett állatok között) leg-szerencséssebb embör. Cse-

dál-

dállaná penig: hogy nála *Cserei* nem kévánna a' bóldogságra lépni.

Nem sok üdő múlva, haza érköztek azok a' Haramják, kiket (a' napnak le-alkonyodta előtt) szagódásra küldött. Két keresködő kocsit hoztak magokkal, melyek tetézve voltak Ris-kása zsákokkal; alattok méz-és-pálinka hordókkal.

Szinte egy-más hajába kaptak a' Haramják, midőn a' vég-posztókat egy-más között osztották. Kiki szerette a' gyöngét, és szépet. Közel lévén a' veszekedéshöz, abban állapodtak-mög: hogy *Csereire* bízzák a' partékáknak igaz el-osztássát. Ez közöttök úgy el-osztotta: hogy mind-egygyik mög-elégödött maga részszével.

Ezzel az okos el-osztással azt nyerte tőllök *Cserei*: hogy (ha úgy kévánná) magának a' haza-menetelre szabadságot adhatna. Ezt a' *Haram-Basa* se másolta-mög, midőn aludttából föl-kelt.

§. IX.

Haza-érés.

El-búcsúzván a' Haramjáktúl, egyenesen a' *Dunának* martyához iparkodott, nem messzire onnétt, a'-hol a' tengörbe omlik. Itt ő szerencséjére oly keresködőkre talált, kik sok-féle-partékát két gályára hordottak: hogy

hogy azokat elsőben *Belegrádon* le-rakják, és más Gályákkal egészszen *Budáig* mönnyenek.

Oly kegyesek vóltak hozzájok a' Keresködő embörök: hogy őtet (szolgástúl egygyütt) minden fizetés nélkűl föl-vötték. Hogy ezt valami képpen mög-hálálhassa *Cserei*: szolgájával egygyütt gyakran mög-ragadta az evedzőt, és, valamint a' hajós legények, oly szörgalommal dolgoztak, még *Belegrád* alá érköztek.

Itt egy hajót ki-hordottak a' Keresködők, és a' partékát *Belegrádon* hagyták. Kiüresítötték ugyan a' másikát-is; de a' partékát más gályába rakták: hogy a' *Dunán Buda* alá vigyék, és ott a' Kissebb-nemű Kalmároknak el-adgyák, kik *Pesten* nagy számmal vannak.

Ezek-is föl-vötték *Csereit*, és annak szolgáját; de már nem ingyen: hanem embörtelen nagy fizetéssért. Ezt *Cserei* el-hallgatta; de a' szolga úgy annyira boszszonkodott: hogy füleikkel hallanák átkozódássait; melyekkel azt kévánta nékik: hogy a' bérnek soha hasznát ne vögyék; hanem vele egygyütt a' *Dunába* veszszenek.

Igazat talált a' *Szerecsen* szolga mondani. Mert midőn a' *Dunán* leg-szerencsésebbnek lönni gondolta magát a' Hajós gazda; egy-

sze-

szeriben oly kegyetlen szél-vész támadott; hogy a' vizet fenekéből föl-forgatni láccatnék.

A' Gályának deszkái repedezni kezdettek. Ki-feszültek az iszkábák, és a' víznek bátorságos bé-mönetelt adtak. Kiki az egek felé emelgette kezeit. Azomban a' szél-vész (nagyobb módra kegyetlenködvén) nagy iszonyatossággal a' *Dunának* arra a' martyára csapta a' hajót, mely, egy-mástúl el-távozván, a' *Tisza*' vizét magába bé-ereszti, nem meszszire *Tételtűl*.

Itt a' Gálya egészszen el-szakadozott. A' partéka (a' Keresködökkel egygyütt) a' *Dunának* fenekére mönt, soha többé föl-se emelködött.

§. X.

Szerencse.

Abban magát *Cserei* (*Szerecsen*-szolgájával egygyütt) igen szerencsésnek lönni mondhatta: hogy kicsinségétűl fogva az úszást jól mög-tanúlta. Mög-intette szolgáját (minek előtte a' leg-nagyobb veszedelmet látta): hogy készen tarcsa magát, és azt tögye: a' mit maga teendeni fogna.

Hogy a' leg-utólsó szél vésznek erőszakjait tapasztalta *Cserei*: le-vetötte (egész gatyáig, és üngig, minden ruháját, és a' Gályának orrára állván (minek-előtte a' martot

érte a' hajó) szolgástúl ott ugordott a' vízbe, a' hol a' *Tiszának* vizei (igen nagy csöndességgel) a' *Dunába* estek.

Itt a' *Tiszának* martyára szerencsésen kikapaszkodván; könyves szömekkel nézte *Cserei* a' Keresködöknek irtoztató veszedelmöket. De a' *Szerecsen* szolgának keményebb szíve mög-nem-esött rajtok.

Ki-szárítván fehér ruhájokat, nem-is néztek többé a' *Duna*' vizére. A' *Tiszának* csöndös födeleit látván, ezenn akartak inkább evezni, mint amazon. De se itt, se amott nem láthattak hajót. Mit tögyenek ezen szorúltságban? Se ruhájok, se eledelök; meszsze penig egy város, melyben mind-ezekre szert tehetnének.

Látván utóllyára: hogy a' gondolkodások haszontalanok, a' *Tiszának* jobbik martyán el-kezdötték az utazást. Ha mi falut láttak; ott kenyeret kértek; a' rúhárúl penig mind-eddég gondolkozni se mertek.

Egyszer akkor egy nagyobb helységre érköztek. Itt a' Keresködökkel szóba eredvén; mög-értötte töllök: hogy posztót töllök vásárolni lehetne, más ögyebet-is, melyre szükségjök lönne. Szolgáját (a'-mint maga akarta) úgy ötöztette-föl.

Magát egészszen fehér posztóba vötte. Egy Kurtácsot csináltatott arany zsinórokra,

nad-

nadrága-is fehér; de csizmája (*Örkénnek* színét leg-nagyobbra bőcsülvén) Rúsa-szín. Fejére egy fehér sisakot csináltatott, melynek forgója (mivel kócsagnak sugár tollai vóltanak) hasonlóképpen fehér. Ez az öltözet oly jó izlést mutatott, hogy akár-ki szemlélte *Csereit*, annak szépségét hat annyira vitte.

Itt hallott valamit *Örkénnek* álladalma felől. Ötet ugyan élni mondották az ott forgó Keresködök; de oly helyen lönni, melyet a' leg-alább való leánnak se kévánhatnának a' jó férfiak. *Pesten* szolgálatba lönne, oly szín alatt; mint-ha Fejedelmi ivadék se lönne.

Ezeket nagy álmélkodással hallván *Cserei;* minden üdő-halasztást károsnak lönni gondolt. El-küldötte minden-felé szolgáját: hogy hajóra kapjon. A'kölcséget ne szánná. Egy deregjénél többre nem talált; mely öket (egy-nehány nap alatt) *Zeged* alá vitte.

HARMADIK SZAKASZ.

'A' Történetnek alkonyodtta.

I. Cserei Zegeden.
II. Őrkény történetei.
III. A' Budai Tornák.
IV. A' Fehérnek viszontagságai.
V. A' Történet' alkonyodtta.

ELSŐ RÈSZ.

Cserei Zegeden.

§. 1.

Visgálódások.

Hogy *Cserei* szerencsésen *Zegedre* érkezött; itt magát ösmeretesnek mutatni éppen nem akarta. Közönségös ruhát alattomban csináltatott magának; melyben mostanában úgy járt, mint szegény vándorló, ki ennek előtte magát úgy mutatta a' *Bolgárok* ellen, mint Országunk' Bírája. Íme hogy változik az üdő? hogy változtattya az emböröket is!

Mostanában kevesebb a' foglalatossága, ugyan azért több üdeje lévén *Csereinek;* messze-látó szemekkel inkább mög-visgálhatta a' Városnak mind bellyét, mint hoszszasan el-terjedött határját. Mög-látogatott mindent

dent, a' mi látni való vólt. *Ételkának* várát, és annak falán a' *Bárányt*, *Zalánfinak* jelét.

Midőn *Pap-halma* felé útazott; mög-látogatta *Ballaginak* Tavát, mellette a' *Hattyast*. Látta Pap-halmán *Kádárnak* emlékőzetét. Hogy mind ezeket szemeire vötte, haza érközvén, nem kévánt a' Városban múlatni; hanem (*Ballagi*-tó felé) egy Polgárnak szegény házába szállott.

§. II.

Egy Halász.

Más napra kelvén az üdő, ki mönt *Cserei* a' *Ballagi* tóhoz sétálni. Le-dűlvén a' tónak leg-magossabb martyán, ide-tova veti szemeit. Nem sokára mög-látott egy embört. Ezt halásznak lönni azért gondolta: mert csónakja vólt, és hálóját kezeiben látta.

De tapasztalta benne azt-is; hogy orcájának vonássai igen szomorúk, és a' halászattal keveset, de magának el-vesztével még kevesebbet gondolt.

A'-mint csónakjának repedtt farára föl-állott; szemeit (kezeivel egygyütt) az egek felé vetötte. Úgy teccött: mint-ha először az Istent segítségűl hívná, azután a' tóba kévánkozna ugrani.

Mind-ezeket észre-vévén *Cserei*; el-tökéllötte magában: hogy rajta (ha löhetségös lő-

lőhet) atyafiságosan segítsesen. Sétálva, igen halkal, feléje iparkodott, és intézeteire vígyázott. Midőn csónakjának farárúl annak orrára mönt, mög-látta *Csereit*. Szerette-is nem-is itt léttét: mert tudta; hogy intézeteit véghöz nem viheti.

§. III.

Beszélgetés.

Egygyik se kévánt a' beszélgetéshöz fogni; a' Halász ugyan azért: mert, eszének mögbomlotta miatt, annak elejére nem talált; *Cserei* pedig azért: mert, nem tudván bibéjét, orvoslásához fogni nem lőhetött. Így kezdötte hamarébb

CSERKI: Már te a' velágon mi vagy?

HALÁSZ: Egy szerencsétlen embör.

CSEREI: Oh vannak mások-is.

HALÁSZ: Nincsenek szerencsétlenebbek. Tudgya *Zeged*-várossa: minő hírös Lóés-ökör-keresködő vóltam. És mostanában mire jutottam! — Egészszen el-szegényedtem, — Feleségöm oly ékes vólt, a' minőnek magát az ékességet írják, — és én ettűl el-árúltattam. Mindenembűl csak egy házam maradott birtokom alatt. Szemeimmel láttam: hogy pontották-le, hogy prédálták-el gonosz szomszédgyáim. — Íme ebbe a' közel-lévő Gunyhóba kölletött bé-vonnom magamat, és ha-

lász-

lász-kenyérrel élnöm, mely mesterségöt soha se tanúltam.

Cserei: Csak tovább.

Halász: E' hállómon kívül, semmi reménségöm *Zegedön*. — Oh kedves hállóm! én tégödet (ez-előtt) a' vízbe vetöttelek. Ezt ez-után cselekönni nem fogom. Itt' a' csónakban maradgy: talán hasznodat vöheti valaki. Mivel néköm se más, se magam nem vöhetöm hasznomat; magamat köll a' vízbe hajtanom.

Cserei: Hogy-hogy atyafi! Löhecc te tehát *Zegedön* szerencsétlenebb, mint én az egész velágon vagyok?

Halász: Minő légy te, nem tudom. Látod: hogy magamat el-veszteni akarom. Te azt nem akarhatod. Szerencsésebb vagy tehát nálamnál.

Cserei: Ábban a' szerencsém: hogy beléd akadtam. Mert, ha egy szerencsétlen a' másikra talál; egy-mást mög-vígasztalhattyák. Hadd vígasztaljak-mög én-is tégödet.

Halász: Oh Te bóldog vagy. A' bóldog penig ha a' bóldogtalant láttya, boszszontya.

Cserei: Oh nem vagyok én bóldog. Így tehát: ha két bóldogtalan egygyik a' másikba akad; hasonló ama'-két egy-más-mellé ültetött gyönge fácskához, melynek egygyike

ke a' másikhoz hajlik, egy-másba kapaszkodnak, egy-mást oltalmazzák-is.

HALÁSZ: Oh bár segíthetnénk egy-másonn!

CSEREI: Beszélld-el szerencsétlenségidet. Ha segíthetek rajtad, el-nem-múlatom.

§. IV.

Halász-történet.

HALÁSZ: Én (a'-mint előbb-is mondám) igen nevezetös vóltam *Zegeden*. Gőbölyőm elég. Ménes lovaim számosok. Mag-lovaimat *Erdélybűl* hozattattam *Gyulától*, *Tuhutumnak* Unokájától. Paripáim tökélletősök.— Én ezekkel gyakorta föl-rándúltam Budára: hogy el-adhassam. Bátran ki-mondom az igazát: mindenkor nagy nyereséggel jártam.

CSEREI: Úgy szokott mög-esni: ha a' Jószág jó, a' vevők pedig embörségős Fizetők.

HALÁSZ: A' Jószágnak derekasságárúl csak ez-előtt szóllottam. El-is-hihetöd. A'-mi a' vevőknek méltóságjokat illeti; azoknál méltóságosabbakat nem kévánhattam. I-*szer*: Két-száz-hét paripákat vött tőllem maga a' *Fejedelem* minden esztendőben. II-*szor*: A' Fejedelemné számára (minden két esztendőben) hatot adtam-el. III-*szor*: *Örkény* Kisasszonnak kettőt. IV-*szer*: *Zombornak* (annak

nak az Igazgatónak) ajándékjaim fölött falkáftúl adtam-el a' gőbőlt, melyet *Pestre* hajtottam: mivel ő ebben nagyon gyönyörködött. V-*szer*: Még egy derék fiatal embör vala a' Fejedelmi Udvarban. — Ugyan minekis hívták? — — — Úgy teccik: *Csereinek*.

CSEREI: Mit? — *Csereinek-é?*

HALÁSZ: Annak igen-is. Most jut eszömbe.

CSEREI: Hát az midet szerette?

HALÁSZ: Mag-lovaimat Uram!

CSEREI: Sokat vött-é tőlled?

HALÁSZ: Jegyzőmbe száz darabot találok.

CSEREI: Ki vannak-é füzetve?

HALÁSZ: Ezt te mért kérdőzöd?

CSEREI: Mert én úgy ösmerem *Csereit*, mint önnön-magamat. Ha még ki-nem-füzette; ki-füzeti minden bizonnyal.

HALÁSZ: A' más velágon igen-is.

CSEREI: Hát mért nem ezenn?

HALÁSZ: Mert e' velágbúl ki-költözött immár *Taksonnak* parancsolattyábúl.

CSEREI: Hogy-hogy az Istenért?

HALÁSZ: Agyon-zsinóroztatta.

CSEREI: Szerencsétlen *Cserei!* Én annak ártatlanságát jól tudom. Ugyan-azért igen sajnállom érdömetlen halálát.

HA-

HALÁSZ: Egy se vólt, a' ki ötet mög-nem-siratta. Én leg-inkább sírtam.

CSEREI: Talán: hogy pénzedet a' más velágra vitte? Tehát: hogy e' terhét ott ne hordozza; én fogom ki-füzetni érette.

§. V.

El-szegényedés.

HALÁSZ: Oh Uram! leg-kevesebb az, a'-mivel *Cserei* tartozik. Kettő héjján mind ki-füzette. De nem füzették a' többiek.

CSEREI: Ugyan hogy vőhették szívökre.

HALÁSZ: Néköm a' pénz nem igen kőllött akkor! Elég vólt itt'-hon, ha kereskönni akartam. Az az adósság engöm' szegénnyé nem tőhetött vólna; mert felőlle azt gondolám; hogy zálogban lönnének oly emböröknél, kik emböri ségösök, és ha szükségömet láttyák; minden bizonnyal mög-füzetik.

CSEREI: Nem-is lőhetött más gondolattal lönnöd felőllök, ha Uri személyökről gondolkodtál.

HALÁSZ: Oh Uram sokban mög-csalatkozik az embör; ha bár nem azért-is; hogy az ádósok hitetlenek; de azért minden-bizonnyal: hogy a' Jószágnak Bírtokossa szerencsétlen csillagzatban születött.

CSEREI: Kár lönne, ha te azok közül volnál.

HA-

HALÁSZ: Azok közűl vóltam, vagyok-is; nem csak magam; hanem akkor a' többi *Zögedíek*-is.

CSERRI: Hogy-hogy?

HALÁSZ: Oly dög esött minden marháinkba: hogy (a'-mi engöm illett) egy darabom se maradott. A'-mi a' *Zegedieket* illeti; kinél egy, kinél kettő találkozott.

CSERRI: Ezt ugyan minek mondhatnók? Isten ostorának-é? avvagy más valaminek?

HALÁSZ: Ez ugyan nagy csapás vólt rajtam. De nem vólt vége a' szerencsétlenségnek. Azt szokták nálunk mondani (igazán-is mondgyák): hogy a' szerencsétlenségnek ösvénnye bokros, ha egy helyet föl-szabadúlsz-is, másutt el-veszel. Mondgyák azt-is: hogy, ha egyszer a' szalonnát mög-kezdik, mind-addég járnak reá, még el-nem-fogyasztyák.

CSERRI: Mi löhetött tehát?

HALÁSZ: Még egy házam vala hátra, melyet két emeletre (a' *Tisza* marton) ott' építöttem: melynek irányában a' Marosnak vize bé-omlik. Bő-lakásom vólt benne. Száz arany forintokra reá löhetött böcsűlni.

CSERRI: El-adtad Te azt gondolom, és újjra kezdötted-el a' keresködést.

HALÁSZ: Oh vajha! előbb az Isten csak mög-szegényítött, mïdőn a' döggel Jószágomat

mat el-vőtte; de most az embörök kóldúsítottak-mög, midőn házamnak árát lejjebb szállították. Látván a' gonosz szomszédok: hogy pénzre légyön szükségöm; házamnak árát (a' százrúl) hatvanra verték-le. De ezért adni nem akartam az emeletes szép épületet. De inkább nem harmintzért. Végtére öt aranyért kérték. Bár oda adtam vólna! mert a' következőtt éjjel föl-gyújtották az istentelen embörök. Ettűl fogva semmim sincs.

§. VI.

Folytatás.

Cserei: No ez immár el-viselhetetlen terh. Hogy kapaszkodtál-ki ebből a' veremből?

Halász: Nem vólt ögyebet tönnöm: hanem adósságomat bé-szödnöm. A' *Fejedelemnek* adóssága nyolc-száz huszon-öt aranyra mönt. A' *Fejedelemnéjé* két-száz tizen-háromra. *Örkény*-kis-aszszonyé száz-huszonötre. *Zomboré* nyolc-száz ötven-hétre. *Csereié* két-száz-kettőre. Mind öszsze Két-ezer két-száz huszon-két aranyra.

Cserei: Hála Istennek: hogy ennyid maradott. Ez ölég arra: hogy magadat fölvögy'ed, és több pénzre verjed.

Halász: Magam-is úgy gondolom vala. De gondolatom el-nem-sült. Föl-mön-

tem

tem *Budára*, magammal vivén Feleségömet: hogy ez ugyan *Zomborhoz* mönnyen, és a' nyolc-száz ötven-hét aranyat mög-kérje. Magam a' többiekhöz szándékozom vala. De jaj! mit hallék

CSEREI: No mi lölt?

HALÁSZ: Oda lött a' *Fejedelem* Hitessével egygyűtt, már régen el-is-temettetött. *Örkény* kis-asszony felöl ki így, ki amúgy beszéllött; de mindnyájan mög-egygyeztek abban: hogy sehol se találtatik. *Cserei* felöl azt hallám: hogy ötet a' *Fejedelem* agyon zsinóroztatta.

§. VII.

A' történet' vége.

CSEREI: Mit mondottál te atyafi? *Csereit* agyon zsinóroztatta a' *Fejedelem!*

HALÁSZ: Mások azt beszéllötték: hogy Országába szökött.

CSEREI: Akár mi lölte *Csereit*; ölég az: hogy ő adósságát (azt a' két-száz-két aranyot) bizonyosan mög-adgya, melyet ha *Zomboréval* (azzal a' nyolc-száz ötven-hét arannyal) egy csomóba kötöl; ezer-ötven-kilenc arannyal el-kezdhétöl valamit.

HALÁSZ: Oh bár olyat mondanál, melyet bizonyosan következendőnek vélhetnek. Hogy most *Csereinek* adósságárúl semmit se szól-

szóllyak (melyet te le-fűzetendőnek állítaszsz) *Zombor*' adósságának le-fűzetéssét többé nem várhatom.

CSEREI: Hiszen ő embörségös embör.

HALÁSZ: Én ezt nem tapasztaltam benne.

CSEREI: Mit mondaszsz hallod-é?

HALÁSZ: Azt, a'-mi igaz. Hogy Feleségöm hozzá érközött; őtet mézes szavakkal magához édesgette, osztán feleségül el-vötte. Azt a' nyolc-ezer ötven-hét aranyat (mátka-tálúl) magának mög-tartotta. Ládt mire jutottam!

CSEREI: Még se vagy abban az álladalomban: hogy kétségbe ess. Elsőben-is *Cserétül* ne félly. Mert ha ő *Budára* viszszá-tér; adni néköd többet fog, sem-mint tartozik. Ezen kívül mög-járja az Országnak Nagygyait, el-fog *Gejza* elejébe-mönni, és így *Szülőtinek*, és *Nénnyének* adósságjokat vélé ki-fűzetteti.

HALÁSZ: No ezt ugyan mög-köszönöm ám néki. Hát *Zomborral* mit tészen *Cserei*, avval az embörtelen embörrel?

CSEREI: Leg-is-leg-elsőben: mivel házassága törvéntelen; feleségödet tőlle el-fogja választani, de Te őtet viszszá ne vödd: mivel egyszer hűtelenné lött. A'-mi a' pénzt illeti: gyere *Budára;* Engömet *Telekesnél* fogsz ta-

találni. Ott az adósságrúl többet beszéllhetünk. Bízzál a' *Magyarok*' Istenében. E' tégödet (mivel embörségös *Zegedi magyar* embör vagy) bizonyosan el-nem hágy, sőtt mög-fogja áldani utóidat-is. — A' halászt *Rúsának* nevezték.

MÁSODIK RÉSZ.

Örkénnek Történetei.

§. 1.

Falatozás.

Más nap *Cserei Buda* felé indúlt, *Szerecsen* szolgájával egygyűtt. Lovaglott mind a' kettő. Dél tájban egy Pusztába érköztek, melyen egy *Cserfánál* többet nem találtanak.

Ki-pányvázván lovaikat, elő-vötték, a'-mit a' tarisznyába találtak. Fehér cipó vólt, sodor és szalonna, ezeken fölűl sajt. Az övés közben a' *cserfára* föl-tekíntvén *Cserei*, elbeszéllötte *Szerecsennye* előtt: hogy Annya (vele terhes lévén *Honvárban*) hírtelen a' szülésnek fájdalmait érzötte. Hirtelen egy *cserfa* alá szaladott, és ott fiát el-szülte légyön igen szerencsésen. E' történetnek örök emléközetére; magát osztán *Csereinek* nevezték.

A' Falatozásnak vége felé vóltak, midőn a' szél mög-indúlt, és ime a' *Cserfán* valami

lami csöngést hallottak, de (a' fa-leveleknek bővségök miatt) semmit se láthattak. *Csereinek* szolgája föl-kapaszkodott a' Fára, és láta ottan egy olyas csöngetőt föl kötve, mely azokhoz hasonló, melyeket az Ökrök nyakokon hordoznak.

Le-akarta a' Szerecsen azt a' Csöngetőt hozni; de *Cserei* mög-tiltotta, azt mondván: hogy az ottan szükségös. A' Pásztoroktúl azért köttetött az légyön oda-föl: hogy éjnek üdején (ha a' Szelek mög-erednek), tudhassanak merre tartani a' Gulyákkal, vagy más egyébb barmokkal. Ezt a' helyet csöngetőnek nevezte ez-után-is *Cserei*. Ez az utobbiaknál *Csöngelő*, osztán *Csengelő*, mostanában immár *Csengele*.

Igen mög-teccött *Csereinek* ez a' *Csöngetős* Puszta, fő-képpen arra az okra nézve: hogy azt a' magányos gyönyörű *cserfát*-is (nevének jel-mutatóját) benne találhatta. Sajnállotta mind-az-által azt: hogy annak termékeny földgyét úgy annyira el-futotta a' Homok, hogy annak nagy részszét haszonvehetetlenné, sőtt károssá-is tönné.

Mög-emléközvén *Sepel*-szigeti lakássárúl; eszébe jutott az-is: hogy győzte-mög ottan *Soroksár*-ellen-lévő síváný homokot, a' fáknak oda-ültetésével. Óhajtotta szívében: hogy a' körül-lakók közűl föl-támadna egy valaki, a'-ki ezen haszontalan földeken mög-

kö-

könyörűlne, ez azokat haszon-vőhetővé tönné. 46).

§. II.

46). *Csereinek* ezen ohajtássa bé-tellyesödött Urunknak 1805-dik esztendejében, DUGONICS ÁDÁMNAK (édös Öcsémnek) másadszori Polgár-mesterségében. — PILLIG JÓSEF Úrra bízattatott tudni-illik (ki e'-koron *Kis-Jeleki* Tiszt-tartó vala) hogy azt a' *Csengelei* sívány homokot bé ültettesse. Kiis (Inspectori Cím alatt) a' munkát szívesen fölvállalván (sőtt a' Fölséges Kamarától is, sub Nro. 7053 Aprilisnek 24-dikén 1805-dikben ki-adott parancsa szerént, ezen hivataljában négy száz forint jövedelemmel mög-erősítetven) oly serényen fogott a' Fa-ültetéshöz: hogy még abban az 1805-dik esztendőben száz-hatvan-egy-ezer fánál többet ültettetett-bé, pedig oly szerencsésen: hogy (az akkori eső üdőnek tartossága miatt) annyira mögmaradott e' számos ültetmény: hogy belőlle alig száradott-ki két-ezer: a' többi Fák pedig (egy esztendő alatt) oly gyönyörűen fel-neveködtek; hogy én 1806 dikban 28-dik Augustusban (azon faknak sűrű árnyékjok alatt) minden unalom nelkül, vígan ebédöltem. — PILLIG Úrnak ezen szorgalmatosságát mög értvén a' Fölség (a' Magyar Kamarának sub Nro 17157, tizen-hatodik Oktoberben 1805 dikben ki-jött parancsa szerént) őtet egy Sessió-földel mög-ájándékozta: hogy azt ingyen bírhassa.

A' következett 1806-dik esztendőben ismétt leültetett fáknak száma ez: 211294. Következés-

§. II.

Reznek keresés.

Pártiskomon körösztül-mönvén *Cserei*, és itten a' tariszyákat ismétt mög-töltvén, túl

Képp két esztendő alatt ültetett fáknak számok ez: 372294. — A' föl-küldött Táblából e' nagy szorgalmatosságot ismétt észre-vévén a' Fölséges Király; mind a' *Szegedi* Nemes Tanácsot, mind magát az Inspector Urat kegyesen mög-dícsérte, azon különös ki-fejézésse által: hogy, ha ez után is így folytatódik a' munka; nagyobb kegyelmét fogják tapasztalni a' szorgalmatos *Szegediek*; a'-mint ezt sub Nro 5939. 1807-dikben Aprilisnek 15-dikében ki adatott parancs mög-bizonyíttya.

A' következett 1807 dik esztendőben, a' Fölségnek kegyességét nagy alázatossággal, és örömmel fogadván mind a' Nemes Város, mind pedig Inspector Úr-is (noha a' Tavaszi szeles,. és hideg üdőknek mostohasága, és az említett Inspector Úrnak súlyos betegsége az ültetésnek folytatássát mög-hátráltatták) még-is ugyan azon Inspector Úr (a' Köz-jónak hasznára föl-lábadozván) a' munkát újra kezdötte, és a' *Kőrösi* érnél két-száz húsz ezer fákat ültettetett-bé. És így három esztendők alatt bé ültettetett Fáknak száma ez: 592294. Mit nem lehet ez-után is mind a' Nemes Várostúl, mind Inspector Úrtúl-is várni.

Széged-várossának ezen szorgalmatosságát látván mind *Fél-egy-háza'*, mind *Maria-Theresia'* Vá-

túl mönt *Soroksáron*; és a' *Pesti* határra érközött. Itt ő sok aszszonyi személyeket látott ide-tova járkálni. Úgy teccöttek előtte: mintha a' Tallókban szorgalmatosan kerestek vólna valamit. Hogy intézettyöket ki-tanúlja, igy szóllított-mög közülök egygyet

CSERÉI: Hallyátok-é aszszonyok?

LEÁNY Hallyuk. Mit akarsz?

CSERÉI: Mit kerestek itten?

LEÁNY: Semmi közöd hozzá.

CSERÉI: Leg-alább én-is kereshetöm azt veletek. N 2 LE-

Várossa; különös küldött Emböreik által, abból a' Csengelei bé-ültetett erdőből sok ezer ültetni-való gályákat a' végre kértek, hogy magok-is hasonló ügyeközettel a' síványokat el fojcsák, és hasznokra fórdícscsák. És ime ezen iparkodássoknak hasznát-is vötték; mivel a' fák szerencsésen föl-élemedtek.

Oh! — ha illyen Síványoknak más birtokossaiis (az előbbieknek példájokat követvén) magok' sívánnyaikkal ezt cseleködnék, bizonyosan, nem csak a' haszon vöhetetlen földgyeiket haszon-vöhetővé tönnék, hanem azon jó foldgyöket-is (melyeket a' szél-jártával-nyargaló-síványok egészen el-temetni szoktak) szerencsésen mög-őrizhetnék. *Szeged*-várossának, és PILLIG JÓSEF' Inspector Úrnak Példára méltó szorgalmatosságjok az örök emléközetet méltán mög-érdömli.

LEÁNY: A'-mit mü *Szerecsenek* keresünk, néköd *Magyarnak* ahhoz nyúlnod nem szabad.

CSEREI: Csudálatos dolog! nagyobb szabadsága lönne (*Magyar*-országunkban) egy *Szerecsennek*, mint egy *Magyarnak*? egy *Zsellérnek*, mint egy *Haza*-*finak*!

LEÁNY: Mü *Rezneket* keresünk.

CSEREI: Tudgyátok-é minő?

LEÁNY: Nem tudgyuk.

CSEREI: Kerestök tehát, a'-mit nem tudtok. Minek keresitök azt a' *Rezneket*?

LEÁNY: A' mü Urunk (*Billa*) *Pesti* Kastélyában betegen fekszik. Mü annak Rab leányai vagyunk. Hozzá mönvén az Orvos; betegségének mi-volttát szorgalmatosan mögvisgálta. Azt *Sárgaságnak* lönni tapasztalta. Nyavalájának bizonyos mög-gyógyítássára a' *Rezneket* javallotta néki: hogy azt előbb mögsüttesse, az-után Rúsa-vízbe mög-főzze, utollyára mög-ögye. Sietnünk köll penig: mert azt *Billa* el-vöszi, a'-ki a' *Rezneket* elsőben le-nyilazza.

§. III.

Egy alvó leány.

Hogy avval a' *leánnyal* így beszéllgetött *Cserei*; *Pest*-várossa felé tekíntvén; egy más leányba ütköztenek szemei, ki (ezeknek tár-

társaságjoktúl el-válván) egy berek mellett le-telepödött, és alunni láccatott.

Mög-kérdözte felőlle az előbbi leánt: ha vallyon számok közé tartozik-é? Ha ugyan csak ide tartozik: mért nem szorgalmatoskodik ő-is a' *Rezneknek* föl-találásában? A' leánt hozzájok tartozandónak lönni mondotta; hanem oly kevélynek: hogy *Billa*' házas-társaságával nem gondolna; hanem őtet tellyességgel mög-vetné.

Ezeket hallván *Cserei;* abban az aluvó leánban valamit lappangani gondolt, melyet néki (minden okvetetlenűl) tudnia köllene. Ösztönözte őtet valami belső indulat-is: hogy hozzája közelebbre mönne, és őtet visgálóba vönné. Körűl nézött mindeneket, és egy lelket se látott.

Hogy hozzája közelebbre érközött; a' *leánnak* nem csak tiszta, hanem szembe-tűnő ékes ruhájából-is bizonyosan ki-vötte: hogy ama' cudaroknak társaságjokat méltán mög-vetötte légyön, kik (ehhöz képest) igen alá-valók vóltának.

Feje zöld fátyollal vala bé-burkolva, melyet arannyal hímzettek a' szorgalmatos kezek. Kezében egy gyönyörű kis páca, melyel csak ez-előtt ír-vala valamit a' közel-lévő homokban. Nem meszsze vólt az írás.

A'

A' *leánt* föl-verni nem akarván; tovább iparkodott, és (szolgájának adván maga lovát-is) oda kévánkozott mönni, a'-hol leülhessön, és (a' *leánnak* föl-ocsodtta után) vele beszéllhessön.

Hogy tőlle vagy húsz lépésnyire el-távozott, szemeibe ütközött az az Irás, melyet a' leány csak ez-előtt írt. Hogy azt mög-látta; nem löhet azt álmélkodásnak, se szíves indúlatnak, se szerelem érzésnek mondani, mely *Cserének* szívét kettő-akarta repeszteni. Más valaminek, avvagy talán azokból öszsze-keverödött csudának mondhatni: másként nevet se találhatunk néki. A' melyeket látott, ezek a' bötük igen-ki-teccően vóltanak; CSERE *hol v— — — —*

§. IV.

Köz-beszéllés

Cserének nagy örömét, és öröm-kiáltássait hallván az e'-szendörödött leány, elsőben nyöszörögni kezdött, az-után penig föl-ült. Az előbbi írásnak el-olvasássából magán-kivül-lévén, és a' leányhoz szaladván; így kezdötte

CSERE: Ki vagy Te leg-nemesebb lélök, ki azt a' nevet arra a' homokra írni méltoztattál? Csak ezzel érdömölhetted azt mögtállem; hogy előtted térdeimet le-tögyem.

LE-

LEÁNY: Az Istenért! ki vagy Te, kinek szava oly ősmeretős előttem. Igaz-é: hogy szavadat hallom *Cserei*?

Mint mikor a' Menny-kő valaki mellett le-csapott; el-hűl, el-iszonyodik, és magán segíteni nem tud, hanem ide-tova nézegel; úgy *Cserei*-is a' *leánnak* előbbi kérdéseit hallván, és (a' fátyolnak föl-emelte után) kedves személlyét mög-ösmérvén, mit szóllyon amannak el-bámúlássára, nem tudta. Egygyike a' másikának szeme közé nézvén; néha öryendöttek, néha siránkoztak; de leg-többször bámúltak. Így kezdöttek osztán

CSEREI: Istenem! egy Fejedelmi *Herceg Kis-aszszont* (penig Hazájában) a' Rableánzók között látni, löhetségös-é?

ŐRKÉNY: Én vagyok azon szerencsétlen leány, a' ki néköd annyi nyughatatlanságot szörzöttem.

CSEREI: Szolgállasz tehát? és kinél?

ŐRKÉNY: Errűl ez-után-is szóllhatunk.

CSEREI: Nem tudom: mi lött vólna jobb: méreg által böcsületesen mög-halnod; avvagy e' szolgálatban le-gyalázva élnöd.

ŐRKÉNY: Jobb még-is: hogy az Isten mög-tartott. Minden gyötrelmeimet el-felejtöttem: hogy tégödet mög-láttalak,

CSE-

CSEREI: Hol hordozott az égi röndölés. Mert az én történeteim hoszszabbak. Azoknak elő-adttokat az-utánra hagyhattyuk.

ŐRKÉNY: Az enyimek ugyan kurták; de súllyosok. Üly-le ide mellém. Még amazok a' *Rezneket* keresik; sokat el-végezhetek belőllök. Mert én azokat csak azért mondhatom kegyetleneknek, és el-tűrhetetleneknek: mert te jelen nem vóltál, midőn szenvedtem.

CSEREI: Oh mond-el (kérlek) minden környűlménnyeivel. Mert én mostanában minden tagjaimat ugyan-annyi fülekké változtatni fogom: hogy azokból egy bötűt el-ne-szalajcsak, a' mely történeteidhöz tartozik.

§. V.

A' Történet' eleje.

ŐRKÉNY: Tudod-é azt? nem-é? de tudnod kölletik: hogy a' *Fejedelem* két okokra nézve tíltotta-mög néköm Házassági társaságodat. Első az: hogy nagy-anyádra (*Márnára*) nézve, nem Fejedelmi; hanem Lovásznoki, ugyan azért szolgai vérből születtél,

CSEREI: Mint-ha a' házassági valóságos szeretet csak a' vérre, nem penig a' szívre tekíntene.

ŐRKÉNY: Ezt ugyan én-is mög-vetöm vala magamban. De a'-mi atyámat egészszen

szen el-szakasztotta tőlled; az vala a' másadik: hogy atyádnak törvéntelen születéssét valakitűl mög-tudta 47). Tudta azt-is: hogy *Kapor* Fejedelem (*Lebéknek* attya) csak kegyelembűl vötte-föl örökössének azon említött Tököli-atyádat.

Cserei: Mög-tudta tehát ezt-is.

Örkény: A' házasi társaságnak el-tíltására okot adott az-is: hogy iránted való szeretetemet előtte el nem titkolhattam. Melyet minek-utánna néked küldött ajándékim jobban mög-erősítettek vólna, el-tökéllötte a' mérget, és a' zsinórozást.

Cserei: Mind ezeket levelkédből-is értöttem; de (hogy szaladgyak) e' javallásodat el-tűrhetetlennek lönni gondoltam. És ha az el-szökésre reá-nem-vitt vólna *Telekes*; nyakam a' zsinórt el-nem kerülhette vólna.

Örkény: Én az el-szökésre hamarébb reá-adtam magamat. Mert: minek utánna *Málénak* festött képéből mög-tudtam szerencsétlenségünket; leg-is-leg-elsőben tégöd a' magadérúl tudósítani akartalak. Az-után egy Őrünket mög-szóllítottam. Elő-adván

sze-

47). Lásd Jólánka. I. Könyv. III. Szakasz. 7. §.

szerencsétlenségömet, őtet arra kértem: hogy valahová el-rejtsen.

Cserei: Életemet egy Őrre még se bíztam vólna. Ezek a' *Fejedelemnek* leg-hívebb szolgái. Mindent fülcibe súgnak.

Őrkény: De én attúl nem féltem. Régen ösmertem az ifiút, és annak erkölcseit. Még azon éjjel a' Fejedelmi udvarból ki-lopott, és (a' *Budai* högyeken körösztül) egy helységbe vitt, melyben a' *Pannonoknak* egy régi kápolnájok vagyon. Mellette a' *Pap*, ki a' bálványokat tisztöli. 48). Hogy a' *Papnak* kezeibe jutottam; és ez szerencsétlenségömet mög-értötte; igen jó gondomat viselte. Magánál tartani nem mert; hanem a' templomkába laktatott, ahová ételemet hordatta.

Cserei: Láthattak tehát azok, kik a' templomkába gyüleközni szoktak! Igazán tehát el-nem-valál rejtve!

Őrkény: Szorgalmatoskodott a' *Pap* arrúl-is. A' gyüleközetnek alkalmatosságával, egy bálvánnak (mely az Oltáron állott) üregébe rekesztött. Itt lappangottam mind-addég, még az ima tartott. Benne akkor úgy vól-

48). A' helynek le-írásából ki-teccik: hogy ott vólt, ahhol mostanában *Zsámbék* nem messze *Budától*.

vóltam: mintha elevenen beléje temetödtem vólna.

§. VI.

Utóbbi történet.

Őrkény: Hogy az előbbeniekre vissza-térjek: minek-utánna el-vesztésünk üdeje el-érközött; és bennünket szobáinkban nem találtak a' zsineggel fojtók, és Étetők: maga ugyan *Málé* nem; de a' többi el-hűledözött. Csak hamar el-terjedött az a' hír: hogy Te *Indiába*, én *Romába* szöktem.

Cserei: Ugyan ki-löhetött ennek a' hírnek Szerzője?

Őrkény: *Telekes* vólt, a'-mint osztán hallottam. De ő ezt igen okosan cseleködte: mert azzal holl-léttünket bizontalanná tötte. Ugyan-azért semmit se használhatott *Takson-nak*: hogy utánnunk visgálókat, mind *Rómába*, mind *Indiába* küldött.

Cserei: Reám a' Kémek nem akadhattak: mert *Szerecsen*-ország felé vettem utamat.

Őrkény: De reám annál-inkább nem. Nem csak azért: hogy *Róma* felé nem möntem; hanem leg-főképpen azért: mert tellyes életömben senki se látta ábrázatomat, ki-vévén tégödet, ki előtt a' zöld fátyolt

(édös

(édös anyámnak jelen-léttében) föl-löhetött emelnöm.

Cserei: Ott maradtál tehát a' Bálvánnak embörségös *Papjánál*?

Örkény: Ott igenis, ki engömet (mint tulajdon leányát) úgy gyámolt. Semmi nélkül nem szükölködtem. Magamra vígyáznom nem kölletött. Szüntelen ő virrasztott mellettem.

Cserei: Semmi zenebona azomban?

Örkény: Vólt valami, de le-csillapodott. Hírtelen a' Kápolnába szalad egyszer a' *Pap*, és *Taksonnak* kémjeirűl azt hozzavolt hírűl: hogy a' Faluba lönnének, 's-engöm' keresnének. Jelök vólt, melyből mögösmerhessenek: Közép magasság, hoszszú újak, kisded lábak, és a' kis szájnak gömbölűsége.

Cserei: Ugyan-csak ezzel mire möhettek?

Örkény: Möntek valamire. Mert (nem sok üdő múlva) egy hozzám igen hasonló leánzóra akadtak. Ez (a'-mint ki-tudódott osztán) ennek-előtte *Elemírnél Visegrádon* szolgált, de most (tőlle el utáltatván) szerencséjét másutt kereste, és ime föl-is-találta. *Budára* vitetött *Taksonhoz*. De ez a' kóborló személy nagy károkat tött a' Fejedelmi udvarban.

§. VII.

§. VII.

Ennek-folytatássa.

CSEREI: Ez a' tekergő leány nékőm veszedelmesnek teccik.

ŐRKÉNY: Jól mondád (édős *Csereim*). Hozzám jön ismétt az én kedves *Papom*, és azon édös anyámnak (ki tégödet annyira szeretött: hogy veled-való házas társaságomat maga boldogságának tulajdonította) azon édös anyámnak (mondám) halálát jelenti.

CSERRI: Mög-holt tehát az az igazi *magyar* Fejedelemnő! a' mü édös anyánk, a' mü gyámolónk? a' mü mindenünk? Nehéz annak végét hallani, ki méltó volt arra: hogy végetlen éllyen.

ŐRKÉNY: Ekkor atyám harminc kilenc, vagy leg-föllyebb negyven esztendős lévén; újra mög-házasodott. El-vötte azt a' *Visegrádi* Kóborlót, ki magát *Svatoplugnak* vérébűl származottnak hazutta.

CSEREI: Oh! ebben ugyan *Takson* előbbi Hitessét föl-nem-találhatta, jól tudom.

ŐRKÉNY: De, hogy találhatta-vólna föl? soha ennél a' velág vak-merőebbet, sőtt patvarabbat nem látott. — A' *Világosi* Fő-papot *Budára* csalatván, úgy mög táncoltatta: mint a' havasi Medvét. — A' *Fejedelemnek* Lovászszai közűl egynek mög-parancsolta: hogy cipót gyúrjon, és kalácsot süssön. Eleget szabó-

bódott a' Lovász: hogy ő a' sütéshöz nem tud. De hasztalanok vóltak minden szavai. Mög-kölletött lönni. Hogy a' süteményeket elejébe hozta; azt mondotta a' cipóról: hogy héjját nagyon mög-égette; a' kalács tésztáról penig: hogy Ló-gané-szagú. Ezekért őtet hivatallyából ki-csapta.

Cserei: Hát őtet ki-nem-csapta *Takson*?

Örkény: Gondolom nem szenvedhette vólna sokáig patvarságait; ha szor-gondosabb dolgai nem érköztek vólna. Egy baja az vólt: hogy az én hol-létöm felől keményen kérdözösködtek tőlle a' *Magyarok*' Nagygyai. A' *Norikomi* Vezér (Országunknak zavarodássát mög-értvén) ellenünk mozogni kezdött, és *Budát* fenyegette.

Cserei: Ezek ugyan mög-érdömlik a' Fő-törést. Mihöz fogott *Takson*?

Örkény: Soha ő (valamint a' többi *Magyarok*) bálványozó nem vólt. De mostani pogány Feleségétől arra vöttetött még-is: hogy a' Pogány templomokat járja, és azoknak bálvánnyaitúl segedelmet-kérjen. Legközelebb érte azon Kápolnát, melyben reám az én kedves *Papom* vígyázott. Ki-is *Taksonnak* szándékárúl tudósítatván; hozzám jött, és engöm a' Bálvánnak üregébe bé-zárt.

Cserei: Ugyan mi leszsz ebből?

Ör-

Őrkény: A' réz Bálvány előtt lé-térdelvén *Takson*-tőlle fen-szóval segedelmet kunyorált. Én szavait hallván (mint-ha a' *Magyarok'* Istene mög-neheztelt vólna a' Bálvány-imádóra) föl-buzdította szívemet, és a' réz Bálványból ezeket hangoztatta én általam ki-felé: Soha a' Magyarok' Istene mög-nem-hallgattya a' Bálványozó Fejet, fő-képpen az olyan *magyar* Uralkodót, ki ártatlan leányát *Őrként*, és még ártatlanabb *Cserei't* minden mög-visgálás nélkül el-kárhoztatta.

§. VIII.

Norikomi Vezér.

Cserei: Ezzel ugyan bé-érhette *Takson*. Mög-bánta-é töttét?

Őrkény: Nem lőhetött: mert hogy azokat fejére találtam mondani; egyszeribe, mög-tébolyodott, nem sokára mög-hólt.

Cserei: Csak igaz vólt még-is, a'-mit a' *Haram-Bassától* hallottam. — Hát Te abból a' Réz-hordóból hogy csöpöghettél-ki.

Őrkény: Egy kis türedelmet. — A' *Noriki* Vezér (atyámnak halálárúl, Öcsémnek gyöngeségérűl tudósítást vévén); hogy rajta a' *Magyaroktúl* el-követött boszszúkat mög-tromfolhassa, hírtelen öszsze-csődítötte seregét, és *Buda* alá iparkodott. Abba a' hely-

ség-

ségbe érkőzött, a'-hol engöm az én *Papom* tartott. Ettűl a' Vezértűl (mivel Körösztény vólt) leg-inkább tartván a' Pogány *Pap*; most akart leg-inkább tőlle el-rejteni. El-rejtött a' Réz-bálványba, és mög-parancsolta, hogy egygyet se szóllyak; és, ha löhet, neis lehellyek.

CSERE: Nem akarta: hogy ott-léttödet mög-tudgya; és ezt ő okosan cseleködte:

ŐRKÉNY: De haszontalan vólt minden ügyeközete. Hogy a' Vezér mög-nyittatta a' Kápolnát; a' Bálványra tekintvén, föl-háborodott. Mög-parancsolta Katonáinak: hogy a' Köröszténységnek ezen gyalázattyát ledöncsék az Oltár tetejérűl. Erre a'

PAP: Kérlek Uram, ezt mostanában ne cseleködd.

VEZÉR: Mi okra nézve?

PAP: Egy személy vagyon belé rekesztve.

VEZÉR: Tudni-illik: hogy ő szóllyon a' Réz-bálványbúl; és Te a' néppel el-hitessed: hogy Isteneid szóllanak. Vessétek-le a' bálvánt avval a' Személyel egygyütt.

PAP: Ne cseleködd azt Uram! Az a' *Kisasszony Fejedelmünk*' leánya. Ótet én (attyának kegyetlensége ellen: mivel méreggel mög-akarta étetni) e' bálvánba rejtöttem.

VEZÉR: De én azt-is hallottam: hogy egy-

egyszer mög-szólltattad a' Bálvánt, és a' *Fejedelmet* mög-bolondítottad.

PAP: Ez ugyan mög-esött *Taksonnal*, de intézetem ellen. Midőn a' Bálvántúl segítséget kért; föl-buzdította leányát, ki néki az igazságot mög-mondtta. Errűl, (hogy tébolodott lött) se én, se leánya nem tőhet.

VEZÉR: Lássuk azt a' leg-nemesebb leánt.

ŐRKÉNY: Engömet tehát a' Réz bálványból ki-vött az én jó-szívű *Papom*, és a' Vezérnek elejébe állított. Oly kegyességgel viseltetött hozzám: hogy nagyobbat Testvérömtűl nem várhattam vólna. Azt mondotta: hogy *Magyar*-ország engöm' mög-nem-érdömölne: mivel benne oly kegyetlen atyák lönnének, kik leányokat méreggel el-veszteni szoknák. Kért osztán a' Vezér: hogy vele országába mönnyek.

CSERÉI: De ezt Te néki mög-nem-ígérted?

ŐRKÉNY: De tehettem-é ögyebet? Mit nem cselekszik az embör, midőn mindentűl fél; és még-is reméll valamit?

CSERÉI: Csak még-se szeretem a' dolgot egészszen.

ŐRKÉNY: Amazokon fölűl, még az-az ők-is sürgetett: hogy a' Vezérrel *Vindobo-*

ná-

nába mönnyek 49); mivel nem löhettem bizonyos: jobb dolgom lönne-é *Gejza*-Öcsémnél *Budán*, mint a' *Norikomi* vezérnél *Vindobónában.*

CSEREI: Csak ugyan el-vitt magával?

ŐRKÉNY: Úgy belém szeretött: hogy (egy kérésömre) mög-engedött *Magyar*-országnak. Haza vitte (velem egygyűt) seregét.

§. IX.

Erőltetés.

ŐRKÉNY: Óh emberi életnek viszontagságai! Be sok inségekkel sanyargattok bennünket!

CSEREI: Által-látom én azt, a' mik reád következtenek.

ŐRKÉNY: El-hiszem; de még sem olyas környülmények, mellyek én előttem (egy *Fejedelmi Kis-asszszony* előtt) tűrhetetlenek vóltak. Ki hihette vólna a' felől a' *Nóriki* vezér felől: hogy föl-tételeiben oly kegyetlen légyön? — Három nap múlva, hozzám küldi aszszony-kémjeit. Ajánlya a' házasságot, azt pedig oly vakmeröképpen: hogy annak végs be vitelérűl nem kételkednék. Én ezt a' terhes dolgot, továbbra-mög-mög-továbbra halasztani kévántam: hogy hevei le-forjanak.

Azt-

49). Így nevezték régen *Bécset.*

Azt-is mondottam néki: hogy a' Házasság (*Öcsémnek* Fejedelmi engedelme nélkül) mögnem-eshetnék. Várakoznék tehát csak éppen annyi üdőre: melyben *Gejzától* feleletet, vagy engedelmet vészök.

CSEREI: Ezt már igen okosan gondoltad.

ŐRKÉNY: De ez csak fogás vólt. Soha eszöm' ágába se vólt: hogy *Öcsémnek* írjak. Attúl tartottam: nehogy (a' *Noriki* Vezérnek fényességét látván) engömet néki engedgyön, minden hajlandoságom ellen. Azt hazudtam egyszer előtte: hogy *Budán* a' házasságot mögnem-engedik.

CSEREI: No lösz ebből mindgyárt valami.

§. X.

Szogálat.

ŐRKÉNY: Oly gonosz *Norikomi* aszszonyoknak kezeik közé jutottam: hogy azon öryendenének: ha engöm' fogyni látnának, és ha a' halálnak sárgaságát ábrázatomon szemlélnék. Élelmemre durva ételeket adtak. Vizem soha se vólt bőz nélkül. Vének lévén Ör-aszszonyaim (midőn mellettem éjjel virrasztottak) annyira köhentsöltek: hogy alunnom nem löhetött. Ha ezen állapotom sokáig tartott vólna; ki-nem-állhattam vólna.

CSEREI: Ki-szabadúltál tehát?

ŐRKÉNY: Éppen akkor, midőn a' *Noriki* harag egészszen ki-ütötte magát. Erővel akart a' házasságra kényszeríteni. Mivel ezzel semmire se mőhetött; el-tíltotta tőllem az egész társaságot; engőm penig egy a' föld-alattlévő tömlöcbe bé-záratott.

CSERE: Még se szabadúltál-ki tehát? Én ezen rabságodon nagyon mög-ütközöm. A' többit tűrhetőnek, a' tömlöcöt tűrhetetlennek vélem.

ŐRKÉNY: Ugyan-csak ez vólt, a'-mi a' *Noriki* vezért mög-vesztőgette. Mög-elégelette a' *Magyarok'* Istene ártatlan szenvedéseimet, ugyan-azért föl-támasztotta ellene a' *Marahání* vezért. El-vötte *Vindobonát*. A' csata nagy vólt. Benne a' *Noriki* vezér mög-sebesödött. Engőm' az embörtelen *Marahánok* (a' többi Rab-leányokkal egygyűtt) nem tudván ki légyek, magam felől én se szóllván valamit; árúba bocsátottak.

CSERE: Ha szóllottál vólna, talám rajtad mög-könyörűltek vólna.

ŐRKÉNY: Akár hogy esött: de az még is mög-esött: hogy (mivel egészszen el-fonnyadva vóltam) leg-kevesebb pénzen el-adattattam. Mög-vött *Billának* (ennek a' *Pesti* Kastélyos Úrnak) Lovászsza; ki (*Vindobóna* körűl, Urának számára) Páripákat vásárlott. Itt vagyok tehát nála. Szolgálnom köll

köll addég; még magam' mög-ösmertetésömnek üdeje mög-érközik.

Cserei: Ennek penig mennél-hamarébb mög-kölletik lönni.

§. XI.

Jóra fordúlás.

Őrkény: Igen-is: ha löhetne. Mögmondgyam-é *Billának:* ki-féle lögyek?

Cserei: Mond-ki egyenesen. Mög-fog ő emléközni édös atyádnak jó-tetteirűl. Ő tötte *Billát* embörré. Átkozott erkölcstelenségű lönne; ha annak leányát szabadgyába nem-eresztené.

Őrkény: Én ezt csak azért nem cseleködtem: mert Te rád várakoztam édös *Csereim.* Löhetetlennek lönni gondoltam: hogy (Atyámnak holtta után) sokáig el-máradgy. Isten hozott elömbe. Már most föl-emelködöm én-is: most jut immár eszömbe: hogy valaha én-is *Fejedelmi Herceg-kis-asszony* vóltam.

Cserei: Szabadságodat reám bízhatod. Azt én bizonyosan helyre állítom. De hogy ez erőltetve mönni ne láccattassék; tudnom kölletik: minő erkölcscsei vannak *Billának?*

Őrkény: Kis tapasztalásombúl, én ötet azok közé számlálom: kik a' testi gyönyörűségekben egészszen el-merültenek. Szűnetlen

len abba töri fejét: hogy lőhessön mög-hízni a jobban? Penig kövérsége olyan irtóztató; hogy (ha ki eresztenék egészszen) hét mázsa zsírt olvaszthatnának belőlle.

Cserei: Ez a' disznónál is kövérebb.

Őrkény: Maga felől szűnetlen a' gondolattal vagyon: ötett az Isten azért teremtötte légyön: hogy mindég vendégeskedgyék, és hájat ereszszen. — Kövérsége miatt szinte mög-fulladott tegnap. Tudatlan Orvossa (kivel ő nem sokát gondol, ha gyomra jól emészt; imádgya penig, ha szorúltságban vagyon) el-hitette azt véle: hogy más-képpen mög-nem-gyógyúlhat, hanem, ha *Szerecsen*-aszszonyok által, *Rezneket* fogattat.

Cserei: A' Bolond beteget mög-gyógyíttya néha a' babonás hiedelem-is.

Őrkény: Mög-köll penig elsőben a' *Rezneket* süttetni, azt az-után Rúsa-vízbe mög-főzni, és élejébe tönni. Ha ezt egészszen el-köti, azt mondgya az Orvos: hogy bizonyosan mög-gyógyúl. Annak a' *leánnak*, ki a' *Rezneket* le-nyilazza; mög-ígérte: hogy Ágyassának el-vöszi; mög-lőhetne penig, hogy Feleségének-is.

Cserei: Sok szerencsét hozzá.

Őrkény: Hadd keressék azok a' leányok szerencséjöket. Én az enyimet hamarébb föl-aláltam nyúgodva; mint amazok fáradva.

§. XII.

§. XII.

Ki-szabadúlás.

Igen szerette *Cserei*: hogy *Billának* környülménnyeit *Örkény* Kis-aszszontúl ki tanúlhatta: mert ennek szabadságát ugyan-csak annak szavaibúl eszközölhette.

Azok az aszszonyok, kik a' *Rezneket* keresték, és mög-nem-találhatták (minekutánna *Örként* mög-látták) mellette lévő azon ifiún el-csudálkoztak. Ötet forgatták eszökben: midőn haza felé möntek. *Cserei* penig *Örként* (kezén fogva) sétáltatta utánnok.

A' Kastélyhoz érközvén; bé-mönt az aszszonyokkal *Cserei*-is. Az aszszonyok a' *Rezneknek* föl-találássát a' löhetetlenek közé röndölvén; nagyon föl-háborították, és ezekre fakadtt

Billa: Ha valaha, most költetött vólna (semmire-kellők) le-nyilázni a' *Rezneket*. Íme két-hét múlvá (*Gejzának* parancsábúl) *Erdélybe* kölletik útaznom: hogy *Saroltát* (*Gyula* vezérnek leg-híresebb leányát) feleségűl mög-kérjem, és *Budára* hozzam. Ezt én (ezen lusta leányok miatt) végbe nem vihetöm.

Leány: Mü bizonnyára annak a' *Rezneknek* föl-keresésében annyit fáradtunk: hogy lábainkat, és más tagjainkat alig bírhattyuk. Az a' leány penig (ki avval a' legénnyel

nyel amott' áll) mindég a' bokor mellett nyúgodott.

Cserei: És ez a' leány többre mönt nyúgodva, mint Ti fáradva. Ő találta-föl a' *Rezneket*, mely által *Billa* valósággal mög-gyógyúl. Én-is ki-tanúltt Orvos vagyok. Ha a' *Reznek* nem használ, van néköm más Orvosságom, mely bizonyosan használ.

Billa: Szentűl van tehát a' dolog, Van tehát *Rezneköd*? mert annélkűl mög-nem-gyógyúlhatok.

Cserei: Van igen-is. És immár mög-sűlve, és Rúsa-vízbe mög-főve.

Billa: Úgy de a' leány, ki a' *Rezneket* mög-lőtte, talán csak nem akarhattya házasságomat.

Cserei: Azt ő soha se kévánta.

Billa; El-möhetek tehát *Erdélbe*.

Cserei: El-möhecc minden bizonnyal. Hanem egygyet mondok. Mivel a' *leány* (föl-gyógyúlásod után) le-mond arrúl: hogy feleségűl el-vögyed (noha ez ígéretedben áll); tödd te-is azt véle: hogy szabadgyába el-e-rezd. Ha *Rezneke* nélkűl-is mög-nem gyógyítalak; akkor osztán magamat (ő helyette) örökös szolgálatodra kötelezem.

Billa: Oh ne könyörögj annyit érőtte. Úgy-is semmit sem ér a' lusta. Tisztúlly innént leány.

§. XIII.

§. XIII.

El-mönetel.

Igen kedvesen esött *Cserei* előtt: hogy *Billa Örkénnek* el-mönetelét úgy annyira sürgette. Igen szerette azt-is: hogy ezen fejedelmi szolgáló felől semmit se tudott. Hogy tehát szándékát mög-ne-másolhassa a' *Közér*; tüstént ki-vitte szobájából *Örként*, és őtet *Szerecsen* szolgájának hívségére bízta; mög-parancsolván néki: hogy e' leánt (mög-nem-mondván: kit?) egyenesen *Telekeshöz* vigye. Azokra a' levelekre penig, melyeket ezek hozzája küldendenek *Pestre*, nagy szorgalommal vígyázzon.

Örkény és *Cserei* sírva váltak-el egy-mástúl csupa örömökben. Örvendözött *Örkény*: hogy *Csereït* ismétt viszszá-vöhette. *Cserei* penig azért: hogy *Örként* (veszedelmeiből ki-szabadúlva) ismétt mög-láthatta. Nem vólt *Csereinek* semmi más reménsége, hanem *Örkény*. *Örkénnek* se *Csereinél* ögyébb.

Szerette ugyan *Cserei Örkény*-kis-asszont; a'-mint azt szavaival szűnetlen mögbizonyította; De *Örkény* úgy szerette őtet: hogy azt szóval ki-nem fejezhette. E' szerencsés öszsze-jövetel után azt gondolták Szegények: hogy túl vannak immár a' habokon.

§. XIV.

§. XIV.

Mög-gyógyúlás.

Hogy egészen mög-szabadúllyon *Cserei*, nem vólt ögyébb hátra; hanem *Billának* mög-gyógyúlássa: mivel magát ennek-előtte szolgájává ajánlotta vala. *Örkénnek* tellyes ki-szabadúlta után, magát-is szabadnak tapasztalni akarván, bé-mönt kövér betegjéhöz, kit így fogadott

Billa: Hozott Isten *Orvos!* Itt-é immár a' *Reznek?*

Cserei: Veled én (Uram) igazságosan bánni akarok. Nincs néköm nyárson-sütött, és Rúsa-vízbe-főtt *Rezneköm.* A' *Reznek* nem ögyébb: hanem előbbi Orvosod' tudatlanságának palástya. Csak tégödet sajnállak: kit az a' tudatlan oly esztelennek tart: hogy hitelt adhacc ámításainak. Azon csudálkozom: hogy gyémántot nem töret-öszsze, és orvosságúl nem adgya: mert ezt-is szokták az eszelős Orvosok.

Billa: Bizonnyára mondaszsz valamit. Már régtűl-fogva vöttem én azt észre: hogy mak-hordozással, vad-gesztenyének zsebömbe töttével, és más e' féle haszontalansággal gyógyít. Hát te mi tévő lészeszsz velem?

Cserei: Ímé itt' egy tömlő. Én ezt mostanában föl-fúvom. Tudd-mög penig: hogy lehelletöm bizonyos orvosság. Ha ez egyszer, en-

ennek a' tömlőnek gőz-lukain (a' te dömöcskölésséd által) ki-erőltettetik, és a' te testednek gőz-lukaiba bé-szívárkozik, szemlátomást fogod tapasztalni: hogy kívánsod viszszá-tér. Mennél erősebben dömöcskölöd a' tömlőt, annál több lehelletet vöszöl magadba, 's-annál hamarébb is mög-gyógyúlsz.

BILLA: No már ezt inkább szeretöm, mint-ha (ama' másik Orvosomnak bolond szókássa szerént) italomra füves meleg vizet annál.

Föl-fútta tehát *Cserei* a' tömlőt, úgy-annyira: hogy annak vékonyabb részszét szinte el-repesztötte. Ennek gőz lukai aprók lévén (*Billának* erős dömöcskölésséreis); igen nehezen eresztették-ki a' lehelletet *Billának* úgy kölletött rajta dolgozni: hogy a' vér-ejték-is bőven ki-verekednék rajta. Úgy el-fáradott: hogy le-fekünnie kölletött.

Mindenkor mellette vala *Cserei*, és nézött vágyódássaira. Italt kére magának. Bort eleget, de semmi ételt nem adatott néki, és ismétt a' munkára hajtotta. Dolgoztatott véle a' napnak le-alkonyodttáig. Ekkor néki azt javallotta: hogy fekünni üdején mennyen, osztán a' dologra üdején kellyen. Az éjeli alvás igen jó izűn esött *Billának*, noha ez előtt az álmatlanságrúl szűnetlen panaszolkodott.

Más

Más napra ismétt föl-fuvatott a' tömlő, a' munka-is folytatott. A' következőtt éj ismétt jobb izűnek teccőt. Harmadik napra ŏhetőtt-is, ihatott-is, álhatott-is a' *Kövér*, és egészen mög-gyógyúlt.

§. XV.

Veszedelem.

Billának föl-lábbalássát (pedig minden *Reznek* nélkűl) hogy az *Orvos* hallotta, nagyon mög-neheztelt *Csereire:* hogy magát az orvosi hivatalba avatni merészlötte. Tűstént öszsze-csődítötte a' Borbéjokat, a' Borotvásokat, a' vén Bábákat, és velők el-végeztette: hogy az a' vak-merő (ki tudatlansága miátt kárt tehetőtt vólna *Billának*) a' más velágra küldessék.

Ímé minő áskálások ezek ismétt; minő alattomos gödrök *Csereinek* lábai előtt, penig a' miatt a' jó-tőtte miatt: hogy egy Pokol-bélű embört nem *Reznekkel;* hanem a' *dologra-szoktatással* lábra állított!

Hogy *Csereinek* jó akarattyát mög-hálálhassa *Billa;* mind őtet, mind az Orvost, mind a' Borbéjokat ebédre hívattatta más nap. Öszsze-röhögtek emezek, és magok között el-is végezték: hogy (midőn a' harmadik fogást föl-adgyák) *Csereit* egy mög-mérgesítőtt étellel a' más velágra küldgyék. Jól

mög-

mög-jegyezték penig az ételt: hogy valamiképpen belőlle ne ögyenek. El-hitette azt *Billával*-is: hogy a' jegyes tálban lévő eledelt mög-nem-emisztheti gyomra, ugyanazért belőlle ne ögyék.

Bizonyosan el-veszött vólna ekkor *Cserei*; ha e' gonoszoknak intézettyöket csudálatosan mög-nem-gátolta vólna az irgalmazó röndölés.

Mert íme (éppen a' harmadik fogás előtt) bé-toppana az ebédlő Palotába *Csereinek* hív *Szerecsen* szolgája, ki *Örkény*-kis-aszszontúl egy levelet hozván magával; minek utánna azt Urának kezeibe adta, őtet a' Palota' pitvarába ki-hívta, azt mondván: hogy azokon kivűl, melyek a' levélben vannak, lenne még valami, melyet *Telekes* az ő személlyére bizott. *Cserei* ki-mönt.

Azomban *Billa*, arra a' mög-jegyelt tálra vetvén szemeit, mind színe az ételnek, mind köllemetös gőze mög-teccött. Kért magának belőlle; de ellene mondott az Orvos. Kért osztán nagyobb lármával, de ez-is nagyobb lármával mondott ismétt ellene.

Bé-jött erre a' lármára (dolgának vége után) *Cserei*; és a' vetekedésöket mög-értvén, azt a' jegyes tálat-is maga előtt látván; valamirűl gyanakodni kezdött. Kérte *Billát*: hogy az Orvost annak az ételnek mög-övés-

sé-

sére kényszerítsese. De ezt az mög-cselekönni nem akarta mind-addég, még *Billa* (elő-vévén dárdáját) halállal nem fenyögette.

Ekkor mög-vallotta az *Orvos*: hogy (*Csereinek* számára) mög-mérgesítötte légyön az ételt. Ki-se mondotta szavait; *Billa* a' dárdát mellyébe vetötte. Hanyat dűlt, és lelkét ki-adta.

HARMADIK RÉSZ.

A' Budai Tornák.

§. I.

Örkény Budán.

Élég sokáig múlatott *Örkény* a' *Budai* vár alatt *Telekesnek* házában, még magát fonnyadságából ki-vöhette, és magát vele mög-ösmertethette. Kérte osztán *Telekest*: hogy a' *Budai* udvarba föl-mönnyen, és *Öcscsének* (*Gejzának*) iránta-való hajlandóságait mög-tudgya, minek-előtte őtet személyesen mög-üdvözöllye.

Éppen ekkor érközött *Gejza Erdélből*, a'-hová arra az okra lovaglott: hogy (*Gyulához* szálván) annak leányát *Saroltát* mögláthassa. Egy gyönyörű várat építtetött ekkor *Gyula*-vezér, és azt maga' nevéről *Gyu-*

la-

la-fehér-várnak nevezte. 50). Igen mög-tecc̈ött *Gejzának Sarolta; Saroltának*-is *Gejza*, csak hogy *Gejza* pogány vólt, *Sarolta* penig mög-körösztölve vala.

Gejzának haza érkezéssét mög-halván *Telekes*, kötelessége szerént bé jelentötte magát. Tetőtől talpig mög-szemlélvén ötet így szólla

GEJZA: No mi újság *Telekes?* Te néköm olyasnak tecc̈ől, mint az, kinek orra vérre mög-eredtt.

TELEKES: Az újságok között egy vagyon nevezetös, mely *Fejedelemségödet*-is illeti. — *Örkény* Fejedelmi-herceg-kis-asszony (*Fejedelemségödnek* mindenkor leg-kedvesebb Nénnye — — —

GEJZA: Az Istenért — szólly hamarébb — Talán oda van?

TELEKES: Ettől az Isten mög-mentötte ötet. Életének hírét hallhatni. Ha parancsolod (Uram) *Budára* hozhatom: mert attúl-is tartok: ne-hogy örökre el-kerűllye *Budát.*

GEJZA: El-kerűllye *Budát?* — Mit mondaszsz? — *Örkény* tehát *Öcscsét* el-felejthet-

50). Már most ezt a' magyar nevet-is mög-változtatták. VI-dik *Károly* Császárnak emlékezetére, most immár *Károly-várnak* nevezik.

heiné? — Hol-van ő? — Oh *Telekes!* Hozd hozzám őtet mennél hamarébb! — Hadd öncsem-ki, kedves *Neném* előtt szívemet; mit szenvedtem eddég, még életének bizontalanságába éltem.

TELEKES: Ha *Fejedelemségöd* paranesolja; holnapi napon (ezen üdő tájban) mög-fog itten jelenni.

GEJZA: Mért nem ma? Mennél előbb; annál örvendetesebb. Oh kedves *Örkényöm!* kedves édös *Nénem!* be sokat szenvedtél atyámnak kegyetlensége miatt. Azon fogok lönni: hogy siralom-napjaidat, öröm-napjaidra fordícsesam. Add-elő őtet mennél hamarébb!

§. II.

A' készületek.

Hogy ezeket *Telekes Örkénnek* tudtára adta, és azon kivül azt-is mög-értötte: hogy (*Taksonnak* halála után) mostohája (az Országnak Nagygyaitúl) el-csapattatott; föl-üzent azoknak a' leánzóknak, kik ennek-előtte szolgálattyára vóltának, és mind eddég az udvarban mög-maradtanak: hogy akár-ki közülök hercegi köntössét *Telekeshöz* hozza.

Hogy magát tisztességesen föl-öltöztette; *Telekessel* az udvarba mönt, és *Öcscse* előtt mög-jelent. — Ilyen érzékenységeket

(so-

(sőha még a' velág) két atyafiságos szív nem érzött, mint ezek érzöttek, midőn egymást (annyi viszontagságok után) körül-karolták.

Gejza mind magárúl, mind *Saroltárúl* mög-felejtközvén, csak abban láccatott foglalatoskodni: hogy leg-kedvessebb *Nénnyének* (a'-miben löhet) szolgállyon, és únalmas óráit (külömb-féle vígasztalásokkal) leg-kurtábbakká tögye.

Öcscsének ezen szívességét látván *Örkény*; mög-jelentötte néki *Cserével* való régi szövetségét; édös annyának ebben mög-egygyezéssét; csupán *Taksonnak* ellenközéssét; ihnént mind *Csereire*, mind magára következött bujkálásokat, és keserves bujdosásokat. Úgy gondolná mostan: hogy a' *Magyarok*' Istene mög-könyörült légyön rajtok, és így az élöbbi keservöket, a' boldog összeszáparazással föl-váltani kévánná. Erre

Gejza: Édös *Néném!* Én úgyan *Csereinek* társaságát nem hogy nem ellenzöm; hanem óhajtom-is tellyes szívembül. De ebben még akadály vagyon.

Örkény: Micsoda akadály? Talán: hogy Unokája *Márnának*.

Gejza: Ez leg-kevesebb vólna. Hanem többen-is vagynak, kik személyed után vágyódnak. *Vezéreik* mind a' hárman; *szépek*, és *vagyonosok*; a' mellett (a'-mint leveleik-

ből ki-tecdik) mind tisztességösök, mind tégödet nagyon kedvellenek.

Őrkény: Néköm azon három ösmeretlen *Vezérök* közül (ha *Csereire* vetöm szemeimet) senki se tecchetik. Mert én ezt ösmeröm; amazokat nem. De nem-is hihetöm: hogy ennél méltóbbak lögyenek mind születéssökre, mind neveléssökre nézve.

Gejza: Úgy ám édös *Néném*, ha magok kénnyökre születnének a' fejedelmi-hercegkis-asszonyok. Ezeknek a' tisztességre-is szükség vígyázniok. Azokat a' három *Vezéreket* (csak amúgy bolondgyába) el-tíltani; Udvarunknak bőcsületére nem válna. Ennek válami módgyát köllene ki-gondolnunk: melyel élvén amazok, szántt-akaratbúl láccattassanak le-mondani mög-kérésödről.

Őrkény: Ezt te igazán mondottad.

Gejza: Leg-jobb a' körül-lévő hatalmasokkal békességben élni: mert másként elidegenednek tőllünk. Tapasztalhattuk ezt *Taksonnak* üdejében; ki tellyes élete napjaiban (valamint Öseink-is) szünetlen hadakozott; 's-ugyan-ezért, nem ögyébbre möhettek a' *Magyarok*; hanem csupán arra: hogy magokat aprítva fogyasztották. Ezért köllött *Taksonnak Bolgár-és-Bessarab*-országokbúl (már miért nem *Szittyiábúl?*) zsellére-

ket

két ide hozatni, kik (ha csak föl-nem-eszmélködünk) Uraink-is lőhetnek.

Őrkény: Oh be velősen gondolkodol édös *Öcsém*. Ha Őseink-is így gondolkodtak vólna, talán jobb lábon állana az egész *Magyarság*. Már most tehát én-is mög-állapodok abban: hogy azokat a' három *Vezéreket* kérésömtül el-tíltani nem köll; de ki-kérem ám magamnak azt-is: hogy *Cserei* se rekesztessék-ki abból. — De ezt miképpen vigyük végbe?

Geiza: Gondolkodgyunk a' módrúl. Mert ez nem hójag, hogy hamarjában fölfújjuk. Ebben a' leányoknak sokkal élesebb eszök vagyon. Reád bízom a' dolgot.

§. III.

Torna-röndölés.

Mög-nem-állhatta *Őrkény*; hogy az egész dolgot *Cserének* ki-ne-nyilatkoztassa. Nem lőhet e'-felől mondani: hogy boszszankodott a' Vezérekre, mert (*Gejzának* okoskodássait-is hallván *Őrkéntül*) azt a' mögengedést szükségesnek lönni gondolta.

Keveset gondolkozván el-találta a' legjobb módot *Cserei*, és *Őrkénnek* ki-jelentötte; ötet arra kérvén: mönne mennél-előbb *Gejzához*, és (ha ez néki teccenék) azt a' három *Vezéreknek* mög-jelentené: hogy ennek-is

(mennél-előbb löhet) vége szakadgyon. Hogy *Öcscséhöz* érközött, így szólla

Örkény: Mög-van édös *Öcsém*, a'-mit reám bíztál, pedig úgy: hogy jobbra nem-is találhatunk.

Gejza: Mi-is vólt az *Nén?*

Örkény: Az: miképp' löhessék azokat a' három *Vezéreket* a' házasság-kétésről lemondatni, és *Csereit* úgy segíteni: hogy az minden írígység nélkül mög-esöttnek lönni láccassék.

Gejza: Igen fogom szeretni. Hadd-hallyam.

Örkény: Látd-é (édös Öcsém) mivel én abban bizonyos vagyok: hogy annál a' három *Vezérnél* mind firfiasabb, mind okosabb *Cserei;* firfiságjoknak, és okosságjoknak jeleit kölletik amazoktúl kévánni. Ha mind a' kettőben őket *Cserei* mög-győzi; önként lemondanak házasságomrúl.

Gejza: Okosan. — De ennek módgya?

Örkény: *Firfiságjokat* a' *Tornában* mutathattyák-mög 51). Okosságjokat penig a' mesés kérdésöknek mög-fejtéssökben.

Gejza: Mind-a' kettőt leg-okosabban gon-

51). *Torna* játék az, midőn két veteködő (le. von úlve dárdássan) egy-mással viaskodik.

gondoltad. Íme: holnap el-küldöm *Billát Erdélybe*: hogy *Budára* hozza *Saroltát*. Nagyobb diszszére válik házasságomnak: ha akkorra a' *Vezéreket*-is *Tornára* hivattatom. A' *Tornát* el-röndölni hogy fogod?

Őrkény: A' *Tornának* helye a' *Kelő-föld* lészen 52). Ennek négy szegletére négy Sátorokat tétetek. I-*szer*: A' barlang alá *Fehéret*. II-*szor*: Ellenére a' *Duna*' mönttében *Sárgát*. III-*szor*: Ennek közelére *Zöldet*. IV-*szer*: a' *Vöröst*.

Gejza: Hát osztán:

Őrkény: Mind-egygyik Sátorban (igen mög-szeretvén *Csereinek* kurtácscsát, és forgós sisakját) azon színű kurtácsot, és forgós sisakot helyheztetők, a' minő színű a' Sátor. Ebben lösznek föl-öltözve a' *Torna*' üdején.

Gejza: Könnyen mög-ösmerhetöd *Csereit* fehér Kurtácscsárúl, és fehér-forgós Sisakjárúl-is.

Őrkény: Hogy valaki különös szeretetömrűl ne gyanakodhassék, mind a' Sátorokra,

52). *Kelő-födnek* azt a' gyönyörű térséget mondották régen a' *Magyarok*; mely Szent-*Gellér*' högyén alól a' högynek fél-körével foglaltatik körűl. Errűl többet löhet olvasni *Jolánkámban*. Lásd az első könyvnek utóllya felé a' hetvenedik jegyzetet.

ra, mind (következés képpen) a' ruhákra is cinkot vettetek. Veteködgyék kiki egy-aránt személyemért; tudom bizonyosan: hogy se firfiasabb, se okosabb nem lösz *Csereinél.*

GEJZA: Hát mü honnant nézzük a' *Tornát?*

ŐRKÉNY: *Kelő-födnek* közepén lészen az ötödik sátor. Kék vászona lösz. Oda fognak jönni a' *Torlók*, és veteködni előttünk.

Mind-ezek csak-ugyan mög-löttek annak üdejében. *Gejza* levelet írt a' három *Vezérnek*; a' *Tornának* minden környülményeit leg-szorgalmatosabban ki-mondván.— *Billa* annak üdejében *Erdélbe* küldetött, *Saroltának* el-hozattatássa végett. — *Örkény* mind a' sátorokat, mind a' ruhákat el-készítötte, és annak üdejére föl-is cöveköltette. A' *Fejedelemnek* jegyessét a' *Világosi* Fő-pap *Magyar*-országba késérte, és *Sepelbe* hozta. A' három *Vezérék* a' *Kelő-födön* le-telepedtenek.

§. IV.

Első Torna.

Az első *Tornának* napja előtt, mög-szóllította *Örkény* a' *Világosi* Fő-papot: hogy (*Csereinek* Társaságában) mönnyen-által a' *Dunán*; és (a' kék sátor alá hivatván a' Vezéreket-is) cinkot vettessen a' Sátorokra. Ezek

zek mind-mög-löttenek. *Sárgáje* vólt az elsőség. Utánna a' *Zöld.* Harmadiké a' *Vörös*, utolsóje a' *Fehér.* Kiki sátora alá mönt, és benne le-telepedett.

A' Tornának napja el-jövén, által-költözött a' *Dunán Gejza* Feleségestűl, *Örkény*, a' *Világosi* Fő-pap; és az Országnak egy-néhány Nagygyai. Mindnyájan a' *Kék-sátor* alá möntek, ott akarván látni a' viaskodóknak hathatósságjokat.

Elő-állott a' *Sárga* torló, paripáján űlvén, és ellenköző baj-társsára várván. Kiteccött minden mozgássából: hogy szíve helyett zúzza van. Tanúlatlanságának jelét abból vötték-ki: hogy a' lovon mög-görbűlve űlt. Úgy tartotta lábát-is, mint-ha helyette két somfa-botok meredtek vólna ki-felé. Bátortalanságát mög-ösmerhették cselédgyei-is: mert: hogy a' dárda ne árcson, egészen bépáncélozták.

Ki-jött ellenében a' *Zöld.* De Lovának katonás forgatássából, lándzsájának heves kanyarítássaibúl nyilvánosan ki-teccött: hogy mind nevelese jobb, mind szíve bátrabb, ugyan-azért a' viaskodásban őtet leg-győzőbbnek ítélték. *Örkény* pedig sajdítani láccatott: hogy *Cserei* lönne.

Egy-másra rohantanak az-után, és erősen döfölgették egy-mást. Látván a' *Zöld:*

hogy

hogy amannak teste egészszen bé-páncéloz-va lönne; landzsáját éppen oda döfte, ahhol (az ágyéka mellett) a' páncélnak vége vólt. Ki vetötte a' nyeregbűl, és a' nyavalyást a' földre le-terítötte.

Föl-kapaszkodott még-is; de (Páncél-lyának szokatlansága miatt) úgy kapaszkodott a' lóra annak hátúllyán: mint a' berekbűl felve, és alattomosan ki-illantani szokott a' Farkas, midőn a' *haj-haj* szavakat hallya, és a' törött veszszőknek hangjait-is füleli.

Ismétt hozzá ugrasztván a' *Sárga*, lándzsáját kezébűl ki-ütötte. Osztán (lova mellé állván) ótet annak hátárúl le-taszította. Fölemelték Inassai, és a' sátorja alá vezették. Tapsoltak a' *Sárgának*. Tapsolt maga *Örkény*-is.

§. V.

Másadik Torna.

Azomban a' *Sárgának* ellenére szökött a' *Vörös*, ki igen rettenetősnek láccatott. Úgy mög-is-ijesztötte a' *Nyertest*: hogy nem csak bele kapni nem merne; hanem az útakat szél-lyel tekínteni láccatnék: hogy (az el-szaladás végött) a' leg-biztosabbra találljon.

Fő-képpen az ijesztötte-el *Sárga* Uramat: mert a' *Vörös* (tűsténts a' *Tornának* elején) fenn-szóval (mindenek' hallattára) azt ki-

kiáltotta: hogy a' szerencsétlen *Tornát* mind-addéglan fogja folytatni, még vagy Baj-társát mög-öli, vagy maga el-nem-vész. Ezen szavaknak menny-dörgéssei mind annyi isten-nyilainak lönni láccattak a' *Sárga* Vitéz előtt.

Hogy szömközbe jöttek, úgy találta lándzsáját hagyítani a' *Vörös*: hogy amannak paissára mönne, és azt bal-kezéből szerencsésen ki-ütné. Utánna akarta a' másikat-is vetni, de lovárúl hamar le-vetötte magát a' *Sárga*, annak farka mellé lopódzott, és így a' lándzsa a' lónak oldalába érközött.

A' ló ezek-után föl-kapaszkodott, és elő! hátúl hányogatta magát. De a' *Sárga* oly keményen mög-markolta farkát, hogy néha szegénnek lába a' földet nem érné, hanem a' levegőbe villogna. Utánna vólt pedig a' *Vörös*, és kardgyával fejét keresgette.

Észre-vévén *Gejza*: hogy a' *Vörössel* föl-nem-érne a' *Sárga*, és lovára semmiképpen föl-nem-kaphatna; látván azt-is: hogy fáradva lévén, nem sok üdő múlva nyakára várhatná a' kegyetlen kardot; mög-üzente a' *Vörös*-vezérnek: hagyná-mög azon nyomorúlttnak életét. Övé lönne a' nyereség. Nem lönne immár a' *Sárgának* más dolga; hanem: hogy sátorja alá vitessék; és fáradsá-

ságos hányadttatással után magát ki-nyúgodgya.

Engedött *Gejza*' szavának a' mérgelődő *Vörös:* mert nehezen esött néki: hogy (elöbbi ki-hírlelésse ellen) életét mög-hagynia kölletött ama' gyáva *Sárgának*. Mög-hagyta még-is, melyet mög-nem-érdömlött, és (minek-utánna az el-lankadttat sátora alá vittek) maga az utólsó Baj-társt várja vala a' csata piacra.

§. VI.

Harmadik Torna.

Hogy a' másadik *Tornának* végét hallotta az utólsó *Fehér;* hirtelen mög-rugaszkodott sátora mellől, és a' *Vörösnek* ellenére szökött. Oly serényen rohantanak pénig egymásra: oly keményen forgatták lovaikat, és kardgyokat: hogy a' nyereségnek hová-hajlattárúl senki se mondhatna valamit.

Ezt a' szörnyüséget látván *Sarolta*, azt súgta *Örkénnek* fülébe (de úgy hogy mások-is mög-értenék) vígyázna magára: ne-hogy (a' föl-tételnek eleget kévánván tönni) mind-a'-két Vitézt el-köllessék vönni Urának.

Hogy osztán mind lovaik egyenlő-képpen el-fáradtanak, mind (kardgyokkal egygyütt) lándzsáik-is el-tompúltanak (mintha öszsze-beszéllöttek vólna) úgy teccött:

mint-

mint-ha a' *tornával* egészszen föl-kévánnának hagyni. És erre a' *Vörösnek* (amannak nagy vitézségét látván) nagyobb kedve lőnni láccatott, ugyan-azért ő vólt az első, ki lovárúl le-ugrott.

De ez a' *Fehérnek* elegendő nem vólt. Evet-könnyűséggel le-ugordott ő-is lovárúl, és egymás ellen kardot rántottak. A' nyereséget szülő *tornát*, valósággal mostanában kezdőtték.

Az erő, és a' gyorsaság (mind-a'-kettőben, egy-aránt) egy-mást segítötték. Mög-lapúltak Paissoknak gömbjei: hogy egy-másba ütköztek. A' kardoknak sűrű csorbáik csak riszálták azt az aranyat, mellyel páncéllaik ki-simítva valának. Hol döfölte, hol vagdalta egygyike a' másikát. Most balrúl, most jobbrúl kerűlgetvén egy-mást, néha fejökön, néha mellyökön zördűltek a' kár-tékony vasak.

A' *Fehér*-Vitéz (ennek a' hoszszú-veteködésnek végét már régtűl-fogva el-únván) egyszeribe el-távozott amattúl. Gyorsan körűl-nézvén magát (minek-utánna a' kék sátor alatt lévőket mög-pillantotta) mint-ha új erő szívárkozott vólna minden tagjaiban, új bátorság emelődött-föl szívébe; el-hagyítván minden fegyverét, neki-mönt nagy merészséggel veteködő társsának, és ezzel az egy le-ugrással le-terítötte őtet a' földre.

Ek-

Ekkor valamennyien (egy lélekkel, egy szóval) föl-kiáltottak a' Nézők: hogy a' *Fehér* lönne a' nyertes, ki a' Fejedelemnek kegyelmét mög-érdömlötte.

Hogy ezt a' *Fehér* hallotta; a' *Vörösnek* fegyverét kettő-törte, öszsze-is-tördelte. Ezt leg-keservesebben nézte a' Fegyvernek Ura, kihez így szóllott a'

Fehér: Magad látod Bajnok: hogy most életed kezeimben vagyon. Mög-nem öllek még-is: de csupán egy államány alatt: ha soha (életöd napjaiban) *Örkény*-kis-aszszonnak házasság-béli társaságárúl nem gondolkozól. Ezt penig esküvéssel fogad-föl.

Vörös: Erőszakos a' kényszerítés, melynek nem szoktam. Mind az'-által: mivel Nagynak látlak, azt-is mög-töszöm: íme eskü. szöm.

Ezek-után föl-eresztötte őtet a' *Fehér*, és hogy Sátora alá mönnyen, mög-parancsolta. El-mönt maga-is. A' *Fejedelem* (*Feleségestül*, és *Nénéstül*) *Sepelbe* möntek, és ott vacsoráltak.

Noha bizonyosan senki se tudta, ki légyön az a' *fehér* Vitéz; *Örkény* mind-azonáltal (mivel leg-firfiasabban harcolt) igen gyanakodott *Cserei* felől. Oh be óhajtotta; hogy valamint a' Bajban leg-vitézebb vólt;

úgy

úgy a' kérdéseknek mög-fejtéssökben-is (annak üdején) leg-okosabb légyön.

§. VII.

Egy jövendölés.

A' Baj-vivásban ily szerencsétlen lévén a' *Vörös*, sokat töprenködött magában: hogy-hogy löhessön el-kerülni azt a' gyalázatott, melynél nagyobbat (mind-eddég) semmi teremtéstül nem szenvedött.

Eszébe jutott erőszakos halála, de ezt (egy nemtelen szívnek leg-bizonyosabb jelét) mög-vetni láccattatott. Nem szerette a' haza szökést-is: emböreitül tartván; kik őtet mög-nyerettnek lönni gondolnák.

Egy valami fortélyt gondola-ki végtére, melyet úgy űz vala egy üdeig: hogy szinte firfiséggé változott. Ezt penig akkor cseleködte: midön a' Fehér *Vitézt* a' Szent-*Gellért* barlangba föl-iparkodni látta.

Mert ez a' Baj-vívásban oly szerencsés lévén, minek utánna sátora alá érközött, mind *Kurtácscsát*, mind *fehér-forgós* Sisakját ágyára le-tévén, a' napnak le-alkonyodtta után (mivel az üdő únalmasnak teccött) közönségös ruháját föl-ötötte.

Ezzel a' Szent-*Gellért* högyének barlangja felé mög-indúlt, melynek alatta *Fehér* sátora föl-cövekölve vala. Benne lakot *Géra*

ne-

nevezetű *Remete*, kit már ennek előtte is ösmert, kinek jövendölő tudománnyát sokan tapasztalták, és ritka múlt el azokközűl, melyeket valakinek fejére mondott. Hozzája érvén, ezeket mondotta a'

FEHÉR: Jó estét *Géra!*

REMETE! Fogadgy' Isten *Leventa.*

FEHÉR: Igen jól szolgált a' *Tórna.* Mög-győztem a' *Vöröset*, ki mind-a' *Sárgán*, mind-a' *Zöldön* diadalmáskodott. Nincsen ögyébb hátra, hanem, ha a' Kérdéseket is leg-okosabban mög-fejtöm.

GÉRA: Oh Fiam! hátra ám még a' fekete leves. Sokak esnek akaratunk szerént; de többek omlanak akaratunk ellen.

FEHÉR: Mi löhetne az?

GÉRA: A' fehér mák, vörös rúsára változik.

FEHÉR: Ne szólly oly homályosan velem.

GÉRA: Éppen úgy, mint a' Jövendölésnek természettye vagyon: Ezt csak akkor érthetni, midőn mög-esött. Még egyszer mondom: hogy a' fehér mák vörös rúsára változik.

FEHÉR: Nem töhetöm-é ezt világosabbnak?

GÉRA: Tapasztalni fogod holnap röggel!

FEHÉR: Mért nem most?

GÉRA: Mert azt mára tudnod mög-nem-

en-

engedi ez a' Könyv, melyben életödnek folyamattya találtatik.

FEHÉR: Mit csinállyak tehát?

GÉRÁ: Mönny a' Sátorba, és alugygy. Holnap ismétt mög-láttyuk egy-mást. Isten veled jó ifiú.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' Fehérnek viszontagságai.

§. I.

Ravaszság.

Hogy a' Fehér vitéz (tele sokféle gondolatokkal) a' *Remetének* barlangjából le-jött; elejébe möntek a' szolgák, és ötet (minden szó nélkül) a' Sátor alá vezették. Egygyet falatozván, le-feküdtt; és nem sok üdő halasztva jó izűen el-aludtt. Álmai zavarodtak vóltanak. A' Fehér máknak vörös rúsára változássárúl gondolkodván ez-előtt; csupa fehér mákok között sétálgatni láccatott. Ezek lassan-lassan valóságosan mög-vörösödtek. Mellyet midőn a' *Duna*' marton láttak az ott-sétálgató aszszonyok, ki-kacagták nem annyira a' mákot, mint magát a' fehér Leventát.

Erre a' kacagásra föl-ütötte fejét, és többé nem allhatott. Föl-ugordott tehát ágyából, és (föl-vervén szolgáit) még hajnal előtt kurtácscsába öltözött. Föl-tévén fehér forgós

Si-

Sisakját, lóvára ült, és a' *Duna*' martyán sétált.

Arra jártak az embörök, kik *Budárúl* akármerre tárgyaltak. Mög-pillantván a' lovagló Vitézt, iszonyú nagy nevetésre fakadtak, és osztán a' nevetés nagy hahotára változott.

A' hahotának okát nem tudván; mire véljea' dolgot, ki-nem-találhatta. Viszszá mönt tehát fehér sátora felé (mely, a'-mint mondám; Szent-*Gellér*' högye alatt cövekölve vala): hogy ezen viszontagságnak okát, ha nem mástúl-is, leg-alább hív szolgáitúl mögtudgya.

Hogy őtet a' szolgák mög-lá ták; föl-se vötték mostani személlyét. Sőtt ki-is nevették. A' nevetésnek okát kérdezvén; azt a' feleletet vötte: hogy ez másként mög-se eshetnék; ha ruháját néznék az embörök. Ő a' tegnapi Baj-vívást el-vesztötte a' *Fehér* Vitésztúl mög-verettetvén. Méltó lönne tehát a' ki-nevetésre.

Ekkor vetötte szemét kurtácscsára, és azt a' forgóval egygyütt vörösnek tapasztalta. El-iszonyodván, ennek a' változásnak módgyát kinem-tanúlhatta. A' Fehér sátor alá se eresztödvén, el-mönt a' Vörös sátor felé. Ott őtet a' szolgák nagy tisztességgel fogadták. A' *Remete*' jövendöléssét itt állította bé-tölttnek:

mi-

midőn fehér ruházattyát vörös rúsára változottnak látta.

§. II.

A' Remete.

A' *Vörösnek* előbbi ki-nevettetésse úgy annyira meg-járta szívét: hogy bújjában semmit sem falatozhatott. Vörös kurtácscsával le-vetvén a' sisakot, közönségös ruhájába föl-öltözött: meg-hagyván szolgáinak: hogy (ha őtet a' *Fejedelem* kerestetni találná; azt mondanák néki: hogy el-bújdosott légyön, és soha többé *Magyar*-országba viszszá-nem-jönne.

El-tökéllötte (tudni-illik) magában: hogy *Jeleknek* (*Zoltán*' Testvérének) szent példáját követvén 53) le-fog e' világrúl mondani, és annak a' Szent-*Gellért* Remetének barlangjában úgy lakni: hogy se attyával, se attyafiaival nem szóllana többé.

Erre való nézve ki-fizette azokat, kik szolgálattyára vóltanak. Föl-mönt osztán a' Remete-barlangba. Így fogadta őtet:

GÉRA: Nem de mondám tegnap: hogy ma egy-mást meg-láttyuk.

Vö-

53). Lásd *Etelka*' II-dik Könyv. III-dik Szakasz. VII-dik Rész. Lásd *Jókánka*' I-ső Könyv. I-ső Szakasz. III-dik Rész. IV-dik §.

Vörös: Láttyuk igen-is; de úgy: hogy örökké lássuk. Én velági életemben soha szerencsés nem lévén, magamat a' Remeteségre adom. Ebben én mind békességösebben élök, mind bátrabban mög-halok.

Géra: Jól vagyon. *Jeleknek* példáját követni kévánod, ki az *Orosz* erdőben annál a' szent Remeténél lakozott. Addgya Isten: hogy belőlled-is valaha *Iván* lőhessön.

§. III.

Úti jelentés.

Vörös: Már tehát én ebben a' barlangban (mint valami örökös tömlöcömben) maradók, ha úgy parancsolod.

Géra: Igen-is: ha a' velág rosszaságának bővebb mög-ösmerésse nem vólna arra szükségös: hogy életödet leg-okosabban folytassad. Oh Fiam! mit tudsz te még arrúl: miként külömbözik az Istennek ítélete az embörnek ítéletétűl?

Vörös: Ha nem tudom-is; de képzelhetem magamnak: hogy mivel az Isten legbőlcsebb, mű penig (hozzá-képpest) semmik se vágyunk, az ő ítéletei oly meszsze vannak a' mű ítéleteinktűl, mint alacson földünk amaz mágos Egektűl.

Géra: De oly esetek-is vannak a' mű földünkön, melyeket az emböri ész röndöt-

le-

leneknek, és néha kárhozatra méltóknak-is gondol; azomban azok az Istennek csinnyai.

Vörös: Ezt ugyan néköm nehéz mögfognom.

Géra: Ugyan-azért: el-kölletik nékünk e' barlangtúl távóznunk, és oly helyekre mönnünk, ahhol az Istennek csudálatos ítéleteit szemeidben látándod.

Vörös: A'-mint parancsolod.

Géra: A' tapasztalás inkább mög-ösmerteti veled az igazságot, mint-ha én néköd arrúl ebben a' barlangban egész esztendeig papolok.

Vörös: Ezt is el-hiszem. Mert magamrúl-is tudom: mennyit tanúltam tapasztalásombúl, melyeket soha eszömmel föl-nemérhettem vólna. De nékőm ezen tapasztalásaim örömemre vannak-é? avvagy irtóztató nyughatatlanságomra? nehezen tunnám kimondani.

Géra: A' tapasztalás mindenkor jó. Ha rósszat tapasztalunk, mög-tanúllyuk azokat magunktúl el-oldalítani. Ha jót tapasztalunk, azzal bátorságosan élhetünk.

§. IV.

Egy régi vár.

Újra föl-öltöztette *Géra* Ujoncát. Levettetvén véle velági ruháját, egy avít Remete-

gúnyát vetött nyakába. Az-után útra indúltanak.

Szent-*Gellér'* högyétűl (*Budát*-bé-kerítő högyekön körösztűl mönvén) egy régi Várhoz közelítettek. Ezt meszszirűl mög-látván *Géra;* a' benne-lakónak dús-gazdagságát abbúl gyanította: mert annak falai-is (valamint a' fényes gyémántok) úgy ragyogtanak. De hogy egy-szer-is-mind fösvény-is lönne, azért mondotta: mert az Öröknek csoportos virrasztássokat mindenütt tapasztalta. 54).

A' Vár ajtajához érvén, mög-kérdözte a' Kapust: ki lönne a' Várnak Ura? ide haza lönne-é? örömest latná-é a' Vendégeket?

A' Kapus erre ezeket mondotta: hogy a' Várnak Ura egy nevezetes *Pannon*, kit még *Árpád* (mivel magát igen jól tudta hozzá alkalmaztatni) birtokában mög-hagyott. Mostanában ide haza lönne. A' vendégeket éppen nem útálná; sőtt (ha ezek kedvét lölhetnék) szeretné-is őket. Bátran möhetnének-bé hozzája mind-a'-ketten. A'-miut az ábrázatbúl ki-teccenék, jó szívvel látandaná őket.

Hogy magába a' Várba bé-möntek; a' bel-

54). Ennek a' régi Várnak hol-léttét mostanában nem tudni; ha csak *Zsámbék* nem vólt.

belső szobáknak kárpitos falait látván, nem csudálkozhattak rajta eleget. A'-mi a' Gazdát illeti; örömest látta ezeket, mög-is-vendéglötte. Arany tálakbúl öttek, árany poharakbúl ittak. A' világító mécsök hasonlóképpen finom aranybúl öntettek.

A' Várnak Ura (maga méltóságát föl-akarván tartani) az egész ebédlés alatt igen keveset szóllott; de annál többet annak felesége. Leánya penig csak azt kérdözte tőllök: ha a' tegnapi baj-vivásnak hallották-é hírét? melyben egy *Fehér* Vitéz győzedelmesködött, el-is-fogná vönni *Taksonnak* ama' szép Kisasszonyát *Örként*.

Erre a' *Vörös* Vitéz azt találta mondani: hogy ő-is jelen vólt légyön a' *Budai* Tornákon, és szemeivel látott mindeneket. Arra kénszerítették tehát őtet: hogy mindeneket (a'-mik történtek) vele el-beszélltették. A' Gazda-is örömest hallá.

A' jó lakás után, az arany mécsökkel elejökbe világítottak a' csoportos szolgák. Kinek-kinek egy háló szobát mutattak. A' mosdó tálak, és poharak aranyok. Az ágyak legvékonyabb vásznok, és szinte a' pók-hálóhoz hasonlók.

Az Inasoknak el-mönttek után igen keveset múlattak egygyütt, csak éppen addég, még az Újonc azt mondhatta-ki *Gérának* el-

mö-

mönetele előtt: hogy ennek a' Várnak Ura gazdagabban laknék *Gejzánál*. El-oszlottak osztán, le-is-feküdtek.

§. V.

Gérának estinnya.

Hogy osztán a' hajnal hasadott; a' Várnak Urától (kinek föl-költtét igen jól tudta a' *Vörös*) búcsút se vött *Géra*. Hamar föl-kereködvén, magokat a' Várnak kapuján kibocsáttatták. Ezt a' *Vörös* jóra nem magyarázhatta: mivel a' *Gazdának* embörségét látta. Leg-alább a' szállás-köszönettel tartóztak vólna néki. Ezt ő *Gérának* mög-jelentötte, szemére is hányta.

A' *Vörösnek* ezen észre-vételét mög-dícsérte *Géra*, eleget-is beszéllött arrúl: minő hál'-adatossággal köllessék a' Szarándokoknak az ollyatén embörökhöz viseltetniök: kik személlyöket bé-fogadgyák, jól mög-is vendéglik; fő-képpen penig oly finom ágyakban háltattyák.

Azomban (hogy errúl a' hál'-adatosságrúl oly hangosan beszéllött) ki-esött hóna alól (és, a'-mint láccatott, igen véletlenül) az arany mosdó medence, és pohár, melyet *Géra* ama' Várnak Urától el-lopni láccatott.

Hogy ezt az Ujonc Remete szemeire vötte, elsöben ugyan azt hitette-el magával;

hogy

hogy azt, a'-mit látott, nem látta; sem-mint azt gondollya *Géra* felől: hogy ő tolvaj légyön. De a' Remete (ismétt kebelébe tévén az arany edényeket) egy szót se szóllott felőllök; hanem úttyokat tovább folytatták.

§. VI.

Faluba jutás.

Dél-tájban egy faluba jöttek, és egy szegény házhoz azért láccattattak közelgetni: hogy élelmökre valamit kódúllyanak. Csudállotta a' *Vörös*: hogy (*Géránál* annyi arany lévén) a' kenyeret kérni nem szégyöllötte.

A' Háznak gazdáját oly förtelmes fösvénnek tapasztalták: hogy a' Disznó-almot-is el-adta vólna, ha vevőre találh-tott vólna. Szolgáinak víz-itallyaikban, nem csak a' nedves, hanem a' száraz kortyokat-is számlálta.

Tőlle a' *Szarándokok* (hogy magokat kipihennyék) szállást (csupán egy órára) kértek. Egy vén szerszám (a' fösvény Gazdának még fösvényebb Gazd'-asszonya), csípás szemeit a' jövevényekre meresztvén, őket egy istállóba vezette. Eledellyökre egynehány rohadtt almát vetött elejökbe. Szomjúságoknak el-oltássára (egy útálatos csorba fazékba) káposzta-levet csurgatott.

A' *Vörös* Vitéz se nem öhetött ezekből, se nem ihatott. *Géra* ellemben, oly erősen nyelte

a'

a' rohadtt almákat, oly jó-ízűen itta a' káposzta-levet, mint-ha vagy kalácsokat önnék, vagy *Budai* bort innék. Egészen el-költött mindeneket.

Hogy egy óra múlva az istállóból ki-jöttek; magához szóllíttotta *Géra* azt a' hitván szolgát, ki csak azért maradott velök azon említött büdös istállóban: hogy a' Szarándokoknak szurkos kezeikre vígyázzon, ne-tán a' feneketlen szakasztót, vagy kettő-törött rokka-talpat ki-lopják.

Ennek a' szolgának két aranyat ajándékozott azért: hogy szolgálattyokra az istállóban maradni méltóztatott. — Kérte osztán őtet: hogy azon Vendég-szerető jó Gazdának ezt az arany medencét, poharával egygyütt kezeibe adgya, azon kegyességének csekély mög-köszönéssére, melyet iránttok akkor cselekönni méltóztatott: midőn a' szűkölködő szarándokokat hajlékától el-nem-tíltotta.

Ezeket hallván a' bámúló szolga; nem csak azon csudálkozott: hogy irgalmatlan fösvény Gazdáját oly gazdagon mög-jutalmazta a' *Remete*; hanem fő-képpen azon: hogy magát-is (egy semmire-kellő dologtalan szolgát) arannyában részesítötte.

A' *Gazda*-is (midőn amaz azt az arany medencét, és a' poharat kezeibe adta) annak

nak el-vevésében azon csudálkozott: hogy-hogy szerétheti az Isten a' valóságos fösvént úgy annyira: hogy azt még mög-is ajándékoztattya.

§. VII.

Botránkozás.

Ettűl a' gyalázatos fösvéntűl el-távozván a' Szarándokok; a' *Vörös* Vitéznek szíve a' *Remetétűl* igen el-idegönödött. — A' Várnak adakozó Urával oly istentelenűl bánni: hogy annak arany edénnyeit valósággal ellopná; ennek a' fösvénynek sorssát úgy szívére vönni, hogy a' lopott Jószágot néki ajándékozná; minden böcsületöt föl-forgató csinnak lönni láccatott.

Ezen el-múlttakat, és több illyetén gaz következendőket szívére vévén, el-akara tőle válni, és magát más valami böcsületösebb *Remetének* attyai gond-viselésére bízni. De minek-előtte ezt cseleködgye, szívét ki-akarta előtte önteni. Ugyan-azért: így szólla a'

Vörös: Hallod-é Te *Remete*, kit én Isten embörének lönni gondoltam; de már most Ördög' cinkossának lönni ítéllek.

Géra: Hallom Fiam; mit akarsz?

Vörös: Ugyan mire vetemödtél (kérlek) mind avval a' jó adakozó embörrel, ki münket oly pompásan fogadott, és kitűl az arany

edé-

edényeket el-loptad? mind evvel a' fösvény Gaz-embörrel, ki bennünket az istállóba bézárt, és fene módra vendégölt?

GÉRA: Ezen csudálkozól tehát? Azt cseleködtem, a'-mit (a' röndölések szerént) mind-a'-kettővel cseleködnöm kölletött.

VÖRÖS: Tudni-illik: hogy a' jót mög-károsícscsad: ellemben a' roszszat mög-jutalmazzad.

GÉRA: Te tehát Fiam azt a' gazdagot jónak, eme' fösvént roszszabbnak lönni gondolod?

VÖRÖS: Hogy ne gondolnám?

GÉRA: Nem minden arany, a'-mi fémlik. Te az Isteni dolgokban igen járatlannak lönni láccatól. Annak a' *Gazdagnak* arannya van (az igaz) de csak azért: hogy fitogtassa. El-kölletött tehát vönni tölle valamit: hogy eszére térjen, és jószágát leg. alább-való embörök előtt ne fitogtassa. — Ellemben ama' fösvénnek semmie sincs. Adnunk kölletött tehát néki valamit: hogy magát föl-segícscse, és valamihöz kezdhessön. Ha mög-gazdagúl (mert szorgalmatos embör), soha fösvény nem lészön. Ez penig bizonyosan mög-lösz.

VÖRÖS: Csudálatos dolog!

GÉRA: Csudálatos ugyan előtted. De, ki az Istennek végezésseit tudgya, és azokat imádgya; annál semmi se teccik csudálatosnak.

§. VIII.

§. VIII.

Tárnoki esinek.

Innént el-indúlván; egy gyönyörű Térre értenek. Ezt *Tárnok-völgyének* lönni mondották. Benne egy világos házat láttanak, melyet Kastélynak-is mondhatni. Ki-nem-teccött ebből se a' fösvénség, se a' fitogtatás. Benne a' Gazda ollyas, ki a' velági zajokból ki-bontakozván, és feleségtelenül élvén; a' Bölcseſségre-vezető tudományokban foglalatoskodott.

A' Szarándokokat még meszszirűl mög-látván, elejökbe mönt; és nagy örömét mutatván, bé-vezette osztállyaiba. Ugyan-csak ezen út-mellett álló tágas kastéllyát azért' lácsattatott e' Téren föl-építeni: hogy a' szükölködő vendégeket bé-fogadhassa, mög-is vendégölhesse.

Mind *Budán*, mind *Pesten* járatos, és ösmeretős lévén, a' vacsora fölött, a' *Kelő-földi* Baj-vivásról szóllott. Nagyon sajnállotta: hogy a' Vívók között mög-nem-jelent *Cserei*. A' Fejedelmi Kis-aszszonnak el-nyeréssére ez az alkalmatosság leg-alkalmatossabb lött vólna. Avvagy (úgymond) talán mög-nem-érdömlik a' *Magyarok*: hogy az a' nagy-születésű Vitéz *Taksonnak* vérébe keverődgyék.

Csu-

Csudállotta a' *Vörös*: hogy ez a' Kastélyos Úr *Csereit* ösmerheti, és vérségét tudgya, melyet ezernyien nem tudnak. Annak előbbi beszédgyére csak azt mondotta: hogy sokszor nem azé lönne az arany alma, a'-ki mög-érdömlötte. Mög-esnék: hogy sok okos embörök ott' csak kövecset lölnének, a'-hol az oktalanok, arany darabokra találnak.

Géra erre csak azt mondotta: hogy mindenek az Isteni gondosságnak úttyain lépdegelnének. Úgy röndölne-el az Isten mindeneket: hogy mindenek magók úttyokon járdogálnának.

Szóllottak osztán a' szívnek indúlattyairúl. Ezeket a' Kastélyos Úr változóknak, és (az emböröknek szokássok, lakássok, természettyök, és neveltetéssök szerént) igen külömbözőknek lönni mondotta. A' szelekhöz-is hasonlította. Néha a' vitorlát föl-funnák; de néha el-is repesztenék; nállok nélkül még se löhetne a' vizes útra szállani.

Több illyeket okosan beszéllöttek egymással. Csudállotta penig a' *Vörös*: hogy *Géra* oly eszesen tud szóllani; cseleködetei penig oly esztelenök lönnének. Még se felejtötte-el az arany edényeket. Ezt az ő gyomra mög-nem-emészthette. A' holnapi hajnalnak hasadttát alig várhatta: hogy szemére vöhesse: mit fog ezzel a' bölcs emberrel művelni.

§. IX.

§. IX.

Gérának csinnya.

Hogy osztán magokra hagyattattak, a' Bölcsnek maga viselete, és okossága felől igen nagy dícséreteket mondottak. Emböriségét is nagyon magasztalták: hogy az ösmeretlenökkel is oly szívesen bánik. Lefeküdtek osztán, el-is-aludtak. Soha mindeddég oly jó izűen nem aludtanak.

Nem-is hasadott még a' hajnal; már-is *Géra* nyoszolájából föl-kerekedik, és Társát-is föl-veri. Igen álmos lévén (ugyan-azért föl-kelni nem akarván) így kezdötte a'

Vörös: Ugyan minek ily üdején?

Géra: Szükség el-mennünk, pedig igen korán: mert (ha el-és-hová-möntünket észre vőszik az embörök) pórúl járhatunk. Szaporán (Fiú) szaporán.

Vörös: Hát a' jó tartást nem köszönnyük-é-mög a' Kastélyos Úrnak?

Géra: Azt reád nem bízták. — Szaporán — Ne késs — Én fogom mög-hálálni annak a' Kastélyos Úrnak jó akarattyát. Mozdúlly.

Vörös: Akár mire véllyem dolgodat; de nem szerethetöm ezt a' lopva mönetelt. Adgya Isten jó végét.

Géra: A'-hol nem fáj, ne fődd. Indálly előre; viszszá se tekincs. Én itt maradok egy ke-

kevessé: hogy gazdánknak hozzánk-hajóltt jó-akarattyát szívesen mög-köszönnyem.

Hogy ezeket így végzötte *Géra*, és a' *Vörös* Vitézt jól előre mönttnek, viszszá-setekintőnek látta; tüzet ütött a' sárga-gyopár taplóba, azt csóvába tötte, és föl-fútta. Végtére a' Kastélynak arra a' helyére tötte, mely a' mög-gyúlásra leg-alkalmatosabb vala.

Ezeket így el-végezvén; a' *Vörös* után szaladott, a'-mint szaladhatott. Ötet el-érvén, vele csöndesen léptetött. Noha szemeik előre vóltanak, még-is észre vöttek valami világosságot. Viszszá-tekíntvén a' *Vörös*, és a' Kastélt lángba borúlva látván; magát el-sikojtotta. Száját *Géra* a' *Vörösnek* bé-dugta, és hogy ne moccannyon: mög-hagyta.

Egy mértt földnyire távózva lévén a' Kastélytúl, annak lángjait el-oltva, és csak füstölögve látták. De a' *Vörös* Vitéznek gondolattyai újra égtenek. Egészen el-útálta *Gérát*. Föl-tötte ismétt magában: hogy e' gonosz tettéről mög-inti, azután el-hagygya. Ezt pedig erősen föl-fogadta.

De nem vöhetött annyi bátorságot: hogy a' dorgáláshoz hozzá foghatott vólna. Mert mindenkor oly méltóságosnak látta firfias tekíntetét: hogy az erőltetött tisztöletöt-is kifacsarná belőlle.

§. X.

§. X.

Újjabb csín.

Hogy a' nap le-alkonyodott; egy Özvegy-aszszonyhoz érköztenek, és nála szállást nagy mög-alázódással kértenek. Befogadta őket szívesen, noha ekkor tetőtűl fogva talpig fekete gyázban vólt; arcúlattya penig olyas, melynek vonássai magát a' szomorúságot mög-győzték irtóztatóságával. Alig szóllhatott. Intött inkább: hogy bé-jönni méltóztassanak.

Csak két napok múltak-el: hogy Urát el-temette, kivel egy esztendeig se élt; kitis úgy szeretött: hogy jobban nem-is lőhetött.

Ezen nyomorúságában nem vólt ögyébb vigasztalója édös Öcscsénél, ki az egész házra nagy szorgalommal vígyázott, és az egész gazdaságot (Nénnyének erőtlensége miatt) igazgatni kezdötte.

Igen örvendött tehát az Özvegy, nem külömben annak Öcscse-is: hogy (ezen szomorú környűl-állásokban) oly embörökre találhatott, kik a' bú-gondokat oszlatni, és a' vígasságot viszszá-téríteni tudnák. Mert azoknak első beszédgyökre mög-vídúlni, és egyszer nevetni-is talált. Nem kévánta őket (legalább egy hétig) házától el-ereszteni.

De más nap röggel hamar föl-kereködött a' *Remete;* föl kötötte Társsát-is. Az Özvegy aszszony (ama' zörgést halván, és amazoknak el illántássok felől gyanakodván) hírtelen föl-ugordott ágyából, és azokat a' Szökevény *Szarándokokat* mög-tartóztatni kévánta. Látván penig: hogy mög-tartássokban hasztalanúl fáradozik; végtére hozzájok e' szavait mondotta:

Erédgyetök tehát (há éppen úgy kévánnyátok) Isten hírével. De van még egy veszedelem hátra. Mög-akarlak attúl-is bennetőket menteni. Egy rosz hídon kölletik által mönnötök, melynek közepe le-szakadt. Az által-mönendöknek szükségös egy deszka. Ezt az én Öcsém szívesen el-viszi, visszá-is-hozza magával.

Mög-köszönvén a' jó akaratot; el-indúltanak hármann, és nem sokára a' hídhoz értenek. Leg-első vólt az Özvegynek Öcsöse, ki a' körösztül tött deszkán által léptetött. Ezt penig azért cseleködte: ne hogy emezek a' deszkának mög-hajlássátúl mög-rettennyenek, mely mög-rettenés ölegendő lött vólna arra: hogy egyszeribe le-billennyenek.

Hogy a' *Szarándokok*-is szerencsésen által-hajtottanak; mög-köszönték a' jó akáratot. El-búcsúztak osztán (penig szívesség-

jök-

jöknek világos ki-mutatássok között) egymástúl. Az Özvegynek Öcscse (szinte könyvhúllatással között) esedözve kérte a' *Szarándokokat*: hogy (ha valaha e' tájakon mögfordúlnának) szegény házokat el-ne kerűlnék.

Mög-ígérte ezt *Géra*, és ismétt mög-köszönte a' jó akaratot. De midőn az Özvegynek Öcscsét által-mönni látta; föl-emelte hátúlrúl a' deszkát; és azt a' szegény ifiat (az Özvegy aszszonnak Öcscsét; és egygyetlen egy gyámját) le-billentötte.

Tüstént el-nyelte ötet a' lassú víz, mivel úszni nem tudott. És ugyan (noha egynehányszor föl-emelte a' víz' színére fejét, és ötet a' *Remete* segíthette volna) vele e' jót nem akarta tönni, a' *Vörösnek* sem engedte mög: hogy rajta segícscsön. Sőt (minek-utánna másadszor föl-emelte fejét) a' deszkát koponyájára vetötte, mely hagyítás után, fejét többé föl-nem emelhette.

§. XI.

Írtózások.

A' *Vörös* Vitéz (ezeket a' méltatlanságokat el-nem-szívelhetvén) egészen el-halványodott. Eszre-vötte azt a' *Remete*, de vele semmit se gondolt; hanem úttyát folytatta. Ekkor már mög-mérgelődvén, így kiáltott föl a'

VÖRÖS: Jaj Te Istentűl el-rugaszkodott Teremtés! Te tehát oly gonosz lelkű löhecc: hogy ne csak égess; hanem ölly-is?

GÉRA: Hallodd-é Fiú! midőn te barlangomban hozzám szegődtél, engedelmességet, nem viszszá-felelgetéseket, ígértél.

VÖRÖS: Igen-is ígértem, de nem azon történetekben, mellyekben a' vétek nagy szarvakkal mutogattya magát.

GÉRA: Nem vagy arra méltó: hogy az el-rejtött dolgokat előtted ki-nyilatkoztassam. Mind-az'-által: mög-könyörűlök rajtad, és azokat az égi titkokat tudtodra adom, mellyeken föl-akadtál előbb.

VÖRÖS: Oh löhetnek-é azok égi röndölésök, mellyek a' Bölcsességgel mög-nemegyegyeznek?

GÉRA: Annak a' *Tárnoki* jó Gazdának csekély Kastéllya azért égött-el; hogy még gazdagabb, ugyan-azért még adakozóbb legyön. Mert (midőn házát újra föl-épiteni fogja) annak alapjában nagy kincsre talál, melyből osztán roppantt Kastélyt épitet, és az Ország' Nagygyainak számok közé vétetik. Ezt te mög-éröd, és az Isteni röndölést szemeiddel látandod.

VÖRÖS: Hát az az Iflú, kit a' deszkárúl le-billentöttél? Ugyan mit vélhetöu szegény,

hogy

hogy édős Nénnyének egygyetlen-egy gyönyörűsége (kezed által) el-emésztődött?

GÉRA: Oh Fiú! nem csudállanád annak halálát, ha az égi titkokban járatos vólnál! Ha azon Ifiú emböri korra el-érközött vólna, abbúl masadik *Róka* kereködött vólna. Valamint az le-gyalázta *Etelkát*, úgy ez-is le-allyasította vólna *Örkény*-Kis-aszszont. Mög-ölte vólna maga Nénnyét-is, azt, a' ki őtet ki-váltképpen szerette. A'-mi több (és tégöd' közelebbről érdekel) mög-ölt vólna tégöd'-is, penig oly gyalázatos móddal, melynek mássát *Magyar*-ország nem látta. Lábaidnál fogva akasztatott-vólna-föl a' hangya fészek fölött. Mát most, ennek a' roszra-menendő szemét-fiúnak halálával, füstbe möntenek a' gyalázatos intézetek.

VÖRÖS: Én ezeket mostanában el-hiszöm. Azt-is gondolom: hogy Isten emböre vagy. Inkább el-hiszöm: hogy engömet mög-ölt vólna, ha élete mög-maradott vólna; sem-mint örökkön attúl féllyek: hogy bizonyosan mög-öl.

GÉRA: Ne tarcs tehát többé azokkal az esztelen-oktalan hívalkodókkal, kik (minden történetben) vagy a' szerencsét, vagy a' szerencsétlenséget képzelik magokban, és ezt gondöllyák minden történetek' okaiknak lönni. A' haj-szál nem esik-le fejünkről az Istennek röndölésse nélkül, hogy eshetnék-mög

tehát az emböröknek vagy életök, vagy peniglen halálok? Se azt nem löhet tehát szerencsének mondani, midőn annak a' *Tárnoki* háznak alapjában kincsét találták; se azt szerencsétlenségnek (annál-inkább gyilkosságnak nem) midőn azon ifiú a' deszkárúl lebillentetött. Mind-ezeket a' Bölcs embör égi végezéseknek tartya, melyekkel (elejétűl fogva egész végig) a' velágnak folyamattyát szörzötte, és mindeneket igen bölcsen igazgat föltételének tárgygyára.

Vörös: Oh Isten emböre! ha felőllem-is tudnád az Isteni röndölésöket!

Géra: Tudok öleget; de tudnod kevés adatik. I-*sö* az: hogy a' *Vörös* mák *fehérré* változik. II-*szor*: egynehány okos kérdésekre még okosabban felelvén, egy födnek Urává tétetől. *Gejzával* egygyütt a' Keresztény hitet (III-*szor*:) föl-vévén 55); Nemzetségöd sok üdeig Magyar-országunkban virágzani fog. El-mögy osztán Erdélybe, és a' Körösztténységnek jeles példája lészön. De bár ne élné akkor, mikor a' *Tatárok* Országunkra es-

55). *Gejzának* mög-körösztöltetését annak felesége *Sarolta* eszközlötte, mely történt 977-dik esztendőben. (a'-mint *Katona* írja). *Sarolta* mög-körösztölve vala, midőn *Gejzához* mönt.

esnek, Jószágainkat darabollyák, pengő pénzünkből ki-fogyasztanak, a' Fejedelmet lakhelyéből ki-verik, és bennünket sok üdeig félelemben tartanak. Oh Fiam! ne kévánd azt: hogy Utóid e' méltatlanságokat lássák.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Történetnek alkonyodtta.

§. I.

Le-menetel.

Ezt az éjjet a' *Szent-Gellér-högyi* barlangban töltötte-el a' *Vörös* Vitéz. Mély gondolattyai miatt, alig tudott el-zenderedni. Semmit se tudván azokrúl, melyek csavargássának üdejében történtek; csak éppen annak kévánt végére járni: választatott-é valyon (a' Kérők közűl) egy valaki, kinek társaságában szerencséssen élhetne *Örkény?*

Hogy azután az üdő röggellött, föl-hágott a' *Vörös* annak a' Szent-*Gellér*-högyének högyös kő-szirttyére, mely a' barlang mellett föl-emelködött.

Észre vötte innént: hogy *Sepelből* a' *Dunára* szállottak a' *Fejedelmek*, *Örkény*-kisaszszonnyal egygyütt, és egyenesen a' *Kelőföldre* tartottak. Ezt *Géra*-is látván; föl-oldotta a' *Vöröst* tanítványi kötelességéből. Azt javallotta néki: hogy a' többi bajnokok közé

zé elegyítsese magát, jelen-is légyön a' következendő szer-tartásokon.

Le-ereszködött tehát a' högyről, és egyenesen vörös Sátorához mönvén) az Inasokat le-heveredve találta. Mely alvást szerencséjére fordítván, sátorába bé-mönt, és le-vetvén előbbi köz ruháját) föl-vötte a' *Vörös*-kurtácsot, fejébe nyomta a' vörös forgós sisakot.

El-hüledöztek a' szolgák, midön Uroknak ki-jötte után) őtet jelen-lönni látták, kit annyi üdeig sátorában nem láttak. Mögkérdözte őket a' *Vörös*: mik lönnének e' mái napra röndölve? és mik vitetődtek e' napiglan végbe? Mit hallottanak ezekről?

Egy a' Fő-inások közül azt mondá: hogy (a' *Fejedelemnének* egészsége' változássa miatt) semmihöz se foghattanak *Gejza* és *Örkény*. Ez a' betegség szerencséjére löhetöt a' *Vörös*-vitéznek; mivel itt-hon nem létte semmi hátra-maradássára nem vólt. A' *Világos-vári* Fő-papra bízattattak a' kérdés tételek, melyek nem sokára elő-is-adattatnak.

§. II.

Első kérdés.

Mindnyájan örvendöttek mind azon: hogy: a' *Fejedelemné* föl-lábbalt, mind azonnis: hogy mind-a'-négy Vitézek (el-nem-únván a' sok várakozást) *Kelő-földön* veszteg-

ma-

maradtanak, és mostanában (magok kurtácscsaiban, és forgós sisakjaiban) mög-jelentenek

Ekkor osztán elő állították a' *Világos-vári* Fő-papot: hogy a' mesés kérdéseket a' *Vitézöknek* elejökbe tögye, és ki azokat legvilágosabban mög-fejti, azt tarcsák leg-okosabbnak. A' *Fő-pap* így kezdötte szavait:

Mi löhetne az Vitézek: a' melynek eme' sok ellenköző tulajdonságaik vannak:

I-*szer:* Leg-hoszszabb, de egy-szer-is-mind leg-rövidebb a' Földön?

II-*szor:* Leg-gyorsabb, még-is leg-lassúbb?

III-*szor:* Leg-osztathatóbb, de egyetemben el-osztathatatlan-is.

IV-*szer:* Vele (még jelen van) leg-kevesebbet gondolunk. De (ha egyszer oda lött) utánna hathatósan bánkódunk.

V-*szer:* A'-mi nélkül régenten el-löhetött az egész Világ; mostanában penig egy mák-szem se löhet-el-jelen-létte nélkül?

VI-*szor:* Azt, a'-mi kicsin, és csekély hamar el-emészti; ellemben azt, a'-mi nagy, mög-örökösíti.

§. III.

Véleködések.

Egyben ily ellenköző tulajdonságokat hallván a bajnoki *Vitézek;* magoknak (hogy ezekről gon-

gondolkodhassanak) egy kevés üdöt kértenek. Cinkot vetöttek ez-után, és az első felelet a' *Fehérre* esött. A' *Zöld*re a' másadik. Harmadik a' *Sárgára*. Negyedik a' *Vörösre*. Így szóllott (a' Vitézek közűl) a'

FEHÉR: Én az ilyetén mesés kérdésekre (úgy-mint közönségös alacsonságokra) nem születtettem: hogy azokat mög-fejcsem. Bajnoki vitézségömet mög-mutattam akkor: midőn a' leg-erősebb *Vörös* ellenközött a' földre terítöttem.

El-hűlt a' feleletre *Őrkény*-kis aszszony: mert (a' fehér kurtács alatt *Csereit* lappangani gondolván) annak okosságát (a' kérdésnek mög-fejtéssében) nem tapasztalta, kinek erősségét ennek-előtte a' *Vörös* ellen látta. Ezután (reá jövén a' Sor) így szóllott a'

ZÖLD: Azok az ellenköző tulajdonságok a' *Szerencsénél* nem ögyébre tárgyalnak. Mögis-állya az első államánt: mert sokaknál sokáig tart; többeknél igen kurta üdeig. — Mögállya a' negyediket-is: mert azzal (midőn benne vagyunk) leg-kevesebbet goődolunk. Ellenben igen sokat aggódunk, ha hogy egyszer el-múlik. Ez-után így szóllott a'

SÁRGA: Egygyik se találta-el a' valóságot. Az az ellenköző tulajdonságú *Mi*, nem ögyébb a' *Világosságnál*. Mert (ime:) gyönyörűen mög-állya a' másadikat. Gyorsaságát

gát abból löhet ki-vönni: hogy annak súgárjai (midőn a' Nap föl-emelködik) nyolc pörcentet alatt iparkodik mü-hozzánk; tőllünk penig azért mégyön leg-lustábbúl-el: mivel (el-mönetele után-is) szemeinkbe hagyná a' szürkűletet. Ki találhattya-föl ezen mög-fejtésnek mássát.

§. IV.

Mög-fejtés.

Ezeket a' *Fő-pap* nagy türedelemmel hallgatta. E' három felől kérdöztetvén a' *Fejedelemtűl;* azt mondotta alattomosan: hogy a' *Fehér* (ki a' Baj-vivásban első vólt) a' mese-kérdésnek mög-fejtéssében leg-ostobább. Ennél sokkal tanúltabb a' *Zöld.* Leg-okossabb penig a' *Sárga.* Ugyan-azért (mivel ezeknek feleleteikkel mög-nem-ölégödhettek) elő-szóllították a' *Vöröset;* ki a' mese-kérdésnek minden cikkellyeit így fejtötte-mög:

Hallya a' Fejedelmi Gyüleközet; hallyátok Ti-is veteködő Társsaim. Én, azokat az ellenkező tulajdonságokat, csupán csak egyben találhatom-föl; úgy-mint az *Üdőben.* Ezt penig így fogom a' Fejedelem előtt vítatni.

I-szer: *Leg-hoszszabb, még-is leg-kurtább.* Az üdőnek hoszszaságát leg-jobban tapasztallyák a' Fiatalok. Ezek (még midőn gyeröki korban élnek) magok felől a' gondolat-

tal

tal vannak: hogy hatvan-hetven esztendő oly hoszszú: hogy annak el-érésséte a' lőhetetlenek közé számlállyák. De ha osztán azon esztendőket el-érték, oly kurtáknak teccenek: mint-ha csak tegnap hozattattak vólna e' velágnak hátára.

II-*szor*: *Leg-gyorsabb az, még-is leglassúbb.* Oh nézzétök embörök ama' Dús-gazdagokat: mi módon élik gyönyörűséggel telettellett velágokat! Száz esztendő nállok egy esztendőnek teccik. Ellemben a' Szegényeknél (de fő-képpen a' nyomorúltt Raboknál) lassan folik az üdő. Egy esztendőt száz esztendőnek lönni gondolnak.

III-*szor*: *Leg-osztathatóbb, még-is osztthatatlan.* Nem osztyuk-é az *üdőt* Ezrekre-százakra-etztendőkre-hólnapokra-hetekre-napokra-órákra-percentésekre? Látod tehát: hogy leg-osztathatóbb. De ha pörcentésekről kezdgyük; ezeknek le-felé osztássok végetlen, mivel az üdő (valamint a' hosz) húzomos mekkoraság.

IV-*szer*: *Kevés vele a' gond; de sok a' bánkodás.* Nem de (még fiatalok az embörök) föl-se-vöszik azt: miként múlik az üdő? Az penig táncban-játékban-enyelgésben-és henyélésben múlik. Ha-hogy egyszer kenyerőknek javát mög-ötték; Istenem! hová löttek (így mondanak) üdeink? — Hogy bánkódnak?

nak? hogy búsúlnak? midőn láttyák: hogy üdejök minden haszon nélkül el-múlt!

V-*szer*: *Nála nélkül a' Velág el-lőhetött, de most egy mák szem se lőhet-el.* Ez-is igaz. Minek-előtte e' Velág teremtetött, üdő nem vólt; e' Velág tehát üdő nélkül el-lőhetött. Most ellemben: hogy e' Velág mög-lött; a' mák-szem üdő nélkül el-nem-lőhet, mert annak üdejében vetődik, annak üdejében kélki, annak üdejében virágzik, annak üdejében mákzik.

VI-*szor*: *Emészti a' Kicsint, örökösíti a' Nagyot.* Oh! hány cselekvények vóltanak csak száz esztendő előtt-is (mert a' régibb üdőkrűl nem akarok mostanában szóllani); de azokat az üdő (mivel alá-valók, vagy csekélyek vóltanak) úgy el-emésztötte: hogy azokrúl mostan senki se emléközik. — De nézzük a' nagy méltóságú cselekvényeket! nem de ezeket el-nem-emészthei az üdő; hanem inkább mög-örökösíti. — *Attilának* csinnyai nem de most-is élnek? — Ki fogja Nemes *Árpádunknak* hírét el-felejteni? — A' ki egyszer *Etelérűl*, *Etelkárúl*, és ezeknek leányaikrúl (*Krékárúl* és *Jólánkárúl*) hallott valamit; gondollyuk-é azt felőllök: hogy őket a' feledékenségnek tartománnyába temetik? — Élni-fog (*Saroltájával* egygyütt) *Gejza*-fejedelmünk-is. Élni-fog *Örkény*-Kis-aszszony-

is

is azon Jegyessével, kit a' Bajban leg-erősebbnek, a' feleletekben leg-okosabbnak lönni tapasztalt.

§. V.

Másadik kérdés.

Az első kérdésnek oly szerencsés mögfejtésse után, a' másadikat adta-elő a' *Fő-pap*, melynek cikkellyei ezek vóltanak.

I-*szer*: Mi löhet az: a' mit minden érdemünk nélkül vöszünk, még se jut valakinek eszébe: hogy azt mög-hálállya.

II-*szor*: Élünk-is azzal az ajándékkal; de magunk se tudgyuk: hogy?

III-*szor*: Másoknak-is adunk belőle, de magunkat ki-nem-fogyaszthattyuk.

IV-*szer*: Még-is mü azt minden percentésben vesztyük.

V-*szer*: El-végre azt az ajándokot akárminő-képpen őrizzük; vég-képpen el-veszesztyük.

A' çinknak el-vétésse után, az első felelet ismétt a' *Fehérre* esött. De ő erre (valamint az előbbnire) csak azt felelte: hogy ő ezen egyűgyű kérdéseknél, ezerszer fölségesebbeket tudna; de méltósága ellen lönne: ha vagy azokat ily kérdőre ki-tönné, vagy ezeket mögfejtené.

Az egész kérdést abba hagyta a' *Zöld*.

Csak

Csak éppen azt mondotta: hogy ő mese-fejtő nem lönne. Kik magokat a' Valódiakban gyakorolni szoknák, azok az enyelgésekben tudatlanok vólnának.

A' *Sárga* szóllott ugyan valamit, melyből esze' homállyának ki-derűlttét észre-vöhette az embör; de a' Kérdést el-nem-értötte. A' Pénzre fogta az előbbi öt tulajdonságokat. Mög-állàná a' negyediket, midőn azt (ha valamit vásárlunk) minden szem-pillantatban fogyasztyuk; utóllyára el-vesztyük.

§. VI.

Mög-fejtés.

Ezeknek felelettyöket ismétt nagy türedelemmel hallván a' *Világosi* Fő-pap; alattomban (a' Fejedelmek előtt) a' *Fehéret* tudatlannak, a' *Zöldet* kérkedőnek, a' *Sárgát* (a' három között) ismétt leg-okosabbnak lönni mondotta. De (mivel ezeknek felelettyökből ismétt semmi valóságot ki-nem-vöhetött) mög-szóllította a' *Vöröset*, ki e'-képpen szóllott:

I-szer: Érdöm nélkül vösszük: még se köszönnyük-mög. Vallyon mög-érdömöltük-é azt: hogy e' Velágra jöjjünk, és éllyünk? Oh hányan vannak, kik ezt a' Teremtőnek mög se köszönték? sőtt: kétségbe esvén némelyek, azt az életet, melyet az Istentűl vöt-

vöttek; el-pazorollyák, vagy magokat kivégzik.

II-*szor*: *Élünk vele, de nem tudgyuk: hogy?* Vagyon ugyan nékünk életünk, a'mint azt magunkban tapasztallyuk. De mi légyön az? mi eleveníti a' testet? Vér é az? avvagy szellett? vagy (a'mint a' Bölcselködők mondgyák) a' lélők? ezeket világoson nem tudgyuk.

II *szor*: *Adunk belőlle azon nélkül, hogy belőlle ki-fogygyunk.* Adnak az édös atyák fiaiknak életöt; de magok' élettyöket nem fogyasztyák ezért; noha azt tőllök nem vöhetik úgy viszszá, valamint a' kölcsönözött ruhát.

IV-*szer*: *Azt penig minden percentésben vesztyük.* Hát a' mü életünk nem vész-é minden percentésben. Járnak a' napok, múlnak az esztendők, és a' viszszá-térítethetlen órák kurtúlnak. Észre-vöhetetlenül öregszünk, és lassú lépésekkel közelget az-az örökös *Mi* (tudni-illik a' *Halál*). Ezt *Eleink* felől hallottuk; tapasztallyuk a' mostaniakban. *Utóinknak*-is ezeket az örökségöket hagygyuk.

V-*szer*: Hát az előbbeni négy cikkelyeknek mög-fejtéssökből ki-nem-teccik-é világosan ez az ötödik, hogy életünk nem azért adatott a' Természettől: hogy örökké tarsson?

§. VII.

§. VII.

Az ítélet.

Többeknek kölletött vólna még a' Kérdéseknek lönni, de mind a' *Fejedelmek*, mind kivált képpen a' *Fő-pap* által látván azt: hogy, a' *Vörös* Vitézen kivül, oly ostobák a' Kérők, valamint a' ló; a' harmadik kérdést (mely az előbbeni kettőnél sokkal furább vala) fölse akarták tönni.

Erre tekíntve különösen öszszecsoportosodtak *Gejza* (háza' népestűl) és a' *Világosi* Fő-pap. Azután a' Bajnokok felől szóba kereködtek. Leg-első vólt *Sárolta* (*Örkénnek* ángya) ki azzal enyelgött: hogy a' Fejedelmi herceg-kis-aszszonnak szükség-képpen két Urának lönni kölletik. Egygyik a' *Fehér* vitéz ki a' Baj-vívásban leg-erősebb vólt. Másik a' *Vörös*, ki a' Kérdésekre való feleletben okosságát leg-inkább ki-mutatta.

Erre az enyelgésre el-nevetvén magát *Gejza;* a' valósághoz kezdött. Egygyet értvén a' *Fő-pappal*, mög-állapodtak abban: hogy

I-*szer:* A' *Fehér* és *Vörös* Vitézek (mert a' többivel nem gondoltanak) vagy le-mondgyanak *Örkény*-kis-aszszonnak kérésérűl; és így

II-*szor:* Nem már alattomban; hanem érötte nyilvánosan viaskodgyanak újra; azéis

is lőnne *Örkény*, ki közűlök (ezen utólsó bajban) győzedelmesködnék. Vagy (ha a' felsőbbeknek úgy teccik)

III-*szor*: Ha élettyökét ki-tönni sajnállanák; cinkot vessenek, és azé légyön a' herceg-kis-aszszony; a' ki leg-kevesebbet vét.

§. VIII.

Férj választás.

Az előbbi három államányokat *Örkény*nek elejébe terjesztvén a' *Fejedelem*; szabadságára hagyta: melyiket akarná választani. Ő a' közepsőt (az az) a' másadik cikkelyt választotta: hogy (sisakjokat le-vévén) ki-ki maga személlyét ki-nyilatkoztassa, és (akár ki légyön a' *Fehér* és *Vörös*) nyilvánosan próbállyák bajnokságjokat.

Nem szerette *Örkény* az első cikkelt, csupán azért: mert, ha kéréssérűl le-mondanának azok a' két Vitézek, ha azok között lönne *Cserei*, őtet maga személlyétűl mög-fosztani nem kévánhatta. Nem szerette a' harmadik cikkelt-is; mivel személyét kockára vetni szint'-annyinak gondolta: mint mikor a' haszontalan holmiket kótya-vetéltetik.

A' mely cikkel leg-inkább teccött *Örkény*nek; azt a' *Fehér* leg-inkább ellenzötte; de a' *Vörös* leg-inkább sürgette. A' *Vörössel* tartottak a' *Zöld* és *Sárga* Vitézek-is. Több szám-

mal

mal mög-győzettetvén a' *Fehér;* a' Sisaknak le-vételére (az az: Személlyének ki-jelentésére) kénszeríttetett. Hogy osztán szemek elejébe kerültek; így ösmerték-mög a' négy Kéröknek méltóságos személlyőket.

I-*szer:* a' *Sárga* Vitéz nem ögyébb vólt; hanem a' *Karentáni* Fejedelem, még fiatal, és nőtelen.

II-*szor:* a' *Zöldet* látván, őtet a' *Bojoári* Fejedelem fiának lönni mög-ösmerték.

III-*szor:* a' *Vörös* kurtács alatt *Cserei* lappangott.

IV-*szer:* A' *Fehér* Vitéz a' *Marahányi* Fejedelem vólt.

Mind-egygyik bajló Vitéznek valóságos álladalmát így szemre vévén a' Fejedelmi *Kisasszszony*; Bóldognak abban állította magát lönni, hogy a' Férj-választás előtt *Csereire* rá-ösmert. Kérdözte *Öcscsét:* minő gondolattal lönne? De ő (már ennek-előtte általadván Néhnyének a' Férj-választásban minden szabadságát) őtet most-is szabad akaratyára hagyta. Ez (magában egy kevésé gondolkozván) e' szavait mondotta:

Látom: hogy kettő közűl egygyet választanom kölletik. *Cserei* a' Kérdéseknek mögfejtéssökben magát leg-okosabbnak mutatta. A' *Marahányi* Vezér a' Baj-vívásban leg-erősebb vólt. Mög nyerte *Csereit*, és fegyvere-

rétűl mög-is fosztotta. Már most tehát: ha édös *Öcsémnek* akarattya az enyimmel mög-egyezz (az az: ha valamint Én, úgy ő-is nagyobbra böcsülli az okosságot, mint a' természetes erőt) *Csereit* mondhatom a' kettő között elsőnek: mert erős a' Bika-is löhet; de de Bölcs és okos nem löhet.

Noszsza föl-tüzesödött erre a' *Marahányi* Vezér. *Csereinek* szerencsés állhadalmát irígy szemeivel nézvén; *Gejza* előtt azt rebesgette: hogy az Uralkodóknak tagjaikban sokkal többet érne az erővel-föl-tüzesödött vitézség, mint az erőtlen okosság. Az állatokban-is az erős Oroszlán lönne az első, nem a' ravasz Róka.

A' *Marahányi* Vezérnek ezen éktelen beszédgyeit nem hallgathatván *Cserei*; magát erősen védelmezte, és (a' Gyülekőzet előtt) e' beszédgyét mondotta:

§. IX.

Cserei magáért.

Hatalmas *Fejedelmek!* Fejedelmi *Kis-asszony!* és Országunknak *Nagygyai!* Uraim! Barátaim! A'-miket *Örkény* Kis-asszony mondott; mind-azok tökélletősök; ítélete nagy eszének jele, vágyódással nagy születéséhez illők.

Ennek a' meszsze-látó *Kis-asszonnak* minapi ítélete szerént, annak kölletik őtet (*Sepel* szigetével egygyűtt) el-vönni, ki a' Baj-vívók közűl mind leg-vitézebb, mind leg-eszesebb. Ne légyön kérkedésből mondva; de mind a' vitézséget, mind az eszességet magamnak tulajdoníthatom.

A'-mi az eszességet illeti; magatok hallot-

lottátok a' két kérdésekre (*Vörös* kurtácsomban lévén) hogy feleltem-mög. Ezen három Bajnokok közűl egy se felelhetött olyast, a'miből eszességök ki-tecchetött vólna. Én ugyan szégyöllöttem vólna azt: ha a' tudós velág elejébe úgy állottam vólna, hogy tudatlanságomat (a' tanúltt *Magyarok* előtt) világossá tögyem. Ha ama' kettőnél több kérdések tétettettek vólna; azoknak mög-fejtéssökre-is reá-állottam vólna. És íme (ezen Bajnokok jelen-léttökben) magamat többekre-is ajánlom. A'-mi tehát az elsőt illeti, én vagyok ezek között a' leg-eszesebb.

De a' leg-vitézebb-is én vagyok. Néköm a' Cink (Fő papunknak bizonysága szerént) a' *Fehér* kurtácsot (a' *fehér* forgós Sisakkal) engedte. Az egész Baj vívás' üdején *Fehérbe* vóltam föl-öltözve. *Fehérbe* győztem-mög a' *Vörös* Vitézt, ezt a' *Marahányi* Vezért, ki már ez előtt mind a' *Sárgát*, mind a' *Zöldet* mög-győzte. A' *Fehér* vólt tehát a' Baj-vívásban leg-firfiasabb, az penig én vóltam.

Hogy jutott penig az én *Fehér* kurtácsom, és forgóm e' *Vörös Marahánnak* Testtyére, tüstént mög-mondom: — El-lopta tőllem. — Egy Vezér — oly embörtűl, kit magánál nagyobbra tarthatott. — Azon szándékkal: hogy kit valósággal mög-nem-győzhetött, valósággal mög-győzni láceassék.

A' Tornának vége után: hogy *Gérának* barlangjába föl-möntem; köz-ruhámba öltöztem. Ezt a' *Marahány* észre-vőhette. Elhagyta *vörös* Sátorát, az enyimbe jött, és velem magát mög-is cserélte.

Én (a' *Remetének* barlangjából le jövén)

most

most' vöszöm észre: hogy, a' *Marahánnak* gonosz szolgáitúl, a' *Vörös* sátor alá vezéreltettem. Azt penig én akkor magam' *Fehérének* lönni gondoltam. Ekkor tapasztalhattam: hogy a' *fehér* mák *vörösre* változtathatik. — Mind-eddég *Vörös* maradtam.

Midőn a' *Vörös* kurtácsban a' Gyerőkök is nevettek (úgy-mint oly gyáva embört, kit a' *Fehér* minden erejéből le-gyomrozott) elakartam (szégyölletőmben) bujdosni. De mög-tartóztatott a' Látó-högyi *Remete*, azt jövendőlvén felőllem: hogy ismétt a' *Vörös* mák *fehérre* változik, 's-akkor osztán a' szerencsének is mög-fordúlnia kőlletik.

Hogy penig ezeket inkább el-hitethessék magokkal Hatalmas *Fejedelmeink*, a' Fejedelmi *Kis-asszony*, és Országunknak *Nagyjai*, Uraim! Baráttyaim! (hogy tudni-illik) En ennél a' *Marahányi* Vezérnél, nem csak eszességömre; hanem Firfiségömre-is nézve előbb-való légyek; valamint hogy ez-előtt a' Kérdéseknek mög-szaporításokat, úgy mostanában a' Baj-vívásnak újra-kezdéssét sürgetőm, és magamat egy új csatára ajánlom.

§. X.

Új kérdések.

Reá-állottak mindnyájan mind az új kérdéseknek mög-fejtéssőkre, mind osztán az új csatára. Egygyet az új kérdéssők közűl mögnem fejthetött a' *Marahány*. A' Fő-paptúl tetettek; felelt penig *Cserei*. Mind a' Kérdések, mind a' feleletek e' képpen következtenek:

K. Kik vannak többen: az *Élők-é*? avvagy a' *mög-hólttak*?

F. Többen vannak az *Élők*: mert a' *Mög-hólttak* immár nincsenek.

K.

K. Vallyon a' Földön teremnének-é több állatok; avvagy a' Tengörben?

F. Hogy ne teremne több a' földön: mivel a' tengör-is a' földön van.

K. Melyik állat leg-álnokabb?

F. Az, melyet még az embör nem ösmer.

K. Mért fakad az embör párt-ütésre?

F. Hogy vagy embörül éllyen, vagy ebbül veszszön oda.

K. Mi vólt előbb: az éj-é? vagy a' nap?

F. A' Nap előbb vólt az éjnél egész' egy nappal.

K. Hogyan tőhetné magát valaki leg-köllemetősebbé?

F. Ha a' hatalmas egy-szer-'s-mind legszelídebb.

K. Hogy lőhetne embörbül Isten?

F. Ha azt tenné, a'-mit az embör nem tőhet.

K. Az *Élet* erőssebb-é, vagy a' *Halál?*

F. Az élet: mert több nyomorúságokat tűr-el.

K. Meddig él az embör illendő-képpen?

F. Még a' halált életénél jobbnak nem tartya.

Hogy ezeket a' Kérdéseket ily szerencsésen mög-fejtötte *Cserei*; nem vólt ögyébb hátra, hanem: hogy baj-vívó tudománnyát (erősségével egygyütt) újra ki-mutassa. Ugyan-azért a' Közönség előtt így szóllott:

Jőjjön-ki egy szál kardra a' *Marahányi* Vezér. Mutassa-ki nyilván: hogy *Csereinél* erősebb, valamint én néki bizonyosan mögfogom mutatni: hogy *Fehér* kurtácsomat ellopta, és ezzel engöm (mint valami esztelent) le-allyasítani kévánt.

§. XI.

§. XI.

Ki - menetel.

Mind-ezeket hallván, és e' gyalázatos cselekvényre (mint *Csereitűl* hallott igazságra) el-iszonyodván a' Kacagányos *Magyarok*; nagy elevenséggel kérték a' Fejedelmeket (és fő-képpen *Örként*) hogy azt a' gyalázatos ravasz *Marahánt* erre az új csatára kénszeríteni méltóztassanak. Ezzel kévánták a' *Magyaroknak* tudtokra adni azt: ha oly szerencséje lönne-é a' kardalkodásban, mint magát a' ravaszságban ki-nyilatkoztatta.

Ezeket a' tüzes kéreményeket hallván a' kétségbe esött *Marahány*; nem kívánhatta azt: hogy a' kardolkodásra kénszerítessék. Önkényes akarattyából láccattatott el-fogadni a' csatát; és (mindeneknek el-álmélkodttokra) ki-állott a' csata-piacra.

Ezt a' készséget tapasztalván *Cserei* (az öszsze-gyüleközött *Magyarok* előtt) e' szavait mondotta ellenközö társsának:

Hogy ha valaha, most védelmezd magadat minden tehetségöddel. Ez a' viadal szerencsétlenné tőhet. Bízz magadban, és Bajnoki erődben. A' szerencse a' merészekkel tart. A' bátortalan leg-hamarébb el-esik. Rajta tehát Vezér!

Ezeket a' sebhető szavakat nem türhetvén tovább a' *Marahány*; hírtelen ki-rántotta kardgyát. Oly keményen vágott ellensége felé: hogy (ha *Cserei* Baj-vívó mesterségével nem élt vólna ellene, és fejét mögnem-hajtotta vólna) őtet ezzel az egy csapással ki-végzette vólna.

El-nem sülvén első próbája, a' másadikba kapott. Ismétt nyakának méregette a' kardot. De *Cserei* nem immár fejének mög-hajtásával,

ha-

hanem rettentő kardgyának elejébe-szegezésével mög-gátolta fenyegető ütéssét.

Ezzel a' fortéllyal kettő-törte a' *Marahánnak* kardgyát. Ekkor hozzája mönvén *Cserei;* csak azt kévánta tőlle: hogy a' Kurtácsoknak, és a' forgós Sisakoknak mög-cserélésöket a' közönség előtt ki-vallya; magát osztán mög-adgya, és mög-nyerettnek lönni ösmérje.

De a' *Marahány* (telédes-tele telvén mérges indúlatokkal minden fegyver nélkűl) neki-mönt *Csereinek;* kinek kardgyát ki-akarta kezeiből facsarni. Egyszer' e le-vághatta vólna a' *Marahánt;* de mivel védelmező fegyvert kezeibe nem látott, szégyenlötte az egyenetlen viaskodást.

A' kardot tehát ez-is el-vetötte; és (a' *Marahánra* esvén) öszsze-öllelték magokat, és így (a' régi mód szerént) a' birakozó *Leventásdihoz* kezdöttek. Oly keményen csavargatták egy-mást: hogy maga a' szerencse se tudná: a' győzedelmet kinek engedgye.

Azt lehetött a' *Marahánban* gyalázatosnak mondani: hogy (a' birakozás közben) mindenkor arra taszigálta *Csereit*, ahhol ennek kardgyát el-terűlve szemlélte. Ezt penig ő azért cseleködte: hogy (ha majd a' kardot véletlenűl föl-emelheti) azzal Baj-társsának agyékat mög-keresgeti penig órozva (az az: a' Baj-vívóknak szent szokássok ellen).

De ennek gonosz gondolattyát észre-vötte *Cserei.* Ugyan-azért erősen mög-ragadta tagjait, és ötet a' levegőbe emelte. Hogy így a' kardhoz közelébbre ért, arra ötet hassal fordította.

Ezt a' kardra esést maga' hasznára akarván fordítani a' gyalázatos *Marahány;* hasa alól

lop-

lopva ki rántotta a' Fegyvert, és így véle *Csereinek* nyaka körűl hadarázni kezdött.

Leg-könnyebb vólt kezei közűl ki ragadni a' kardot. Ezt minek-utánna ki-is ragadta *Cserei* (noha őtet még-ölhette vólna) azt még se cseleködte, hanem őtet ismétt arra ösztönözte: hogy a' Kurtácsoknak még cseréléssét a' Közönség előtt ki vallya, magát még-nyerettnek lönni ösmerje, és így *Örkényrűl* mind örökre le mondgyon.

Ezek közűl egygyikére se állott a' *Marahány*; hanem puszta kezével (mivel más fegyvere nem vala) ismétt *Csereinek* feje körűl dolgozott: hogy hajába kaphasson, és (vállairúl le-rántván) alattomban még-fojcsa.

Ezt az utólsó méltatlanságot nem szívelhetvén többé *Cserei* (mivel életének annyiszor még-engedött, és ő még-is hál'-adatlan maradott) őtet az életre méltónak lönni nem gondolhatta. Ugyan azért térdgyével két vállait nyomkodván, agyékán körösztűl döfte a' kardot. Vérével egygyűtt lelke is oda lött.

Csereit az egész Gyüleközet *Nyertesnek* kiáltotta; valamint valósággal az is vólt. Őtet a' *Fejedelem Sepel'* szigettyének örökös Urává tötte. És ki eddég a' szem-pillantásig (szünet nélkűl, minden cselekedeteiben) igen szerencsétlen vólt, ki akár-mihez kezdött, minden munkáiba bele-sűlt; ki a' szerencsétlen halálnál ögyebet nem várhatott; íme mostanában (*Sepel* szigettyének és *Örkény*-kis-aszszonnak birtokában) magát a' leg-szerencsésebb Ifiaknak számok közé tőhette.

654

11

(4)

02